

Instytut POLONIKA

Sprawozdanie z działalności w 2020 roku

NARODOWY INSTYTUT
POLSKIEGO DZIEDZICTWA
KULTUROWEGO ZA GRANICĄ

POŁONIKA

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI W ROKU 2020

Warszawa 2021

Autorzy

Dorota Janiszewska-Jakubiak
Agnieszka Tymińska
Karol Guttmejer
Piotr Ługowski
Magdalena Gutowska
Marta Szymska
Karolina Sałajczyk
Michał Michalski

© Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą POLONIKA, 2021

ISBN 978-83-66172-35-7

Redakcja i korekta Renata Gajowiak

Zdjęcia Instytut POLONIKA

Opracowanie graficzne Piotr Berezowski

Druk KRM Druk Sp. z o.o. Sp. k.

WYDAWCA

Narodowy Instytut Polskiego Dziedzictwa
Kulturowego za Granicą POLONIKA
ul. Madalińskiego 101
02-549 Warszawa
www.polonika.pl

Instytucja nadzorująca

Ministerstwo
Kultury
Dziedzictwa
Narodowego
i Sportu.

Spis treści

Słowo wstępne	5
Programy strategiczne	10
Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	11
Projekty dokumentacyjne i inwentaryzatorskie	11
Opracowania studialne, projekty badawcze	13
Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	23
Projekty konserwatorskie	24
Raporty, ekspertyzy, badania	40
Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą	43
Projekty multimedialne	43
Wystawy	47
Projekty edukacyjne	50
Prasa (współpraca)	52
Konferencje, szkolenia, warsztaty	53
Wydział Programów Dotacyjnych	54
„Wolontariat” – program grantowy Instytutu Polonika	55
Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”	63
Działalność wydawnicza	88
Publikacje naukowe	89
Publikacje popularnonaukowe	94
Instytut w Internecie	100
Instytut w mediach	104

Słowo wstępne

Za nami kolejny rok działalności Narodowego Instytutu Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA (inaczej: Instytut Polonika) – wyspecjalizowanej, państwowej instytucji kultury, powołanej w grudniu 2017 r. decyzją Wicepremiera, Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Piotra Glińskiego. Należy podkreślić, że był to rok odmienny i na swój sposób trudny, gdyż naznaczony ogólnoswiatową pandemią COVID-19. W tych szczególnych warunkach realizacja misji Instytutu i jego zasadniczych zadań – badania, ochrony i popularyzacji materialnej spuścizny kulturowej poza Polską – stała się poważnym wyzwaniem.

Paradoksalnie, duża zmienność sytuacji i trudność w jej prognozowaniu w trakcie pandemii koronawirusa okazały się zarazem katalizatorem realizacji co najmniej kilku, wcześniej nieplanowanych przedsięwzięć. Można wśród nich wymienić: konserwację witraży w historycznym gmachu hotelu „Krakowskiego” (obecnie siedzibie sądu apelacyjnego) we Lwowie, malowideł ściennych w kaplicy św. Barbary w kościele pw. św. Antoniego z Padwy także we Lwowie czy ratunkowe prace zabezpieczające przy malowidłach Stanisława Stroińskiego w kościele pw. św. Stanisława i św. Krzysztofa w Hussakowie (obw. lwowski) oraz prace remontowe przy dachu historycznego klasztoru sióstr niepokalanek w Jazłowcu i prace remontowo-porządkowe na cmentarzu parafialnym w Zbarażu. Udało się nam wypracować adekwatne procedury. Umożliwiły one sprawną kontynuację działań i przedsięwzięć w 2020 r. w warunkach stałego zagrożenia epidemiologicznego, z którego wynikały największe trudności w realizacji naszych planów, czyli zamykanie granic wielu państw.

W 2020 r. nasze statutowe działania nadal realizowaliśmy w ramach trzech programów strategicznych w kluczowych

obszarach: badań i dokumentacji, ochrony i konserwacji oraz upowszechniania (popularyzacji) polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza krajem, przy wsparciu udzielanym przez cztery pozostałe wydziały (Ekspercki; Komunikacji i Zarządzania Wiedzą, Programów Dotacyjnych, Administracji) oraz dział księgowości i controllingu. Budżet projektowy wyniósł przeszło 8,8 mln PLN.

Krótkie podsumowanie projektów zrealizowanych przez Instytut Polonika w ramach działań własnych rozpoczynamy od Programu Strategicznego „**Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą**”. Jego zasadniczym celem jest uchronienie przed zniszczeniem szczególnie cennych obiektów materialnej spuścizny kulturowej poza krajem. W 2020 r. na prace konserwatorskie i towarzyszące im działania (m.in. różnorodne ekspertyzy i badania czy programy prac konserwatorskich) Instytut wydatkował 7,025 mln PLN, co umożliwiło przeprowadzenie przeszło 30 przedsięwzięć w 8 państwach (Białoruś, Francja, Gruzja, Litwa, Łotwa, Ukraina, USA, Włochy).

Pod względem skali zaangażowanych środków na plan pierwszy wysuwają się projekty na historycznych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, w szczególności na Ukrainie (wartość zrealizowanych projektów: niemal 5,4 mln PLN). W 2020 r. nadal priorytetowo traktowana była renowacja zabytków w zespole staromiejskim Lwowa (katedra łacińska, kościół franciszkanów pw. św. Antoniego, katedra ormiańska, kościoły: jezuitów – obecnie cerkiew garnizonowa pw. Świętych Piotra i Pawła, i dominikanów pw. Bożego Ciała – obecnie greckokatolicka cerkiew Najświętszej Eucharystii, Kamienica Królewska, kaplica Boimów – etap badawczy). Kontynuowane były też – obejmujące szerokie spektrum problematyki konserwatorskiej

– prace na cmentarzu Łyczakowskim. W 2020 r. na najważniejszej lwowskiej nekropolii zakończyła się m.in. kompleksowa renowacja kaplicy Krzyżanowskich, rozpoczęła zaś kolejnej – mauzoleum Barczewskich. Spośród wielu innych przedsięwzięć zrealizowanych na Ukrainie warto zasygnalizować projekty w kaplicy zamkowej Sieniawskich w Brzeżanach, w „twierdzy Maryi” – klasztorze oo. karmelitów w Berdyczowie oraz na cmentarzu Bazylikańskim w Krzemieńcu.

Na Białorusi Instytut wsparł rewaloryzację neogotyckiej kaplicy Orzeszków w Zakozielu. Na Litwie zakończył się kolejny etap prac konserwatorskich w wileńskim kościele oo. bernardynów pw. św. Franciszka i św. Bernarda. Niezbędne prace remontowo-konserwatorskie zainicjowano w kościele pw. św. Kazimierza w Powiewiórcie (miejscu chrztu Józefa i Bronisława Piłsudskich).

Dbalność o spuściznę polskiego wychodźstwa w krajach Europy Zachodniej i obydwu Ameryk znalazła swój wymiar w kontynuacji (rozpoczętych już w 2018 r.) prac konserwatorskich na cmentarzu Les Champeaux – zwanym Panteonem Polskiej Emigracji – w podparyskim Montmorency. Ubiegły rok był również kolejnym sezonem konserwacji zbiorów malarstwa z Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago – jednego z najstarszych muzeów etnicznych w Stanach Zjednoczonych. Odnotujemy ponadto, że w ramach przygotowań do wystawy „Szymon Czechowicz. Geniusz baroku” (Muzeum Narodowe w Krakowie, październik 2020 – marzec 2021) pracom konserwatorskim poddano dwa obrazy z dawnego kościoła wizytek w Wilnie i kolejne dwa z polskiego kościoła pw. św. Stanisława w Rzymie.

Równolegle, w ramach programu „Ochrona”, zlecone zostało opracowanie szeregu niezbędnych raportów, ekspertyz oraz

opinii konserwatorskich. Szczególne znaczenie miały w tym kontekście przygotowania do podjęcia kompleksowych prac konserwatorskich w katedrze łacińskiej we Lwowie, których pierwszym etapem będzie konserwacja organów wielkich i małych nad przęsłem chórowym.

Program strategiczny „**Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą**” dysponował w 2020 r. budżetem w wysokości przeszło 700 tys. PLN. Ograniczenia związane z pandemią COVID-19 szczęśliwie nie przerwały – często wieloletnich – przedsięwzięć badawczych i dokumentacyjnych. Różnorodne projekty skoordynowane przez Instytut dotyczyły m.in.: mecenatu króla Stanisława Leszczyńskiego w Nancy (Francja), poloników graficznych w ośrodku augsburskim (Niemcy), pomiarów klasztorów skasowanych przez władze carskie w ramach represji po powstaniu listopadowym (Rosja), dawnych rezydencji szlacheckich w Wielkim Księstwie Litewskim, nowożytnej architektury rezydencjonalnej Wilna oraz dziedzictwa Tatarów polsko-litewskich (Litwa) czy roli włoskich architektów i muratorów z Piuro w rozwoju nowożytnej architektury na ziemiach Rzeczypospolitej.

Część przedsięwzięć zaowocowała w 2020 r. publikacjami prezentującymi zarówno wyniki badań własnych Instytutu Polonika, jak i studia autorów zewnętrznych. W serii „Studia i Materiały” ukazały się: edycja źródłoznawcza przygotowana przez Mariusza Kaczkę i Dariusza Kołodziejczyka *Turecki pasza i szlachta: korespondencja osmańskiego gubernatora Chocimia Iliasza Kołczaka paszy ze szlachtą Rzeczypospolitej z lat 1730–1739* oraz studium Agaty Dworzak *Polejowscy. Karta z dziejów lwowskiego środowiska artystycznego w drugiej połowie XVII wieku* (koedycja z Towarzystwem Naukowym „Societas Vistulana”)

i publikacja Jana Wiktora Sienkiewicza *Polska sztuka na emigracji w londyńskiej kolekcji Matthew Batesona*. Wydana została również – dofinansowana przez Instytut – monografia Jana Szajnera i Marcina Rechłowicza *Tramwaje lwowskie. 1880-1944* (Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński).

Charakteryzując pokrótce działania prowadzone w ramach programu strategicznego „**Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą**”, należy podkreślić ich bardzo dużą różnorodność. Wydatkowane w ubiegłym roku środki, w łącznej kwocie ponad 1,08 mln PLN, umożliwiły realizację całego szeregu przedsięwzięć wystawienniczych, wydawniczych, filmowych oraz edukacyjnych.

Do najistotniejszych wydawnictw przygotowanych w tym czasie należy z pewnością *Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju*, pierwszy tego rodzaju w Polsce podręcznik wzbogacony wieloma ilustracjami, przygotowany w formie książkowej oraz pliku PDF dostępnego na stronie internetowej Instytutu.

W 2020 r., w ramach programu „Popularyzacja”, kontynuowane były również prace związane z tworzeniem bazy danych pod roboczą nazwą Port Polonicum, w której będą gromadzone dane dotyczące poloników. Pierwszym realizowanym komponentem będzie baza cmentarzy obejmująca informacje na temat polskich nekropolii za granicą.

Warto również wspomnieć projekt „Hetman” przygotowany z okazji Roku Stanisława Żółkiewskiego (2020). Jest to nie tylko mobilna wystawa, lecz także towarzyszące jej multimedia (m.in. film) prezentujące postać wielkiego hetmana oraz związane z nim miejsca (m.in. Żółkiew), w których prowadzone są prace konserwatorskie. Nowym wyzwaniem wynikającym

z ograniczeń narzuconych przez pandemię COVID-19 było zintensyfikowanie działań prowadzonych online: projektów edukacyjnych (m.in. warsztatów dla dzieci), a także prezentacja wystaw na platformie Google Arts & Culture.

Instytut Polonika przykłada dużą wagę do projektów popularyzatorskich, których odbiorcami są dzieci i młodzież. Z myślą o nich przygotowane zostały scenariusze lekcji, różnorodne materiały edukacyjne i kolejne odcinki filmu animowanego dla najmłodszych, poświęconego przygodom rodzeństwa Pola i Niki. Rodzeństwo przemierza różne kraje świata w poszukiwaniu miejsc, zabytków i osób ważnych dla polskiej kultury i historii.

Istotnymi instrumentami finansowymi, wspierającymi różnorodną aktywność społeczną w sferze ochrony materialnej spuścizny kulturowej poza Polską, są programy dotacyjne: „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” (program własny Instytutu) oraz Program Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” (którego Instytut Polonika jest instytucją zarządzającą począwszy od naboru na 2020 r.). Ich obsługą w strukturze Instytutu zajmuje się Wydział Programów Dotacyjnych.

W 2020 r., w ramach drugiej edycji programu „**Wolontariat**”, pomimo trudności wynikających z pandemii, zrealizowano 16 projektów (w łącznej kwocie przeszło 500 tys. PLN), w formule prac porządkowych, przeprowadzonych przez zorganizowane grupy wolontariuszy na polskich cmentarzach na Litwie, Białorusi, Ukrainie, w Mołdawii, we Francji i w Zambii. Niestety, ograniczenia związane z pandemią koronawirusa zmusiły część beneficjentów do rezygnacji z niektórych spośród zaplanowanych przedsięwzięć.

Począwszy od naboru na 2020 r. **program Ministra Kultury, Dziedzictwa Narodowego i Sportu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”** jest zarządzany przez Instytut Polonika. Łączny budżet ubiegłorocznej edycji wyniósł 6,6 mln PLN. Wśród dofinansowanych w 2020 r. przedsięwzięć znalazły się m.in. projekty konserwatorskie zrealizowane w świątyniach Lwowa (katedra łacińska, dawny kościół oo. jezuitów, katedra ormiańska), kościołach w Berdyczowie, Boleszowcach, Kutach, Ołyce i Żółkwi, na cmentarzach Janowskim i Łyczakowskim we Lwowie, świątyniach wileńskich (franciszkanów i bernardynów), kościołach i kaplicach na Białorusi (Zdzięcioł, Zakoziel), jak również projekty dokumentacyjne w kolekcjach ossolińskich w kluczowych instytucjach emigracyjnych: Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku i Polskim Instytucie Naukowym w Ameryce. Wśród dofinansowanych projektów znalazły się również publikacje, m.in. katalog rzeźb z Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki czy materiały dla osób niewidomych i słabowidzących (atlas *Zamki i twierdze obronne na Kresach*).

Na zakończenie krótkiej prezentacji aktywności Instytutu Polonika nie może zabraknąć informacji o działaniach **Wydziału Komunikacji i Zarządzania Wiedzą**, realizowanych w ścisłej współpracy z szefami programów strategicznych oraz wydziałów Eksperymentalnego i Dotacyjnego. Z uwagi na ograniczenia związane z pandemią COVID-19 Wydział Komunikacji zintensyfikował dotychczasową działalność z wykorzystaniem Internetu i sieci społecznościowych. Elektroniczne

kanały komunikacji pozwoliły, w szerszym niż dotąd zakresie, upowszechniać projekty Instytutu, a różne formy prezentacji internetowej wykorzystywane były do budowy sieci odbiorców zainteresowanych polskim dziedzictwem kulturowym za granicą.

W 2020 r. Wydział Komunikacji nawiązał współpracę z Tytusem Brzozowskim, znanym architektem i akwarelistą. Artysta wykreował w swoich obrazach fantazyjne wizerunki wybranych miast położonych w różnych krajach i na różnych kontynentach. Miasta łączy ważna cecha – obecne w ich przestrzeni materialne ślady polskiego dziedzictwa kulturowego i to właśnie niektóre z nich stały się bohaterami obrazów. Współpraca z Tytusem Brzozowskim pozwoliła na dotarcie z przekazem o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą do zupełnie nowych grup odbiorców, dotychczas w żaden sposób niezwiązanych z tym tematem.

Prezentowane Czytelnikom *Sprawozdanie z działalności Instytutu Polonika w 2020 roku* jest doskonałą okazją do podziękowań wszystkim naszym Partnerom i Współpracownikom, których zaangażowanie umożliwiło realizację - w niełatwym czasie ogólnoswiatowej pandemii COVID-19 - całego szeregu przedsięwzięć z zakresu dokumentacji, ochrony i popularyzacji polskiej spuścizny kulturowej poza krajem.

Dorota Janiszewska-Jakubiak

Dyrektor Narodowego Instytutu
Polskiego Dziedzictwa Kulturowego
za Granicą POLONIKA

PAŃSTWA NAJWIĘKSZEJ
MATEKI

PROGRAMY STRATEGICZNE

Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Celem projektów realizowanych w ramach programu „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” jest inicjowanie i finansowanie badań historyczno-konserwatorskich oraz dokumentowanie polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami obecnej RP. To niezwykle bogate dziedzictwo jest wciąż tylko w niewielkim stopniu rozpoznane, a wiedza na temat miejsc i obiektów, które w minionych latach były przedmiotem wielu projektów badawczych, często wymaga poszerzenia i uaktualnienia.

Pozostawioną przez Polaków spuściznę kulturową badamy w ramach działań inwentaryzacyjnych i dokumentacyjnych, projektów studialnych z pełnym warsztatem badawczym, a wyniki prezentujemy w naszym wydawnictwie naukowym. W 2020 r. trzy projekty programu „Badania” zakończyły się publikacjami wydanymi w serii „Studia i Materiały” skierowanej nie tylko do historyków sztuki i historyków, lecz także do miłośników szeroko pojętego polskiego dziedzictwa kulturowego.

Projekty dokumentacyjne i inwentaryzatorskie

LITWA

Inwentaryzacja polskich grobów na Litwie

W ramach inwentaryzacji polskich cmentarzy na terenie Litwy wykonano trzy karty dokumentacyjne cmentarzy w Sapieżyszkach, Skorulach i Wodaklach w okolicach Kowna oraz 66 kart inwentaryzacyjnych nagrobków, odpowiednio: w Sapieżyszkach - 3, Skorulach - 39 oraz w Wodaklach - 24. Materiał będzie dostępny w zasobach cyfrowych Instytutu Polonika.

Wykonawca: dr Jan Skłodowski

Meczetny – Cmentarze – Inskrypcje Tatarów polsko-litewskich. Tom 3 i 4: Inskrypcje. Etap I

Instytut przygotowuje nową serię wydawniczą *Meczetny – Cmentarze – Inskrypcje Tatarów polsko-litewskich*. Będzie to roz-

Nagrobek na cmentarzu tatarskim (mizarze) w Winksznupach na Litwie

Nagrobek Agaty Huber
na cmentarzu Bajkowa
w Kijowie

winięcie Katalogu Zabytków Tatarskich z 1999 r. i objemie opublikowany wówczas materiał, który zostanie poprawiony i uzupełniony o dane zgromadzone po 1999 r. dotyczące przede wszystkim terenów Litwy i Białorusi. Z uwagi na znaczne poszerzenie materiału wstępnie podzielono serię na cztery tomy (tom 1 – meczety, tom 2 – nagrobki, tomy 3-4 – inskrypcje). Każdy z nich stanowi odrębną pozycję wydawniczą i są to opracowane w 2020 r. dwa tomy części „Inskrypcje”;

pierwszy dotyczący okresu od XVII w. do 1830 r. oraz drugi – od 1831 r. do XX w.

Projekt będzie kontynuowany.

Autor: dr hab. Andrzej Drozd

UKRAINA

KIJÓW. Polskie groby na cmentarzu Bajkowa. Inwentaryzacja. Etap I

Cmentarz Bajkowa powstał w 1834 r. i jest jedną z najstarszych nekropolii na Ukrainie. Został założony jako wspólny cmentarz dla wyznawców prawosławia, kato-

licyzmu i protestantyzmu – zmarli byli chowani w trzech oddzielnych sektorach (każdy z własną kaplicą). Część katolicka znajduje się w południowo-zachodnim fragmencie starego cmentarza. Znajduje się tam około 500 polskich grobów, które są częściowo wydzielone, a częściowo przemieszane z grobami innych nacji, głównie niemieckiej. Spoczywa tutaj wielu Polaków zasłużonych dla życia kulturalnego i gospodarczego dawnego Kijowa oraz polscy żołnierze polegli podczas wojny z bolszewikami w 1920 r. Projekt ma celu uzupełnienie i aktualizację inwentaryzacji przeprowadzonej w latach 90. XX w.

W ramach dwuletniego projektu (2020–2021) przygotowano raport prezentujący historię i topografię cmentarza oraz jego polską część. Opracowano także plan cmentarza i wykaz 627 nagrobków. Materiał będzie dostępny w zasobach cyfrowych Instytutu Polonika.

Wykonawca: dr Bartłomiej Gutowski

SOKAL. Inwentaryzacja polskich grobów na cmentarzu miejskim

Projekt polegał na wykonaniu 208 kart dokumentacyjnych do polskich nagrobków na cmentarzu miejskim w Sokalu oraz karty samego cmentarza. Jest to uzupełnienie dokumentacji cmentarza położonych w obwodzie lwowskim. Materiał znajduje się w zasobach cyfrowych Instytutu Polonika.

Wykonawca: dr Urszula Olbromska

Opracowania studialne, projekty badawcze

FRANCJA, KANADA, WIELKA BRYTANIA

Słownik polskich artystów plastyków we Francji, Kanadzie i Wielkiej Brytanii w XX wieku. Katalog. Etap III

Wieloletni (2018–2022) projekt „Słownik polskich artystów plastyków działających poza granicami Polski”, obejmujący Kanadę, Francję i Wielką Brytanię, jest realizowany pod kierunkiem prof. dr. hab. Jana Wiktora Sienkiewicza. Koncepcja jest oparta na formule *Słownika artystów polskich i obcych w Polsce działających (zmarłych przed 1966 r.)*. Malarze, rzeźbiarze, graficy (Instytut Sztuki PAN). W ramach prac badawczych został przygotowany raport studyjny prezentujący dzieje i charakter polskiego środowiska artystycznego w każdym z trzech wymienionych państw. Nadto opracowano biogramy artystów polskich tam tworzących: w Kanadzie – 30 biogramów, we Francji – 25 i 30 w Wielkiej Brytanii. Część słownika dotycząca Kanady została zakończona i obejmuje ostatecznie 100 pozycji. Natomiast prace we Francji i Wielkiej Brytanii zamknęły się na etapie prowadzonych tam prac badawczych. Prace studialne nad publikacją przewidziane są w 2021 r. Wykonawcy: Kanada – dr Katarzyna Szrodt; Francja – dr hab. Katarzyna Kulpińska, dr Magdalena Sawczuk; Wielka Brytania – prof. dr hab. Jan Wiktor Sienkiewicz, dr hab. Monika Szczygieł-Gajewska

FRANCJA

Nancy Stanisława Leszczyńskiego. Monografia historyczno- -architektoniczna. Publikacja. Etap II

Król Stanisław Leszczyński po udaniu się na emigrację osiadł wraz ze swoim najbliższym otoczeniem w Nancy. Jego wieloletni pobyt tam zaowocował wieloma inwestycjami artystycznymi. Jedną

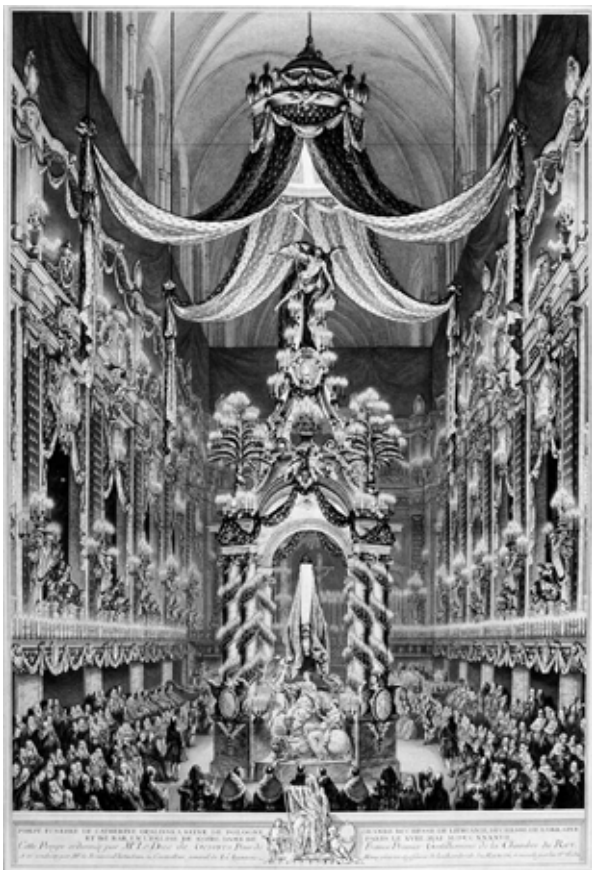
Henryk Hayden (1883–1970), *Trzech muzykantów 1919–1920*, olej na płótnie

Georges van Haardt (właśc. K.J. Brodnicki) (1907–1980), *Abstrakcja, akryl na płótnie, 1978*

Tadeusz Wąs (1912–2005), *Madonna z Dzieciątkiem, akryl, pap., ok. 1965*

Pompa funebris Katarzyny Opalińskiej, żony Stanisława Leszczyńskiego, królowej Polski w kościele Notre-Dame w Paryżu, grafika, 1747 r.

Widok ogólny kościoła Notre-Dame-de-Bonsecours w Nancy, litografia, poł. XIX w.

z nich jest ufundowany przez Leszczyńskiego kościół Notre-Dame-de-Bonsecours, w którym zachowało się wiele zabytków – poloników o dużej wartości artystycznej.

W 2020 r. przeprowadzono badania terenowe i historyczne, które znacznie rozszerzyły dotychczasowe badania źródłowe wykonane zarówno we francuskich, jak i polskich instytucjach. Efektem jest opracowanie większości tekstu planowanej książki oraz katalogu 26 obiektów. Projekt zakończy się drukiem publikacji w 2022 r.

Wykonawcy: dr Paweł Migasiewicz (kierownik projektu), dr hab. Jakub Sito, dr Monika Wyszomirska

Description géographique de tous les estats sujets à la de couronne Pologne, par Sanson fils. Publikacja źródła historycznego. Etap I

Projekt zakłada przygotowanie współczesnej edycji rękopiśmiennego opisu ziem polskich oraz 15 map różnych obszarów XVII-wiecznej Rzeczypospolitej. Ten unikatowy album przechowywany jest w jednym z francuskich muzeów.

W roku sprawozdawczym zostało wykonane tłumaczenie na język polski oryginalnego francuskiego rękopisu oraz tłumaczenie z języka angielskiego na język polski tekstu wprowadzenia przygotowanego przez dwóch kanadyjskich badaczy: dr. Andrew B. Pernala i dr.

Dennisa F. Essara pt. *Sansonowie: ich rola we francuskiej i światowej kartografii oraz związku z Rzeczpospolitą Obojga Narodów*. Wykonawca: dr Wojciech Walczak

LITWA

Młodzieńczy dziennik Bronisława Piłsudskiego, 1882-1885. Edycja źródłowa. Publikacja

W Bibliotece Wróblewskich w Wilnie przechowywany jest rękopis dziennika Bronisława Piłsudskiego – przyszłego etnografa, badacza ludów i kultury Dalekiego Wschodu, głównie ludu Ajnów, brata Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego. Wykonane w 2018 r. prace studialne były podstawą do przygotowania

Nicolas Sanson,
Mapa Rzeczypospolitej Polskiej, 1663 r.

Bronisław Piłsudski, Sachalin,
Archiwum Narodowe w Krakowie

Pałace Wilna, pałac
Przeździeckich i pałac Słuszków
na Antokolu, fot. A.S. Czyż

publikacji stanowiącej interesujące źródło do dziejów rodziny Marszałka i prezentacji obrazu życia codziennego w szlacheckim dworze na Litwie.

W 2020 r. w ramach prac redakcyjnych został przygotowany komentarz naukowy dziennika, otrzymano dwie recenzje i naukowy tekst promocyjny oraz wykonano prace translatorskie (tłumaczenie na język angielski przedmowy i streszczenia).

Druk książki zaplanowano w 2021 r. Autorką naukowego opracowania rękopisu jest dr hab. Jolanta Żyndul

Rezydencjonalna nowożytna architektura Wilna do 1795 r. Publikacja. Etap II

Celem projektu realizowanego w latach 2019-2021 jest przeprowadzenie badań terenowych i źródłowych w Polsce i na Litwie, które pozwolą na przygotowanie katalogu wraz z syntetyczno-analitycznym opracowaniem tekstu (w wersji do publikacji książkowej) obejmującego architekturę rezydencjonalną Wilna do 1795 r. Temat jest ważny nie tylko ze względu na

miejsce Wilna w historycznym i artystycznym pejzażu Rzeczypospolitej, lecz także z powodu znacznego zniszczenia dawnej tkanki miasta w XIX i XX w.

W 2020 r. pracami objęto kolejnych 28 obiektów, dla których opracowano katalog (adres, historia, opis, ilustracje, bibliografia), co daje ogółem 42 pałace, a nadto przygotowano tekst obejmujący wstęp i dwa rozdziały książki.

Druk książki zaplanowano w 2021 r. Wykonawca: dr hab. Anna Sylwia Czyż

Sawicze, d. powiat nowogródzki (ob. Białoruś),
pałac Woyniłłowiczów, widok ogólny i salon.
Fotografie z k. XIX w.

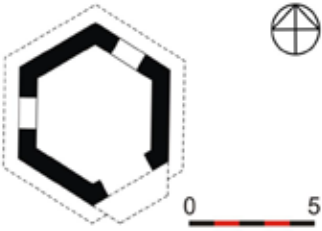
**Rezydencje i siedziby szlacheckie
w Wielkim Księstwie Litewskim.
Materiały do dziejów architektury.
Cz. 2. Dawne województwo wileńskie
i nowogródzkie. Publikacja. Etap III**

Wieloletni projekt badawczy realizowany w ramach umowy o współpracy z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata w zakresie przygotowania dokumentacji dotyczącej rezydencji i siedzib szlacheckich w Wielkim Księstwie Litewskim, w dawnym województwie wileńskim i nowogródzkim. Badania dotyczą wszystkich - zachowanych i niezachowanych - siedzib szlacheckich. Obejmują kwerendy źródłowe, bibliograficzne, ikonograficzne oraz rozpoznanie i inwentaryzację obiektów w terenie. Ich wynikiem będzie w przyszłości publikacja obszernego korpusu rezydencji i siedzib na terenie Księstwa.

W ramach trzeciego etapu prac wykonano kwerendy archiwalne i przeprowadzono badania terenowe na Litwie i Białorusi, z których sporządzono 28 kart inwentaryzacyjnych obiektów. Przygotowano także raport i materiał tekstowy

umożliwiający podjęcie w 2021 r. prac wydawniczych, dotyczący dawnego powiatu nowogródzkiego.

Wykonawca: Polski Instytut Studiów nad Sztuką Świata, projekt realizowany przez dr. hab. Tadeusza Bernatowicza

DOKUMENTACJA POLSKIEGO DZIEDZICTWA ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA KOLEJOWEGO – ZIEMIE WSCHODNIE II RZECZYPOSPOLITEJ			
KARTA OBIEKTU			
Miejscowość PODBRODZIE	Pierwotna funkcja obiektu WIEŻA WODNA	Lokalizacja (dane adresowe) Bażnyčios gatve 9 Pabradė	Współrzędne geograficzne 54°58'25.8"N 25°45'33.0"E
	Obecna funkcja obiektu NIEUŻYTKOWANY		Właściciel obiektu KOLEJE LITEWSKIE
Fotografia archiwalna (przed 1939) nie odnaleziono		Fotografia współczesna 	
Schematyczny plan obiektu (parter) kolorem szarym zaznaczono strefy niedostępne 			
Przynależność do administracji kolejowej (przed 1939) Wileńska Dyrekcja Okręgowa Kolei Państwowych			
Linia (przed 1939) Wilno-Turmont	Kilometr 464,26		
Autor projektu nie ustalono	Daty budowy ok. 1925		
Opis obiektu (materiał i konstrukcja, styl / cechy formalne, układ funkcjonalny) Budynek wybudowany na podstawie indywidualnego projektu, o formie i bryle wieżowej, murowany, tynkowany, na planie sześcioboku. Forma zmodernizowana, brak wyraznych cech stylowych. Pod względem funkcjonalnym rozwiązany w sposób typowy dla kolejowych wież wodnych.		Dzieje budowy (przebudowa / nowa inwestycja) Obiekt zrealizowano jako nową inwestycję.	
Ocena wartości zabytkowej WH 1 WA 2 WN 1 WNM 1 Wartość historyczna (WH): 0 (brak – w przypadku obiektów nieautentycznych lub całkowicie przebudowanych); 1 (śladki historyj); 2 (dokument historyj); 3 (głównie historyj); Wartość artystyczna (WA): 0 (brak); 1 (przeciętne); 2 (wysoce); 3 (wybitna); Wartość naukowa (WN): 0 (nieznacznie statystyczna); 1 (istotna); 2 (wybitna); Wartość niematerialna (WNM): 0 (brak); 1 (istotna); 2 (wybitna); X: nie dotyczy		Stan zachowania Bryła i elewacje zachowane w niezmięnionej postaci. Stolarki okienne zachowane. Pokrycie dachu wtórne. Stan techniczny bardzo dobry (po remoncie).	
Źródła i literatura Dziesięciolecie Polskich Kolei Państwowych 1918-1928, Warszawa 1928. Polskie Koleje Państwowe 1918-1928, Warszawa 1929. J. Ginsbert, Drogi Żelazne Rzeczypospolitej, Warszawa 1937. T. Rogalski, Zbiorniki wietrzne. Projektowanie i realizacja, Warszawa 1972. M. Jerzczyński, Kolejowe stacje wodne – wieże ciśnieniowe, „Świat Kolei” 2002, nr 10. M. Pszczółkowski, Architektura użyteczności publicznej II Rzeczypospolitej 1918-1939, Funkcja, Łódź 2015.		Formy ochrony konserwatorskiej brak	
		Załączniki (spis dodatkowych materiałów ikonograficznych) fotografie współczesne (6 szt., fot. M. Pszczółkowskiego)	

Dokumentacja zabytków kolejnictwa na terenach wschodnich II Rzeczypospolitej: karta dokumentacyjna wieży ciśnieniowej w Podbrodziu; mapa węzła kolejowego w Wilnie (styczeń 1939 r.); dom mieszkalny w osiedlu kolejowym w Turmontach

Dzieje kolei na terenach wschodnich II Rzeczypospolitej. Publikacja. Etap III
Przedmiotem wieloletniego (2018–2021) projektu jest architektura użytkowa i techniczna, celem zaś udokumentowanie polskiej myśli technicznej XX w. dotyczącej kolejnictwa. Jest to zagadnienie niezwykle interesujące i ważne dla badań nad szeroko pojętym polskim dziedzictwem kulturowym.

W ramach trzeciego etapu wykonano prace na Litwie. Ich wynikiem jest raport wraz z dokumentacją fotograficzną opracowany na podstawie rozpoznania terenowego wybranych linii kolejowych i obiektów infrastruktury kolejowej w tym kraju. Scharakteryzowano w nim linie kolejowe i ich infrastrukturę, a materiały opatrzone mapami. Dokumentacja fotograficzna zawiera 127 fotografii.

Wykonano też 8 kart dokumentacyjnych do obiektów kolejowych. Nadto opracowano dwie mapy linii kolejowych istniejących na terenach wschodnich II Rzeczypospolitej wraz ze skorowidzem. Projekt będzie kontynuowany.
Autorzy: dr Michał Pszczółkowski i Jacek Wardecki

Journal de J. H. Müntz, fragment oryginalnego dziennika podróży. Tekst w języku francuskim, zapisany w rękopisie. Widoczne są daty i opisy z podróży.

Journal de J. H. Müntz, fragment oryginalnego dziennika podróży. Tekst w języku francuskim, zapisany w rękopisie. Widoczne są daty i opisy z podróży.

Vue de la Couronne de Poczajow
L.M. de Poczajow en Pologne.

ROSJA

Voyages pittoresques de Jean-Henri Müntz en Pologne et en Ukraine (1781-1783) [Jana Henryka Müntza podróże malownicze po Polsce i Ukrainie (1781-1783)]. Publikacja. Etap II

Celem projektu jest naukowe opracowanie dwóch albumów rysunków z opisami, wykonanych dla księcia Stanisława Poniatowskiego przez Jana Henryka Müntza, szwajcarsko-niemieckiego artystę, dokumentujących podróż po Polsce i Ukrainie pod koniec XVIII w. Rysunki te są jednym z pierwszych tak obszernych zbiorów rycin pokazujących krajobrazy i zabytki Rzeczypospolitej. Znajdują się

przede wszystkim w zbiorach rosyjskich (Państwowe Muzeum w Moskwie), w małym stopniu w Bibliotece Uniwersytetu Warszawskiego, a pojedyncze egzemplarze są w Niemczech i Londynie.

W ramach drugiego etapu prac został opracowany naukowy komentarz albumów, przygotowano dwie recenzje oraz wykonano tłumaczenia całości materiału: polskiego tłumaczenia oryginalnego XVIII-wiecznego tekstu i tłumaczenia komentarza naukowego na język rosyjski i angielski. Projekt będzie kontynuowany. Autor: dr Elżbieta Budzińska we współpracy z Polskim Instytutem Studiów nad Sztuką Świata

J.H. Müntz, fragment oryginalnego dziennika podróży

▼ Pożajście, inwentaryzacja arch. Karola Gregotowicza z 1832 r.

Bernardyni, prowincja litewsko-ruska – Charta geographica Provinciae Lithuano Russiae Ordinis Observantium sub titulo Sancti Casimiri Regis et Confessoris, po 1816. Muzeum Narodowe w Warszawie

Rosyjskie plany klasztorów skasowanych w roku 1832. Publikacja. Etap II

Projekt wieloletni (2019–2021) dotyczy 191 klasztorów skasowanych przez władze rosyjskie w roku 1832 na obszarze wschodnich województw dawnej Rzeczypospolitej, tj. na terenach obecnie znajdujących się w granicach Litwy, Łotwy, Białorusi i Ukrainy, a w niewielkiej części również Polski.

W ramach represji po powstaniu listopadowym carat skasował dużą liczbę klasztorów i zmienił przeznaczenie zabudowań klasztornych, które stały się obiektami świeckimi bądź sakralnymi cerkwi prawosławnej. Zanim jednak to nastąpiło, zostały one zinwentaryzowane pod względem architektonicznym. Zeskanowano w archiwach Moskwy i Sankt

Petersburga oraz opracowany merytorycznie materiał jest nieocenionym źródłem badawczym do wielu nieistniejących już zespołów klasztornych.

W ramach realizacji projektu w 2020 r. zostały wykonane recenzje, tłumaczenia streszczenia na język angielski i rosyjski, opracowanie redakcyjne oraz skład graficzny.

Druk książki zaplanowano w 2021 r. Autor: dr hab. Maria Kałamajska-Saeed

Architekt Marian Lalewicz i jego spuścizna na terenie Rosji oraz Polski. Publikacja. Etap I

Marian Lalewicz (1876–1944), znakomity architekt, tak jak wielu Polaków w drugiej połowie XIX w. studiował w Petersburgu, gdzie ukończył architekturę na Akademii Sztuk Pięknych. W 1918 r. przyjechał do

Warszawy i tam spędził resztę życia. Był to jeden z najbardziej kreatywnych architektów z początku XX w. W Warszawie można znaleźć liczne jego dzieła, m.in. budynek Dyrekcji PKP.

W czasie pobytu w Petersburgu prowadził działalność projektową i dydaktyczną na tamtejszych uczelniach. Celem projektu (2020–2022) jest opracowanie studialne twórczości Mariana Lalewicza na podstawie badań przeprowadzonych w instytucjach naukowych Petersburga.

W 2020 r. przygotowany został tekst merytoryczny dotyczący twórczości architekta w okresie studiów i jego działalności w Rosji w latach 1902–1918. Projekt będzie kontynuowany.

Autor: prof. dr hab. Małgorzata Omilanova

WŁOCHY

Włoscy architekci i muratorzy z Piuro i ich rola w rozwoju architektury na ziemiach Rzeczypospolitej w XVI i XVII w. Publikacja. Etap III

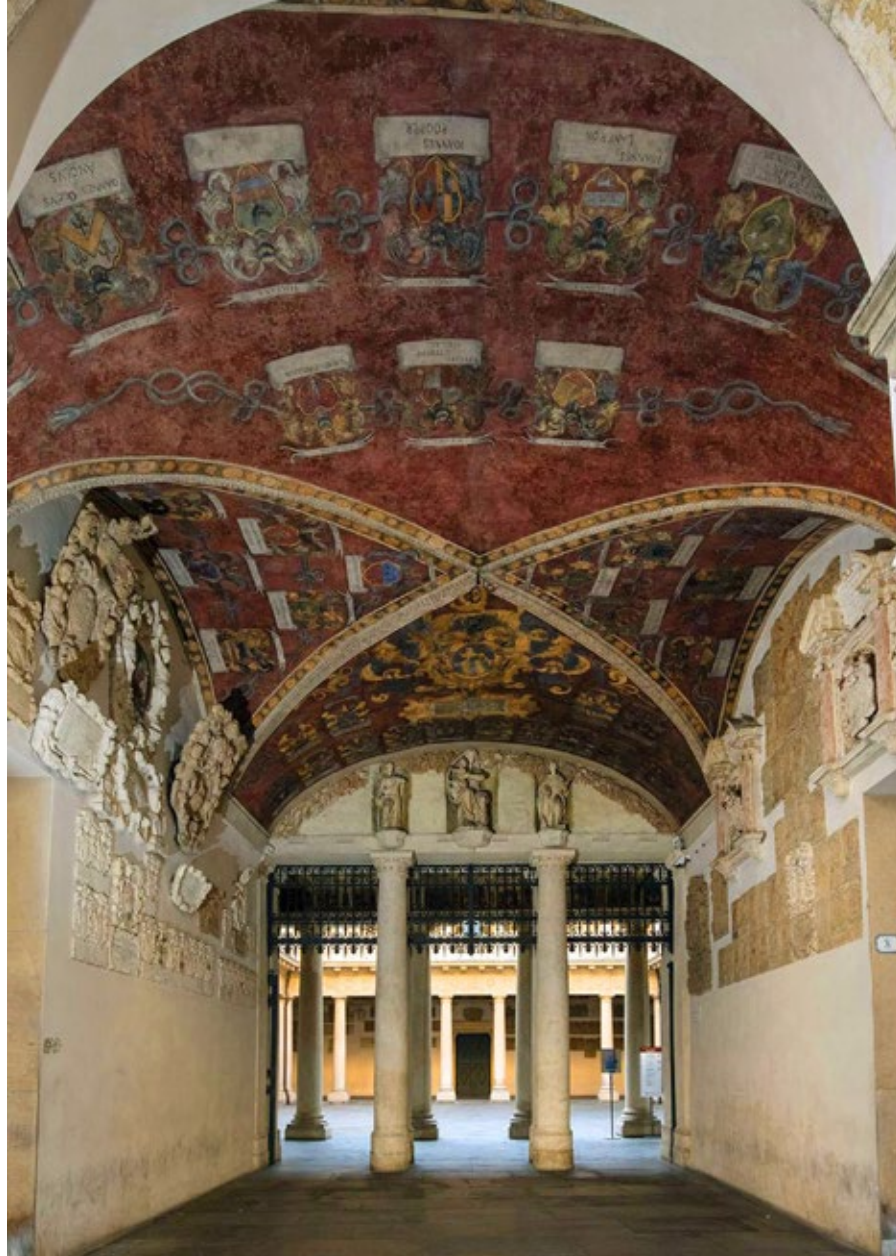
Z północnej Lombardii wywodziło się wielu znakomitych artystów renesansu i baroku. Niektórzy z nich byli także zatrudniani na terenach Rzeczypospolitej Obojga Narodów (m.in. przy budowie kolegiaty w Ołyce, której konserwację fasady przeprowadził Instytut Polonika w latach 2018–2019 w ramach programu strategicznego „Ochrona”).

Celem wieloletniego projektu (2018–2021) jest wydanie wspólnie z „Associazione Italo-Svizzera per gli scavi di Piuro” publikacji zarówno w języku polskim, jak i włoskim (oddzielnie) dotyczącej artystów pracujących dla polskich rodów na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej.

W ramach trzeciego etapu prac wykonano tłumaczenie części maszynopisu na język włoski.

Druk książki zaplanowano w 2021 r.

Autor: Stanisław Kłosowski

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Tom 2 i 3. Publikacja. Etap II

Publikacja będzie efektem wieloletniego (2018–2022) projektu Instytutu Polonika i zostanie opublikowana w ramach instytutowej serii „Studia i Materiały” oraz

serii „Natio Polona. Fontes et Studia” (IV i V t.) Uniwersytetu Opolskiego. Publikacja dokumentująca obecność nacji polskiej w Padwie prezentować będzie herby studentów tej nacji w większości znajdujące się w Palazzo del Bo – głównym budynku Ateneum.

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Tom 2.

Tom drugi zawiera naukowo opracowany katalog 117 kartuszy herbowych poprzedzony wprowadzeniem i badawczym esejem prof. Franco Benucciego z Uniwersytetu Padewskiego.

W ramach drugiego etapu prac Franco Benucci przygotował esej w jęz. włoskim, otrzymano dwie recenzje oraz wykonano włosko-angielskie tłumaczenie tego tekstu. Dodatkowo przeprowadzona została konsultacja heraldyczna.

Druk książki zaplanowano w 2021 r. Autorzy: prof. Franco Benucci, dr Olga Kucharczyk

▲ Ściana północna Auli Magna, fot. G. Zygiel

Herby przedstawicieli nacji polskiej na Uniwersytecie Padewskim. Tom 3.

Obszerny trzeci tom, autorstwa prof. Franco Benucciego, przedstawia – na tle historii Uniwersytetu Padewskiego – półtora wieku polskiej obecności w Padwie. W 2020 r. opracowany został tekst w języku włoskim pt. *Arma virosque cano. La Natio Polona a Padova nei suoi uomini e nei suoi stemmi (ante 1552-1687)* i uzyskano jego włoskojęzyczną recenzję.

Projekt będzie kontynuowany. Autor: prof. Franco Benucci

▲ Herb konsyliarza Piotra Konstantyna Iwanowskiego – loggia dolna, fot. G. Zygiel

◀ Herb konsyliarza Jakuba Franciszka Ożgiewicza – Sala della Mostra Storica fot. G. Zygiel

Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

Zadaniem programu strategicznego „Ochrona polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” jest opieka nad szczególnie cennymi obiektami polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się poza granicami kraju. Poprzez opiekę rozumiemy zachowanie ich w jak najlepszej kondycji, co oznacza prowadzenie wszelkiego rodzaju prac konserwatorskich i konserwatorsko-budowlanych. Ochroną obejmowane są wybrane zabytki nieruchome, czyli dzieła architektury i budownictwa, cmentarze oraz obiekty ruchome, w skład których wchodzi m.in. dzieła sztuki dawnej i rzemiosła artystyczne, nagrobki.

Realizowane przez Instytut projekty w zakresie ochrony zabytków prowadzone są z najwyższą starannością i rzetelnością. Rozpoczęcie prac poprzedzają badania, na podstawie których przygotowywane są programy prac konserwatorskich lub projekty remontowo-budowlane. Bardzo dużą wagę przykładamy do przygotowania odpowiedniej dokumentacji badawczej (przedprojektowej) i projektowej.

Zabytki, przy których prowadzone są prace, zlokalizowane są przede wszystkim na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej, a zwłaszcza na terenach obecnej Ukrainy. Wynika to nie tylko z bardzo dużej liczby zabytków na tym obszarze, lecz także z ich wyjątkowej wartości artystycznej lub historycznej, a wielokrotnie – z obu tych względów. Na decyzję o podjęciu prac w danym miejscu czy obiekcie wpływa także potencjalny odbiorca. W przypadku gdy nie ma planów dotyczących funkcji danego obiektu, ewentualne prowadzenie prac w takim miejscu jest, niestety, bezzasadne.

Tereny wschodnie dawnej Rzeczypospolitej to niejedyny obszar zainteresowań Instytutu, który w roku 2020 prowadził

prace także w Europie Zachodniej i Ameryce Północnej. Realizowane tam projekty w zasadzie nie dotyczą obiektów nieruchomych (poza kaplicami na cmentarzach), skupiają się zaś na zabytkach ruchomych, takich jak obrazy czy nagrobki. Wynika to oczywiście z historycznych uwarunkowań, które przyczyniły się do powstania czy zgromadzenia na tych terenach obiektów polskiego dziedzictwa kulturowego.

Rok 2020 był rokiem trudnym w realizacji projektów ze względu na ogarniającą świat pandemię COVID-19. Wielka niepewność co do możliwości przekraczania granic państwowych zarówno przez zespoły konserwatorskie, jak i samych przedstawicieli Instytutu, a co za tym idzie obawy odnośnie do realizacji planowanych działań, powodowały nieustanną konieczność analizy i weryfikacji zaplanowanych wcześniej działań. Powstawały wówczas alternatywne plany, które pozwoliłyby na realizację projektów bez angażowania konserwatorów z Polski.

Gdy w połowie 2020 r. otworzono przejścia graniczne, możliwy był wyjazd zespołów konserwatorskich i rozpoczęcie zaplanowanych prac (które miały rozpocząć się kilka miesięcy wcześniej). Z powodu jednak trwającej pandemii nie wszystkie planowane pod koniec 2019 r. projekty udało się zrealizować. Natomiast udało się wcielić w życie nowe plany i działania, które powstały na skutek ograniczeń wynikających z pandemii. Z czasem wszyscy nauczyliśmy się funkcjonować w reżimie sanitarnym zarówno według wymagań polskich, jak i krajów, gdzie prowadziliśmy projekty. W sumie w roku 2020 Instytut Polonika w ramach działań programu „Ochrona” zrealizował prace w ośmiu państwach: Białoruś, Francja, Gruzja, Litwa, Łotwa, Ukraina, Włochy i Stany Zjednoczone Ameryki.

Projekty konserwatorskie

*Montmorency, kaplica Jaroszyńskich
na cmentarzu Les Champeaux*

BIAŁORUŚ

ZAKOZIEL (rejon drohiczynski, obwód brzeski). Kaplica grobowa rodziny Orzeszków. Prace ratunkowe dachu kaplicy

Jednym z najcenniejszych, zachowanych przykładów architektury neogotyckiej na Białorusi jest kaplica rodowa rodziny Orzeszków, która powstała w połowie XIX w. na terenie zespołu dworsko-parkowego w Zakozielu. Projektantem był ówczesny wybitny architekt Franciszek Jaszczold.

Instytut Polonika dofinansował zakup miedzianej blachy, którą został pokryty dach rekonstruowany przez stronę białoruską we współpracy z Fundacją „Pomoc Polakom na Wschodzie”.

Realizator: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

FRANCJA

MONTMORENCY (region: Île-de-France, departament: Dolina Oise). Cmentarz Les Champeaux. Konserwacja nagrobków. Etap III

Cmentarz Les Champeaux zwany jest Panteonem Polskiej Emigracji. We współpracy z Towarzystwem Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji pracami konserwatorskimi objęto wybrane obiekty.

W ramach trzeciego etapu prac konserwatorskich przy neogotyckiej kaplicy Jaroszyńskich wykonano nacięcia

Montmorency, stela grobu rodziny Mickiewiczów przed konserwacją i po jej wykonaniu na cmentarzu Les Champeaux

Nagrobek rodziny Suzin-Souzine po konserwacji

w kamiennej konstrukcji ścian, wymieniono skorodowane klamry łączące bloki na klamry z włókna szklanego, wykonano flekowanie i uzupełnienie ubytków oraz spoinowanie.

Przeprowadzono również renowację popękanej kamiennej steli grobu rodziny Mickiewiczów z rzeźbą odzwierciedlającą maskę pośmiertną Adama Mickiewicza (Auguste Préault, 1855). Kamienna stela została oczyszczona i wzmocniona. Medalion z przedstawieniem wieszca został zdemontowany, oczyszczony i zabezpieczony przed korozją.

Wykonano także restaurację i konserwację nagrobka Jana Szymańskiego i rodziny Suzin-Souzine. Uszkodzone elementy składowe nagrobka zostały zdemontowane, oczyszczone, scalone i złożone od nowa, a inskrypcje uczyniono. Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji

OUARVILLE (region: Centralny – Dolina Loary; departament: Eure-et-Loir). Tablica pamiątkowa Henryka Gierszyńskiego

W 2020 r. minęła 90. rocznica śmierci Henryka Gierszyńskiego (1848-1930) – lekarza, działacza emigracyjnego i społecznego, pisarza i polityka, który cieszył się dużym poważaniem wśród przedstawicieli francuskiej Polonii.

Jako nastolatek Gierszyński walczył w powstaniu styczniowym, następnie brał udział w wojnie francusko-pruskiej (1870-1871), a za okazane męstwo otrzymał francuski medal wojskowy. Ukończył Wyższą Szkołę Polską w Paryżu i studia medyczne na Sorbonie. Jako lekarz pracował ponad pół wieku w Ouarville

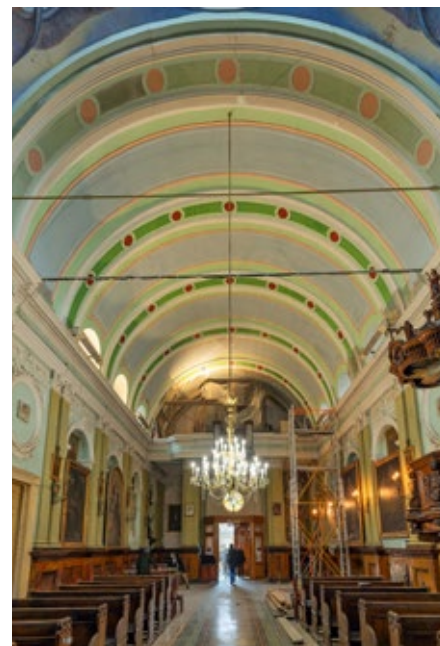
k. Chartres, gdzie osiadł na stałe. Jego posiadłość była ostoją polskości, a on sam działał m.in. na rzecz zachowania całości spuścizny takich instytucji, jak Muzeum Polskie w Rapperswilu. Za swoją działalność został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski.

Na ścianie willi Mon Repos w Ouarville, gdzie Gierszyński mieszkał, zamontowano tablicę pamiątkową w dowód uznania jego działalności zawodowej, społecznej i politycznej. Pamiętano także o wspomnieniu jego żony Marii Bukowskiej i syna Henriego, który zginął za Francję.

Realizator: Towarzystwo Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji

GRUZJA

TBILISI. Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła. Prace ratunkowe stropu w nawie Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi wybudowany został w 1877 r. m.in. ze składek polskich zesłańców

(oficerów, lekarzy, urzędników) oraz dzięki finansowaniu przez hr. Zofię Potocką, hr. Konstantego Przeździeckiego, hr. Zygmunta Krasickiego i książąt gruzińskich.

W kościele, w związku z nagłym stanem awaryjnym, wykonano prace ratunkowe związane z zabezpieczeniem pękniętego stropu nawy świątyni. Realizator: Parafia Świętych Piotra i Pawła w Tbilisi

LITWA

POWIEWIÓRKA (okręg wileński). Kościół parafialny pw. św. Kazimierza. Remont i konserwacja schodów

Kościół pw. św. Kazimierza w Powiewiórce pochodzi z połowy XVIII w., a rozbudowany został w 1851 r. Obiekt jest szczególnie ważny dla polskiego dziedzictwa kulturowego, ponieważ w tym kościele został ochrzczony Marszałek Józef Piłsudski.

W 2020 r. Instytut Polonika sfinansował remont i konserwację murowanych,

Kamienne schody do kościoła w Powiewiórcie, przed konserwacją i po jej wykonaniu

kamiennych schodów wejściowych do świątyni. Projekt wymagał demontażu poszczególnych elementów schodów, takich jak stopnie i balustrady. Wykonano nową podbudowę pod schody i na nowo zamontowano wszystkie elementy, odtwarzając całość według historycznej technologii.

Realizator: Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego „Terpa”

Obraz „Święta Jadwiga Śląska pod krzyżem” autorstwa Szymona Czechowicza

Projekt „CZECHOWICZ”. Etap II. Włochy – RZYM (region Lacjum) – Kościół pw. św. Stanisława; Litwa – WILNO (okręg wileński) – Muzeum Dziedzictwa Sakralnego

Muzeum Narodowe w Krakowie przygotowało w 2020 r. wystawę monograficzną dzieł Szymona Czechowicza.

Instytut Polonika, jako partner wystawy, sfinansował konserwację czterech obrazów ołtarzowych. Dwa pochodzą z kościoła pw. św. Stanisława w Rzymie (Włochy): „Święta Jadwiga Śląska pod krzyżem” autorstwa Szymona Czechowicza oraz „Wskrzeszenie Piotrowina”, którego autorem jest Tadeusz Kuntze. Dwa kolejne: „Święty Józef” i „Święty Jan”, autorstwa Szymona Czechowicza, pochodzą z dawnego kościoła wizytek w Wilnie,

Fragment wystawy obrazów Szymona Czechowicza w Muzeum Narodowym w Krakowie

a obecnie wchodzą w skład zbiorów Muzeum Dziedzictwa Sakralnego w Wilnie (Litwa).

W ramach przeprowadzonych prac oczyszczono powierzchnie płócien, usunięto ich deformacje, wklejono płomby w miejsca ubytków, w przypadku konieczności – wymieniono krosna i wykonano dublaż płócien, retusze warstwy malarskiej i pokrycie werniksem.

Odnowione obrazy zawisły w gmachu Muzeum Narodowego w Krakowie

na wystawie „Geniusz Baroku. Szymon Czechowicz (1689-1775)”.

Realizator: Muzeum Narodowe w Krakowie

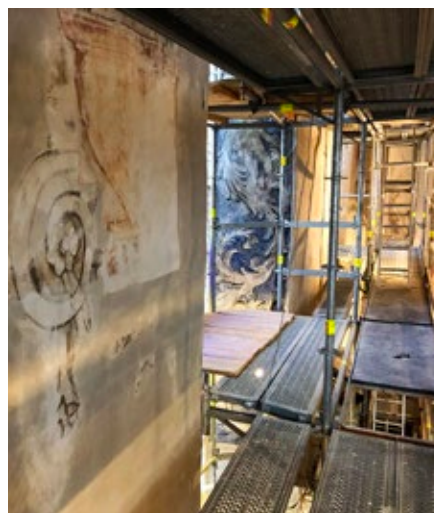
WILNO. Kościół parafialny pw. Świętych Franciszka i Bernarda. Konserwacja fresków na południowej ścianie prezbiterium. Etap III

Kościół pw. Świętych Franciszka i Bernarda powstał w XVI w. jako świątynia franciszkańska. Prowadzone są w nim obecnie prace konserwatorskie fragmentów malowideł na południowej ścianie prezbiterium.

W 2020 r. kontynuowano konserwację techniczną polichromii ściany południowej prezbiterium. Zadanie finansowane było zarówno w ramach programu MKiDN, jak i z funduszy Instytutu Polonika.

W wyniku prac zakończono wstępne porządowanie powierzchni ściany poprzez opracowanie techniczne zachowanych i nowych wypraw tynkarskich. Przeprowadzono częściowe scalenie kolorystyczne zachowanych polichromii.

Realizator: Croaton Sp. z o.o.

Ołtarz Serca Pana Jezusa po konserwacji

ŁOTWA

KRASŁAW. Kościół parafialny pw. św. Ludwika. Remont ołtarza Serca Pana Jezusa. Etap II

Kościół pw. św. Ludwika w Krasławiu wybudowany został w latach 1756-1767 według projektu Antonia Paracco pochodzącego z Castello Valsolda w północnej Lombardii (Włochy). Fundatorami świątyni byli hr. Konstanty Ludwik Broël-Plater i jego żona Augusta z Ogińskich.

W 2020 r. kontynuowane były prace konserwatorskie przy XIX-wiecznym ołtarzu bocznym Serca Pana Jezusa. Ich efektem było przywrócenie pierwotnego wyglądu ołtarza z zachowaniem pierwszej warstwy historycznej polichromii w technice temperowej wraz ze złoceniami.

Realizator: Parafia św. Ludwika w Krasławiu

*Boczna nawa kościoła w Berdyczowie,
po remoncie dachu*

UKRAINA

BERDYCZÓW (obw. żytomierski). Kościół pw. Niepokalanego Poczęcia NMP w zespole klasztornym Twierdzy Berdyczowskiej. Remont dachu na bocznej nawie kościoła i wykonanie odwodnienia ścian świątyni od strony dziedzińca gospodarczego

Zespół klasztorny zakonu karmelitów bosych w Berdyczowie, ufundowany w 1630 r. na miejscu dawnej twierdzy rodu Tyszkiewiczów i zwany Fortecą Najświętszej Maryi Panny, przez wieki był jednym z najważniejszych miejsc kultu religijnego, nauki i kultury na ziemiach ukraińskich. W XVII i XVIII w. odegrał znaczącą rolę polityczną i militarną.

W 2020 r. Instytut Polonika sfinansował remont dachu kościoła oraz przeprowadzenie odwodnienia wraz z założeniem systemu drenującego wzdłuż

murów świątyni od strony dziedzińca gospodarczego.

Prace polegały na całkowitej wymianie więźby dachowej wraz z wymianą połączeń na bryty z blachy miedzianej. Dotychczasowy dach wykonany na początku lat 90. XX w. (po odzyskaniu kościoła), z niskiej jakości materiałów, był w bardzo złym stanie technicznym. Wykonano także nowe rury spustowe odprowadzające wodę opadową. Działania te pozwolą na częściowe zabezpieczenie murów dolnego kościoła i piwnic przed szkodliwym działaniem wód opadowych.

Realizator: Klasztor Karmelitów Bosych w Berdyczowie

HUSSAKÓW (obw. lwowski). Kościół pw. św. Stanisława i św. Krzysztofa. Prace ratunkowe przy malowidłach nawy głównej

Kościół pw. św. Stanisława i św. Krzysztofa w Hussakowie został ufundowany w 1724 r. przez Franciszka Charczewskiego, podczas jego sanockiego i dziedzica

Balic. We wnętrzu kościoła zachowała się monumentalna dekoracja malarska pędzla Stanisława Stroińskiego (oraz jego ucznia Tomasza Gertnera), wykonana prawdopodobnie około 1780 r.

Stan zachowania tych wysokiej klasy artystycznej późnobarokowych malowideł był katastrofalny. Podjęte zostały natychmiastowe prace ratunkowe, w ramach których podklejono i zabezpieczono najbardziej uszkodzoną część malowideł, wykonano prace badawcze i przygotowano program prac konserwatorskich dla pozostałych malowideł w kościele.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

JAZŁOWIEC (obw. tarnopolski). Pałac Poniatowskich (klasztor ss. niepokalanek). Remont dachu klasztoru

Pałac w Jazłowcu wybudowany został w połowie XVII w. przez Stanisława i Aleksandra Koniecpolskich W XVIII w. nabył go Stanisław Poniatowski, ojciec króla Stanisława Augusta. W 1863 r. prze-

*Święta Cecylia,
fragment malowidła
S. Stroińskiego
w kościele
w Hussakowie*

kazany został przez ówczesnego właściciela Krzysztofa Błażowskiego, Zgromadzeniu Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP.

Obecnie budynek klasztorny jest w części zawilgocony i wymaga prac związanych z odpowiednim odprowadzeniem wilgoci spod murów oraz poprawy uszkodzonego odprowadzenia wód opadowych. W 2020 r. Instytut Polonika zrealizował prace ratunkowe polegające na wymianie części pokrycia dachu i wymianie orywnowania w miejscach najbardziej uszkodzonych.

Realizator: Klasztor Sióstr Niepokalanego Poczęcia NMP

KRZEMIENIEC (obw. tarnopolski). Cmentarz Bazyliński. Etap III. Konservacja nagrobków i wycinka suchego drzewostanu

Początek cmentarza datuje się na rok 1760 wraz z fundacją klasztoru bazylińskiego w Krzemieńcu. Początkowo nekropolia była miejscem pochówku księży i braci,

z czasem stała się miejscem spoczynku nauczycieli Liceum Krzemienieckiego i mieszkańców miasta.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono kwerendę archiwalną oraz prace konserwatorskie dwóch nagrobków kolumnowych: 1) Filipa Neyzeusza Spendowskiego i 2) Franciszka Szlamowskiego, Franciszki ze Szlamowskich Majewskiej Kollaper i Kornelii z Majewskich Czyszak.

Obydwa pomniki pochodzą z pierwszej połowy XIX w. Mają formę niskiej kolumny osadzonej na postumencie i zwieńczonej urną. Zachowały się dość dobrze, ale elementy kamienne wymagały wzmocnienia, oczyszczenia oraz zabezpieczenia.

Instytut Polonika sfinansował także wycinkę znajdujących się na terenie cmentarza uschniętych drzew zagrażających zabytkowym nagrobkom, przy których prowadzone były prace konserwatorskie.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła (obecnie cerkiew greckokatolicka)

Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie to dawna świątynia jezuicka, która jest wybitnym przykładem wczesnego baroku w architekturze dawnej Rzeczypospolitej.

Znajdujące się tutaj bezcenne freski z lat 1740-1743 autorstwa Frantza i Sebastiana Ecksteinów zostały po drugiej wojnie światowej zniszczone m.in. na skutek silnego zasolenia murów świątyni. Wnętrze kościoła służyło od 1946 r. za magazyn zbiorów Lwowskiej Narodowej Naukowej Biblioteki im. W. Stefanyka (m.in. dawne zbiory Ossolineum). W roku 2011 kościół został przywrócony do kultu jako greckokatolicka cerkiew garnizonowa.

Prace przywracające freskom Ecksteinów dawny blask rozpoczęły się w 2015 r. dzięki wsparciu finansowemu polskiego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Od 2018 r. finansowanie prac przejął Instytut Polonika.

Konservacja malowideł na sklepieniu nawy głównej. Etap III

W 2020 r. ukończono konserwację techniczną fresków Ecksteinów na sklepieniu nawy głównej. Po zdjęciu warstwy celulozy założonej na sezon zimowy, która miała za zadanie wyciągnięcie soli z tynków, malowidło zostało poddane konserwacji estetycznej, podczas której wykonano m.in. uzupełnienia ubytków, pobiał oraz retusze, jak również uzupełnienia ubytków warstwy malarskiej wraz z dużymi partiami rekonstrukcji, dzięki czemu przywracany jest freskom charakter malowidła iluzjonistycznego.

Autor konserwacji i programu konserwatorskiego uzyskał ten efekt poprzez wykonanie retuszy kodem graficznym (punktowanie) w miejscach ubytków

Malowidła na sklepieniu nawy głównej kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła

Prace zabezpieczające, badania i prace techniczne przy obrazie „Święty Benedykt”

W 2020 r. Instytut Polonika podjął prace zabezpieczające przy obrazie „Święty Benedykt”, który był niegdyś używany jako tymczasowa zasłona obrazu w ołtarzu głównym kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła. W ostatnich latach obraz był zwinięty w rulon i przechowywany na emporze świątyni. Z uwagi na bardzo zły stan zachowania dzieła konieczne było podjęcie pilnej interwencji konserwatorskiej. Widoczne były bardzo liczne przetarcia i ubytki w warstwie malarskiej.

warstwy malarskiej. Wybór metody wiązał się z ogólnie przyjętą zasadą w konserwacji rozróżnialności interwencji estetycznej konserwatora od oryginału. W tym wypadku ze względu na dużą ilość i zakres retuszy zasada ta jest bardzo wskazana, w szczególności z uwagi na

wrażliwość podłoża na wysolenia, nawet przy zastosowaniu takiego nośnika spoiwa jak alkohol. Dlatego bardzo ostrożnie, systematycznie wykonywany był miejscowo retusz kodem graficznym, w zależności od potrzeb i koncepcji.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

Fragment obrazu „Święty Benedykt”, autor nieznanym

Farba wraz z podłożem wykruszała się. Ratunkowe prace techniczne przy obrazie wykonał zespół polskich i ukraińskich konserwatorów.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

Dofinansowanie postawienia rusztowań do prac konserwatorskich

Instytut Polonika dofinansował także koszty utrzymania rusztowań niezbędnych do prowadzenia prac konserwatorskich w kościele. Prace te są wykonywane zarówno we wnętrzu świątyni (parafia opłaca całorocznie koszt ogromnego rusztowania), jak i na zewnątrz, gdzie prowadzone są prace remontowo-konserwatorskie przy elewacji frontowej, w których biorą udział polscy konserwatorzy.

Realizator: Parafia Garnizonowa Świętych Piotra i Pawła we Lwowie

LWÓW (obw. lwowski). Hotel Krakowski (ob. Sąd Apelacyjny). Prace konserwatorskie przy witrażach

W dawnym hotelu „Krakowskim” we Lwowie, wybudowanym według projektu absolwenta Politechniki Lwowskiej Michała Łużyckiego, znajduje się obecnie siedziba Sądu Apelacyjnego. Reprezentacyjna klatka schodowa budynku jest w znacznym stopniu oryginalna, zachowane są także duże witraże wykonane w 1914 r. przez Krakowski Zakład Witrażów Stanisława Gabryela Żeleńskiego, według projektu Henryka Uziembły.

Witraże były w bardzo złym stanie technicznym, a znacznie pofalowane ich płaszczyzny groziły zarówno uszkodzeniem szkła, jak i samej konstrukcji. Ponadto występowały liczne pęknięcia i ubytki w szkleniu oraz zanieczyszczenia powierzchni. Witraże nosiły także ślady wcześniejszych interwencji (głównie z okresu ZSRR), podczas których nie uży-

Witraże (po konserwacji) na reprezentacyjnej klatce schodowej ob. Sądu Apelacyjnego we Lwowie (d. Hotel Krakowski)

to właściwych rozwiązań konserwatorskich i estetycznych. W ramach projektu wykonano pełne prace konserwatorskie wraz ze wzmocnieniem struktury obiektu.

Realizator: Maria Barvinok

LWÓW (obw. lwowski). Kamienica Królewska (ob. Lwowskie Muzeum Historyczne). Prace konserwatorskie w sieni przed pomieszczeniem reprezentacyjnym

Kamienica Królewska została wybudowana w 1580 r. według projektu architekta Piotra Barbona dla osiadłego we Lwowie kupca greckiego pochodzenia Konstantego Korniaкта. Najświetniejszy okres w dziejach obiektu przypada na lata, kiedy kamienica była w posiadaniu króla Jana III Sobieskiego. Wówczas też zyskała ona przydomek „królewskiej” i została przebudowana stosownie do celów rezydencji monarchy. Dla króla zostały także urządzone apartamenty na pierwszym piętrze budynku, których wystrój zachował się do dziś.

Na pierwszym piętrze renesansowej Kamienicy Królewskiej Instytut Polonika przeprowadził remont zabytkowej sieni przylegającej do pomieszczenia reprezentacyjnego. Usunięto wtórne zaprawy

cementowe, zabezpieczono zabytkowe tynki oraz scalono kolorystycznie wnętrze pomieszczenia. Prace prowadzone były równocześnie z konserwacją renesansowych fresków finansowaną z programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Dzięki temu ukończono prace budowlano-konserwatorskie w zabytkowej części kamienicy.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

Sień Kamienicy Królewskiej

*Kaplica Krzyżanowskich na cmentarzu
Łyczakowskim, przed konserwacją
i po jej wykonaniu*

LWÓW (obw. lwowski). Cmentarz Łyczakowski

Cmentarz Łyczakowski jest - obok Powązek w Warszawie, cmentarza Rakowickiego w Krakowie czy Na Rossie w Wilnie - najważniejszą nekropolią dla polskiej historii i kultury. Jest to również bardzo ważne miejsce dla kultury i historii Ukrainy. Szereg znajdujących się tutaj nagrobków i kaplic to wybitne dzieła sztuki XIX i XX w. Tym samym stanowi on jeden z najcenniejszych zespołów zabytkowych Lwowa.

Prace konserwatorskie w kaplicy Krzyżanowskich. Etap II

W roku 2020 Instytut Polonika zakończył prace konserwatorskie przy kaplicy Krzyżanowskich.

Cmentarne mauzoleum, w modnym wówczas stylu neogotyckim, powstało

Głowa Jezusa Chrystusa, detal rzeźbiarski z kaplicy Krzyżanowskich

w miejscu dawnej kaplicy Cetnerów w latach 1890-1891, według projektu Jana Tomasza Kudelskiego. Prace budowlane wykonała znana lwowska firma Jana Lewińskiego. Kaplica, którą wzniesiono na zlecenie Stanisława Krzyżanowskiego z myślą o upamiętnieniu jego matki, jest ceglana i ma sygnaturkę (wieżyczkę) pokrytą miedzią. Dach zdominują charakterystyczne rzygacze-chimery wykonane z piaskowca oraz kamienne maswerki w oknach przeszklonych witrażami wykonanymi przez renomowany Tiroler Glasmalerai und Mosaik Anstalt z Innsbrucku. Detale rzeźbiarskie najprawdopodobniej są dziełem Piotra Witalisa Harasimowicza. Balustrada schodów i krata zamykająca wejście to arcydzieła metaloplastyki. Całość uzupełniają dachówki i oprawa portalu z kolorowej, szkliwionej ceramiki oraz malowidła ścienne.

Przed przystąpieniem do prac ceglana kaplica znajdowała się w bardzo złym stanie technicznym. Prowadzone zabiegi

budowlano-konserwatorskie były skomplikowane ze względu na różnorodność technologiczną elementów składowych: cegła, kamień, metaloplastyka, malarstwo ścienne, witraż.

W ramach drugiego etapu prace były prowadzone równoległe przy wymianie zdestruowanej cegły, jak i przy rekonstrukcji lampionów i sterczyn dachu. Wymieniono poszycie dachowe i przywrócono mu pierwotny wygląd. Przed przystąpieniem do prac było ono wykonane z blachy. Badania i kwerenda archiwalna wykazały zaś pierwotną obecność dachówek ceramicznych w kolorach żółtym i niebieskim - zostały one przywrócone. Ponadto wykonano m.in. rekonstrukcje tynków i warstw malarskich, zamontowano nowe witraże (zrekonstruowane na podstawie ikonografii archiwalnej), przeprowadzono konserwację kamiennych tablic epitafijnych.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Prace konserwatorskie i restauratorskie wybranych nagrobków. Etap III. Nagrobek rodziny Tarnawieckich

Grobowiec został wykonany przez zakład Zygmunta Kurczyńskiego, według projektu Bronisława Wiktora oraz Piotra Tarnawieckiego, który został tutaj pochowany w 1961 r. Był to wybitny lwowski architekt i budowniczy, prezes Związku Zawodowego Architektów i Budowniczych we Lwowie, czołowy twórca lwowskiej secesji, a później modernizmu.

W ramach prac przy grobowcu przeprowadzona została pełna konserwacja, poprzedzona wykonaniem ekspertyzy konstrukcyjnej. Betonowe elementy, pełniące funkcję dekoracyjnej okładziny, poddane zostały restauracji polegającej na uzupełnieniu znacznych połączeń pła-skorzeźbionych. Wobec rzadko podejmowanych prac konserwatorskich przy

Detale z grobowca rodziny Tarnawieckich przed pracami konserwatorskimi i po ich wykonaniu

materiale, jakim jest beton, projekt stanowił ciekawe wyzwanie konserwatorskie. Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Prace zabezpieczające w kaplicy Krzczunowiczów

Tuż za bramą główną cmentarza Łyczkowskiego, wokół półkolistego placu wznoszą się okazałe kaplice grobowe bogatych i zasłużonych lwowian. Jedną z bardziej reprezentacyjnych jest kaplica

Krzeczunowiczów wzniesiona według projektu Filipa R. Pokutyńskiego.

Kaplica ze względu na brak orynnowania była zalewana przez wody opadowe. Wykonano techniczne prace zabezpieczające (orynnowanie), które pozwolą zapobiec dalszej degradacji kaplicy. Zdezynfekowano ściany zaatakowane przez mikroorganizmy, uzupełniono ubytki cegieł, wzmocniono konstrukcję balustrady otaczającej kaplicę.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Prace ratunkowe przy nagrobkach uszkodzonych podczas nawałnicy

W czerwcu 2020 r. nad Lwowem przetoczyła się nawałnica. Na cmentarzu Łyczakowskim spadające konary i przewracające się drzewa uszkodziły wiele nagrobków, w tym wysokiej klasy dzieła sztuki.

Instytut Polonika podjął działania mające na celu wsparcie strony ukraińskiej w porządkowaniu cmentarza. Przeprowadzona została ocena zniszczeń, w wyniku której stwierdzono, że większość uszkodzonych nagrobków pochodzi z czasów współczesnych. Instytut Polonika podjął się prac ratunkowych przy uszkodzonych nagrobkach zabytkowych, do których należą m.in. dwie grupy rzeźbiarskie autorstwa Antona Schimsera z początku XIX w.

Realizator: Tussini. Konserwacja Dzieł Sztuki Radosław Tusznio

Prace konserwatorskie przy kaplicy Barczewskich pw. św. Feliksa. Etap I

Obiekt to mauzoleum rodzinne wzniesione po śmierci fundatora Probusa Włodzimierza Barczewskiego w 1887 r. Monumentalna trzykondygnacyjna kaplica wznosi się przy głównej alei cmentarza.

Solidna budowla w stylu bizantyjskim utraciła dużą połą kopuły w czasie

drugiej wojny światowej, co nie zostało nigdy naprawione. Uszkodzenie spowodowało stopniową degradację metalowej konstrukcji i kamiennych bloków tworzących kaplicę.

W 2020 r. rozpoczęto szeroko zakrojone prace budowlano-konserwatorskie

polegające na rewitalizacji całej kaplicy. Przewidywany termin zakończenia projektu: 2021 r.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Rekonstrukcja pinakla na szczycie grobowca abp. Grzegorza Szymonowicza

W związku z prowadzonymi pracami konserwatorskimi przy nagrobku abp. ormiańskiego Grzegorza Szymonowicza, finansowanymi dzięki grantowi z programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Instytut Polonika sfinansował rekonstrukcję szczytu grobowca w formie pinakla, której nie obejmował pierwotnie zakładany program prac.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

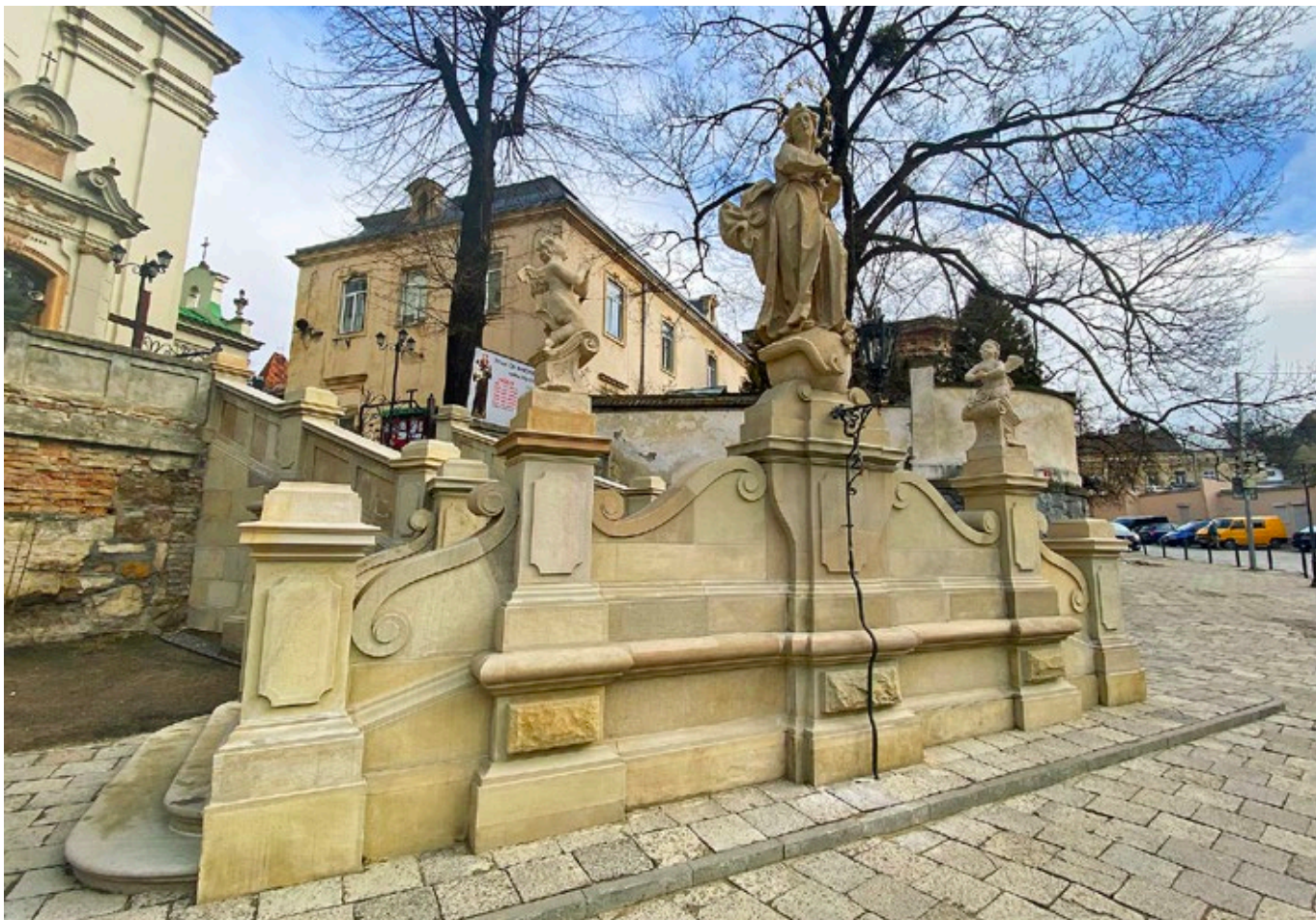
LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. św. Antoniego (oo. franciszkanów)

Kościół pw. św. Antoniego we Lwowie od XVIII w. jest franciszkańską świątynią zakonną. Obok katedry lwowskiej był to jedyny rzymskokatolicki kościół lwowski nieprzerwanie działający od 1945 r. do chwili obecnej.

Prace konserwatorskie schodów i zabytkowych obiektów przy kościele. Etap II

Od 2019 r. Instytut prowadził prace konserwatorskie monumentalnych, poprzedzających wejście do świątyni, schodów z rzeźbą Immaculaty (Matki Bożej Niepokalanie Poczętej), które zostały zakończone w 2020 r.

Stan techniczny schodów był katastrofalny: zniszczenia obejmowały zarówno elementy stopni schodów, jak i balustrad. Widoczne były m.in. złuszczenia, spęcherzenia i pęknięcia powierzchni kamienia. W trakcie prac okazało się, iż konstrukcja podbudowy schodów jest w gorszym stanie technicznym, niż pierwotnie przewidywano,

▲ Schody do kościoła
św. Antoniego po remoncie

Figura Immaculaty
przed konserwacją
i po jej wykonaniu

dlatego dodatkowo przygotowano projekt i wykonano nową konstrukcję żelbetową.

Podczas prac konstrukcyjnych wykonano także zabezpieczenie obiektu przed pochodzącymi z ruchliwej ulicy drganiem, które powodowały pierwotnie destabilizację struktury podbudowy. Elementy składowe schodów zostały zdemontowane, przewiezione do pracowni konserwatorskiej i zinwentaryzowane. Wykonano odpowiednią konserwację zachowanych elementów. Fragmenty, które nie nadawały się do ponownego montażu, zostały wiernie odtworzone. Wykonano nową podbudowę schodów.

Poddano też konserwacji XVIII-wieczną figurę Immaculaty, która była częściowo uszkodzona i przebarwiona na skutek działania kwaśnego deszczu i spalin samochodowych. Figurę oczyszczono, a braki uzupełniono. Wszystkie elementy kompozycji scalono, rekonstruując także niezachowaną ozdobną metalową latarnię, która pierwotnie znajdowała się u stóp Maryi, na ścianie szczytowej schodów.

Teren wokół schodów został obniżony (co pozwoliło na odkrycie pierwotnych cokołów schodów) oraz splantowany i uporządkowany.

Główny realizator: ZKR Sp. z o.o.

Prace porządkowe: Art Service Dorota Miściuk-Jędrzejczyk

Latarenka: Monika Jamroziewicz

Prace konserwatorskie malowideł ściennych

W kaplicy św. Barbary w kościele pw. św. Antoniego przeprowadzono konserwację techniczną zabytkowych malowideł ściennych. Wykonanie technicznych prac konserwatorskich było konieczne, aby zapobiec dalszej destrukcji malowideł.

Realizator: Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (katedra łacińska)

Bazylika archikatedralna pw. Wniebowzięcia NMP (tzw. katedra łacińska) we Lwowie jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. W jej wnętrzach miały miejsce m.in. śluby lwowskie króla Jana Kazimierza (1656) oraz chrzest późniejszego króla Stanisława Leszczyńskiego (1677). Przy powstawaniu zachowanego do naszych czasów cennego wyposażenia uczestniczyli najwybitniejsi lwowscy artyści: m.in.

Malowidła S. Stroińskiego w katedrze łacińskiej

architekt Piotr Polejowski, rzeźbiarze Maciej Polejowski, Jan Obrocki, Franciszek Olędzki (Olendzki), autor polichromii Stanisław Stroiński i wielu innych. Ich prace spowodowały, że mamy do czynienia z dziełem nie tylko ważnym historycznie, lecz także wybitnym artystycznie.

Konserwacja fresków Stanisława Stroińskiego. Etap I

W 2020 r. Instytut Polonika rozpoczął prace konserwatorskie przy malowidłach Stanisława Stroińskiego w obrębie przęsła chóru muzycznego. Ich celem jest zahamowanie procesów niszczenia wystroju artystycznego i degradacji substancji zabytkowej oraz przywrócenie wystrojowi świątyni wartości artystycznych zbliżonych do pierwotnych.

Przeprowadzono postępowanie przetargowe, w wyniku którego wyłoniono wykonawcę prac.

Przewidywany termin zakończenia projektu: 2021 r.

Realizator: Monument Service Sp. z o.o.

Demontaż i inwentaryzacja instrumentu organowego

W związku z planowanymi pracami malarskimi na chórze muzycznym oraz remontem organów wykonano demontaż instrumentu organowego celem jego zinwentaryzowania. Inwentaryzacja posłużyła do opisu specyfikacji warunków zamówienia w planowanym na rok 2021 przetargu na remont organów chóru muzycznego.

Realizator: Ars Organum Adam Olejnik

LWÓW (obw. lwowski). Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (katedra ormiańska). Położenie posadzki przed katedrą

Gdy w 2018 r. Instytut przystąpił do ułożenia posadzki przed wejściem głównym do katedry, prace zostały wstrzymane, ponieważ pod miejscem planowanej posadzki odnaleziono piwnice. Wymagało to zmiany koncepcji prac i wykonania nowego stropu (podbudowy). W związku z tym odstąpiono wówczas od wykonania umowy do czasu, aż problem nowej pod-

budowy pod posadzkę zostanie rozwiązany przez stronę ukraińską.

W 2020 r. administrator obiektu wykonał nowy strop nad piwnicą, co pozwoliło na położenie posadzki kamiennej i zakończenie projektu.

Realizator: Ekam Michał Ziołowicz

LWÓW (obw. lwowski). Dawny kościół dominikanów pw. Bożego Ciała (obecnie cerkiew greckokatolicka Najświętszej Eucharystii). Prace konserwatorskie przy figurach świętych wieńczących fasadę kościoła

Dawny kościół dominikanów we Lwowie należy do najpiękniejszych świątyń kopułowych na terenach dawnej Rzeczypospolitej. Wybudowany został z fundacji rodziny Potockich w latach 1744-1769 według projektu architekta Jana de Witte, inżyniera wojskowego. Szczególną uwagę

zwraca piękna monumentalna kopuła wieńcząca świątynię oraz równie monumentalna fasada zachodnia, o żywej rytmice wklęsło-wypukłych płaszczyzn, przedzielonych dwiema parami potężnych kolumn wspierających łamane belkowanie i falisty fronton zwieńczony

wyobrażeniem kielicha i promienistej hostii – symbolu Eucharystii.

Bogactwa dekoracji fasady dopełniają kamienne posągi świętych dominikańskich: św. Tomasza z Akwinu, św. Dominika, św. Jacka Odrowąża i św. Wincentego Ferreriusza. Rzeźby są autorstwa

Jana Obrockiego i powstały w latach 1793–1794. Reprezentują późną fazę lwowskiej rzeźby rokokowej i wykonane są z wapienia polanickiego. To właśnie te figury Instytut Polonika w 2020 r. poddał pracom konserwatorskim.

Figury zostały oczyszczone, wzmocnione i odsolone. Znaczne ubytki rzeźbiarskie zostały zrekonstruowane w kamieniu, drobne ubytki uzupełniono zaprawami mineralnymi barwionymi w masie na kolor kamienia i z dobraną do oryginału frakcją i fakturą. Cały zespół rzeźb poddano procesowi hydrofobizacji zabezpieczającemu przed szkodliwym działaniem warunków atmosferycznych. Atrybuty świętych zostały odtworzone zgodnie z ikonografią, a następnie zostały pozłoczone, zgodnie z pierwotnym założeniem.

Pomiędzy figurami znajduje się posadowiona na wapiennym cokole z adurującymi aniołkami monstrancja wykonana z blachy miedzianej, pierwotnie złoconej. Monstrancja także została poddana pracom konserwatorskim oraz złoceniu.

Realizator: ZKR Sp. z o.o.

OŁYKA. Kolegiata pw. Świętej Trójcy. Renowacja rozet. Etap II

Instytut Polonika w 2020 r. zakończył prace konserwatorskie przy czterech drewnianych rozetach pochodzących ze sklepienia kolegiaty pw. Świętej Trójcy

Rozety z kolegiaty w Ołyce, po renowacji

w Ołyce. Rozpoczęte w 2019 r. prace miały wieloraki charakter, począwszy od konserwatorskich zabiegów technicznych zachowanych elementów, po prace rekonstrukcyjne.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

STRYJ (obw. lwowski) Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Konserwacja krat w renesansowym portalu

Kościół pw. Narodzenia NMP ma metrykę średniowieczną. Jego główny korpus jest późnogotycki, rozbudowany. W 1886 r. świątynię zniszczył pożar, a w 1891 r. została odbudowana i rozbudowana, przybierając eklektyczny wygląd z przewagą neogotyku. Szczególnym elementem pierwotnego wyposażenia jest zachowany późnorenesansowy portal z dwoma zdobionymi oknami, znajdujący się na jednej z bocznych elewacji.

W związku z pracami konserwatorskimi przy zabytkowym późnorenesansowym portalu prowadzonymi w ramach programu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Instytut Polonika podjął się sfinansowania konserwacji XVII-wiecznych krat umieszczonych w oknach portalu. W ramach wykonanych prac konserwatorskich oczyszczono i zabezpieczono kraty przed dalszą degradacją.

Realizator: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

Krata w zdobionym oknie w kościele w Stryju, po konserwacji

WINNIKI (obw. lwowski). Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Warsztaty konserwatorskie przy XVIII-wiecznych malowidłach. Etap II

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP został wybudowany w połowie XVIII w. według projektu Bernarda Meretyna. Obiekt nie był dotąd badany.

Pod kierownictwem dr. Pawła Bołińskiego (ASP Kraków) we współpracy

z Lwowską Narodową Akademią Sztuki odbyła się dla studentów lwowskiej uczelni kolejna seria praktyk konserwatorskich przy XVIII-wiecznych malowidłach. W ramach drugiego etapu prac zostały odsłonięte polichromie przeszła chórówęgo świątyni.

Projekt będzie kontynuowany.

Realizator: Artem Renovo Paweł Boliński

BRZEŻANY (obw. tarnopolski). Kaplica Sieniawskich. Etap II

Kościół zamkowy w Brzeżanach (kaplica Sieniawskich) uważany jest za najważniejsze po kolegiacie żółkiewskiej mauzoleum rodowe na terenie dawnej Rzeczypospolitej ozdobione arcydziełami sztuki XVII w. Po wygaśnięciu rodu Sieniawskich na początku XVIII w. i przejściu Brzeżan w ręce spadkobierców zamek wraz z kościołem zaczął ulegać degradacji. Proces ten trwał ponad 200 lat.

Prace porządkowe przy kaplicy Sieniawskich w Brzeżanach

Znaczące zniszczenia przyniosły też obie wojny światowe oraz późniejsze działania władz sowieckich.

Obecnie kościół zamkowy znajduje się w stanie bliskim całkowitego zniszczenia (zawalenia się murów). Od kilkunastu lat zabezpieczony jest prowizorycznymi rusztowaniami mającymi podtrzymać stabilność ścian. Z bogatego wyposażenia wnętrza na miejscu pozostało niewiele. Dekoracja sztukatorska w większości runęła wraz ze sklepieniami i zachowała się w formie gruzu. Częściowo zachowały się rzeźby z nagrobków, przewiezione po drugiej wojnie światowej do magazynów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki. Unikatowe, rzeźbione sarkofagi cynowe Sieniawskich zostały wywiezione jeszcze przed inwazją bolszewicką w 1920 r. do Polski i szczęśliwie ocalały na zamku w Pieskowej Skale.

Institut Polonika w ramach drugiego etapu przeprowadził prace porządkowe przy kaplicy Sieniawskich, które polegały na usunięciu nadmiaru warstw grunтовых (humusu) i nasypów od strony wewnętrznej „dziedzińca” utworzonego

Nagrobki na cmentarzu w Zbarażu

między prezbiterium a ścianami zamku od strony wschodniej oraz zabezpieczeniu fundamentów po dawnej zakrystii.

Projekt będzie kontynuowany.

Realizator: Fundacja na Rzecz Partnerstwa Europy Środkowo-Wschodniej

ZBARAŻ (obw. tarnopolski). Cmentarz parafialny. Prace porządkowe i remontowe

Część zabytkowych nagrobków na terenie cmentarza parafialnego w Zbarażu znajduje się w stanie destrukcji (są połamane, zalegają pod warstwą ziemi).

W ramach projektu przeprowadzono prace porządkowe polegające na ustawieniu i stabilizacji przewróconych nagrobków na powierzchni około 1/3 zabytkowej części cmentarza. Uszkodzone elementy wydobyto z ziemi i oczyszczono. Tam gdzie było możliwe, zestawiono je z resztą zachowanego nagrobka. Dokonano także wycinki samosiejek oraz dwóch dużych uschłych drzew zagrażających nagrobkom.

Realizator: Fundacja na Rzecz Partnerstwa Europy Środkowo-Wschodniej

*Zabytkowa monstrancja
(po konserwacji) z kościoła
w Krzywym Jeziorze*

KRZYWE JEZIORO (obw. mikołajowski). Konserwacja monstrancji z kościoła parafialnego

Kościół parafialny pw. św. Ludwika został wybudowany w 1819 r. (lub w latach 1807-1809) przez Ludwika Szolańskiego. Funkcjonował do 1935 r., by po wojennych losach w 1993 r. ponownie trafić w ręce parafian z Krzywym Jeziora.

Na wniosek parafii w Krzywym Jeziorze, we współpracy z Towarzystwem Rozwoju Piwnicznej, przeprowadzono prace konserwatorskie przy zabytkowej monstrancji z kościoła parafialnego. Ponadto zakupiono odpowiedni dla monstrancji futerał oraz zorganizowano wystawę, na której zaprezentowano odnowiony obiekt. Realizator: Towarzystwo Rozwoju Piwnicznej

*„Gołębnik” autorstwa Józefa
Czapskiego, po konserwacji*

USA

CHICAGO (stan Illinois). Muzeum Polskie w Ameryce. Konserwacja obrazów. Etap III

W 1939 r. w Nowym Jorku odbyła się Wystawa Światowa, na której – wśród innych osiągnięć Polski – prezentowana była także polska sztuka, w tym wiele obrazów, które z powodu wybuchu drugiej wojny światowej nigdy nie wróciły do kraju i obecnie w większości znajdują się w zbiorach Muzeum Polskiego w Ameryce w Chicago.

W 2020 r. kontynuowane były prace konserwatorskie przy obrazach z tej wystawy. Przeprowadzono konserwację kolejnych 22 obrazów, które były w różnym

stanie zachowania. Wymagały nie tylko oczyszczenia, lecz także uzupełnienia ubytków warstwy malarskiej, a w kilku przypadkach wykonania pełnego dublowania lub usunięcia starej i zastąpienia nowej łąty w miejscu przedziurawienia lub rozdarcia płótna. Ramy obrazów trzeba było oczyścić, wypunktować, albo uzupełnić ubytki elementów rzeźbiarskich. Wśród obrazów znalazł się m.in.: „Gołębnik” Józefa Czapskiego, artysty współtworzącego paryską „Kulturę”, obrazy Ireny Pokrzywnickiej, Tytusa Czyżewskiego czy Henryka Grunwalda.

Realizator: Muzeum Polskie w Ameryce w Chicago

Raporty, ekspertyzy, badania

W 2020 r. opracowano następujące dokumentacje:

- 1) projekt wykonawczy remontu, wzmocnienia i częściowej odbudowy kaplicy Zamkowej w Brzeżanach (wykonawca: Architektura Krzysztof Raszczuk);
- 2) aktualizacja dokumentacji kaplicy Barczewskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wykonawca: D. Śliwińska z zespołem);
- 3) ekspertyza techniczna i program prac konserwatorskich przy organach J. Śliwińskiego w bazylice archikatedralnej Wniebowzięcia NMP (tzw. katedra łacińska) we Lwowie (wykonawca: Wiktor Łyjak);
- 4) program prac konserwatorskich rzeźb na fasadzie d. kościoła dominikanów pw. Bożego Ciała we Lwowie (wykonawca: Monument Service sp. z o.o.);
- 5) badania georadarowe wokół katedry łacińskiej i kaplicy Boimów we Lwowie (wykonawca: GP24.com Jacek Adamiec);
- 6) badania mikrobiologiczne kaplicy Orzeszków w Zakozielu na Białorusi (wykonawca: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”);
- 7) projekt remontu posadzki w kaplicy Jabłonowskich w katedrze łacińskiej we Lwowie (wykonawca: ARP Marek Partyka);
- 8) projekt ułożenia posadzki przed kościołem pw. Wniebowzięcia NMP (katedra ormiańska) we Lwowie (wykonawca: Andrzej Kazberuk);
- 9) badania powłok malarskich i tynków, warstw malarskich na ścianach, warstw malarskich na kamiennych elementach rzeźbiarskich i elementach sztukatorskich oraz opracowanie programu prac konserwatorskich dla elementów kamiennych i sztukatorskich kaplicy rodziny Dunin-Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wykonawca: Anna Kudzia Konserwacja zabytków);
- 10) wykonanie dokumentacji projektowej kaplicy rodziny Dunin-Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wykonawca: Dorota Śliwińska Pracownia Architektura & Detal);
- 11) sporządzenie projektu architektoniczno-konserwatorskiego i uzgodnień dla prac kościoła pw. Wniebowzięcia NMP w Nawarii (wykonawca: Jurij Werbowycki);
- 12) wykonanie kwerendy archiwalnej obejmującej zasoby polskich archiwów i bibliotek, dotyczącej historii oraz ikonografii Kamienicy Królewskiej we Lwowie (wykonawca: Monument Service sp. z o.o.);
- 13) ocena stanu technicznego i program prac konserwatorskich dla dwóch terakotowych rzeźb na fasadzie kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie (wykonawca: Euklasis Konserwacja Dziej Sztuki Maria Gąsior);
- 14) badania z opracowaniem projektu prac konserwatorsko-restauratorskich dla dwóch plafonów z kościoła pw. Świętych Piotra i Pawła na Antokolu w Wilnie (wykonawca: Perspecto Konserwacja Zabytków Katarzyna Górecka);
- 15) przeprowadzenie badań konserwatorskich i opracowanie programu prac konserwatorskich dla wystroju malarskiego i sztukatorskiego wnętrza refektarza byłego klasztoru oo. dominikanów we Lwowie (obecnie Muzeum Historii Religii) (wykonawca: SPD FOP Hanulyak Lesya);
- 16) wykonanie badań i kwerend archiwalnych dotyczących obrazu św. Benedykta z dawnego kościoła jezuitów we Lwowie (wykonawca: Artem Renovo Paweł Boliński);
- 17) wykonanie badań antropologicznych połączonych z zabezpieczeniem szczątków osób pochowanych w kaplicy Barczewskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wykonawca: Yurii Dolzhenko);
- 18) opracowanie programu prac konserwatorskich wraz z zagraniczną

- kwerendą archiwalną (Ukraina) płyty inskrypcyjnej z elewacji kościoła pw. św. Mikołaja we Lwowie (wykonawca: Marta Butkiewicz);
- 19) ekspertyza mykologiczna i konstrukcyjna kaplicy grobowej Dunin-Borkowskich na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie (wykonawca: RevitArt sp. z o.o.);
- 20) wykonanie projektu odtworzonego, zawierającego formę architektoniczną bez kosztorysowania detali, latarenki pod figurą Immaculaty przy schodach kościoła pw. św. Antoniego we Lwowie (wykonawca: Dorota Śliwińska Pracownia Architektura & Detal);
- 21) inwentaryzacja elementów kamiennych wyposażenia kolegiaty w Ołyce (wykonawca: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego);
- 22) analiza stanu zachowania, program prac konserwatorskich i kosztorys prac konserwatorskich dla dwóch obrazów znajdujących się w kościele Il Gesù w Filadelfii (St. Joseph's Preparatory School) (wykonawca: Parma Conservation Ltd.);
- 23) analiza stanu zachowania i przeprowadzenie prac ratunkowych zespołu rzeźb na kościele pw. św. Andrzeja we Lwowie (d. kościół bernardynów) (wykonawca: Anna Kudzia Konserwacja Zabytków);
- 24) przygotowanie programów prac konserwatorskich dla 5 nagrobków na cmentarzu w Czerniowcach na Ukrainie (wykonawca: Marta Butkiewicz);
- 25) przygotowanie programów prac konserwatorskich dla 3 nagrobków na cmentarzu św. Michała w Rydze (wykonawca: Witold Butkiewicz);
- 26) wykonanie programów prac konserwatorskich dla 6 nagrobków na cmentarzu Bazylikańskim w Krzemieńcu na Ukrainie (wykonawca: Marta Butkiewicz);
- 27) dofinansowanie przeprowadzenia badań konserwatorskich przy zespole obrazów sztalugowych, polichromowanych rzeźb drewnianych oraz malowideł ściennych i sufitowych we wnętrzu kościoła pw. św. Franciszka w Rydze, Łotwa (wykonawca: Parafia św. Franciszka w Rydze);
- 28) rozpoznanie problemów konserwatorskich dawnego pałacu Poniatowskich i kaplicy Błażowskich w Jazłowcu (wykonawca: Festgrupa sp. z o.o.).

Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą

W ramach programu „Popularyzacja” zajmujemy się przede wszystkim upowszechnianiem wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym pozostającym poza obecnymi granicami kraju. Opowiadamy zarówno o efektach prowadzonych w Instytucie projektów, które dotyczą m.in. spuścizny kulturowej wielonarodowej i wielokulturowej Rzeczypospolitej oraz dziedzictwa polskiej emigracji, jak i o działaniach z zakresu ochrony polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą. Naszym celem jest upowszechnianie wiedzy o bogatym dziedzictwie kulturowym Rzeczypospolitej pozostającym poza granicami kraju oraz kształtowanie szacunku dla osiągnięć Polaków w kulturze, sztuce i nauce na całym świecie. Projekty mają charakter popularnonaukowy, skierowane są do szerokiego i różnorodnego grona osób zainteresowanych historią i kulturą oraz tych jeszcze nieinteresujących się tą problematyką, czyli do dzieci.

Najważniejszymi narzędziami, za pomocą których realizujemy działania programu „Popularyzacja”, są: projekty multimedialne (filmy, podcasty, audiobooki), wystawy (mobilne i online) oraz szerokie działania edukacyjne i publikacje skierowane do różnych grup wiekowych. W ramach programu współpracujemy z instytucjami publicznymi, samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi, ośrodkami naukowo-badawczymi, a także niezależnymi ekspertami zajmującymi się m.in. historią sztuki, historią, kulturoznawstwem, historią nauki. W projektach edukacyjnych duży nacisk kładziemy na współpracę z pedagogami, edukatorami i twórcami programów edukacyjnych oraz zgodność przygotowywanych materiałów z obowiązującą podstawą programową. Staramy się, aby wszystkie podejmowane przez nas działania były realizowane w sposób przystępny i interesujący dla konkretnych grup odbiorców.

Projekty multimedialne

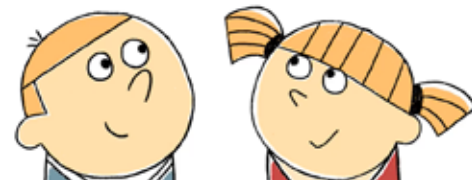
Korzystamy z różnych mediów, aby jak najlepiej przybliżyć tematy związane z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W ramach projektów multimedialnych zrealizowaliśmy filmy animowane, podcasty, audio- i ebooki oraz wystawy dostępne online. Pozwala to nam trafić do szerokiego i bardzo zróżnicowanego grona odbiorców.

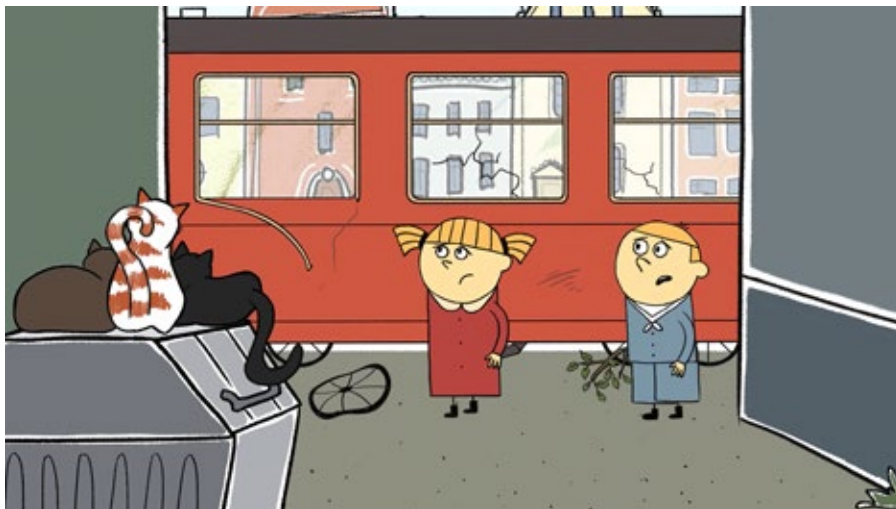
„Polo i Nika”

„Polo i Nika” to serial animowany skierowany do młodszych dzieci, którego celem jest popularyzowanie wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym poza granicami

Polo i Nika

ODCINEK SIÓDMY
RYSKA AWANTURA

Scena z filmu „Polo i Nika.
Ryska awantura” (odc. 7)

kraju. Filmom towarzyszą działania edukacyjne – scenariusze lekcji opracowane na podstawie treści poszczególnych odcinków. Filmy są realizowane regularnie od 2018 r.

W roku 2020 zrealizowano trzy odcinki (po 6-8 min): „Amerykański sen” (odc. 5), „Gruzińskie wakacje” (odc. 6) i „Ryska awantura” (odc. 7).

Wykonanie: Osorno. Krzysztof Czczot

„Hetman”

Film animowany „Hetman” jest częścią projektu, w skład którego wchodziła zorganizowana pod tym samym tytułem wystawa z okazji Roku Hetmana Stanisława Żółkiewskiego (2020).

Animacja poprzedzona została szeregiem kwerendą mającą na celu dobór odpowiednich materiałów ikonograficznych oraz tekstów źródłowych. Wygląd

Scena z filmu „Hetman”

przedstawionych postaci odtworzono na podstawie dzieł sztuki i przekazów archiwalnych. Film przeznaczony jest dla młodzieży oraz osób dorosłych i przetłumaczony został na język angielski i ukraiński.

Czas trwania: 12 min 10 s

Scenariusz: Krzysztof Czczot, Wojciech Kalwat

Reżyseria: Krzysztof Czczot

W animacji głosu użyczyli: Danuta Stenka, Waldemar Barwiński, Miłogost Reczek, Leszek Zduń i Krzysztof Tymiński

Ożywiamy dziedzictwo

W ramach projektu „Ożywiamy dziedzictwo” w 2020 r. opublikowano wywiady, opracowywane od roku 2018, z cyklu „Historia mówiona”, spotkania live w Internecie oraz audiobooki przygotowane na podstawie publikacji książkowych wydanych przez Instytut Polonika.

Historia mówiona

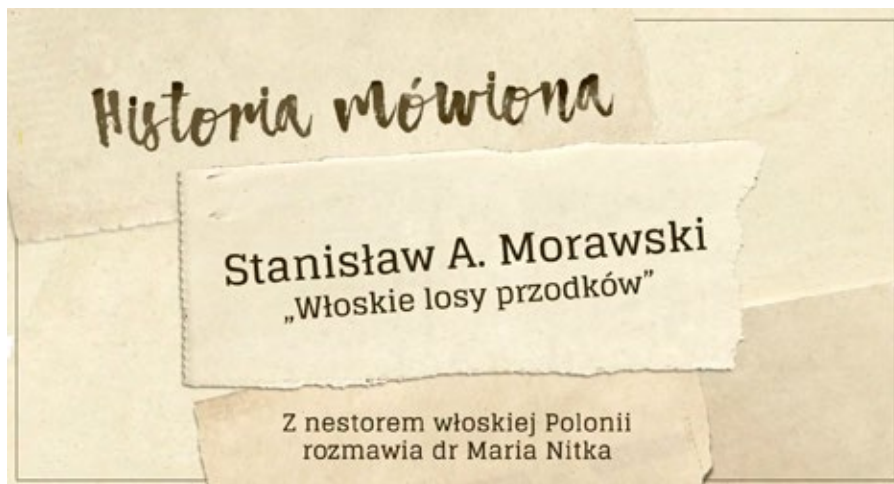
Jest to seria wywiadów przeprowadzanych przez Instytut od roku 2018, z osobami, których życie i praca skupiały się wokół ratowania, ochrony i popularyzacji polskiego dziedzictwa kulturowego poza ojczyznę. Materiały publikowane są w instytucyjnych social mediach i na stronie internetowej.

W 2020 r. ukazały się wywiady:

- 1) z Marią Reyową – niezwykle zasłużoną dla pielęgnowania pamięci o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą, wieloletnią opiekunką zamku

Montrésor we Francji, w którym przechowywane są polskie pamiątki historyczne, dzieła sztuki i archiwalia. Maria Reyowa zmarła w sierpniu 2020 r. (czas trwania: 58 min);

- 2) z Leonem Piesowockim – jednym z dwóch ostatnich żyjących artystów-żołnierzy Armii Andersa, który po zakończeniu walk w szeregach armii osiadł w Londynie, gdzie współtworzył awangardową grupę artystów Grupa 49, później zamieszkał we Francji. Jego prace znajdują się w kolekcjach muzeów w Wielkiej Brytanii (Londyn, Bradford), Holandii (Amsterdam, Rotterdam), Stanach Zjednoczonych Ameryki (Pittsburg) oraz w Polsce (Warszawa, Poznań, Toruń). Wywiad został przygotowany w ramach realizacji projektu w programie „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” (czas trwania: 1 godz. 5 min);
- 3) z Kazimierzem Piotrem Zaleskim (Pierre Zaleski) – pełniącym obowiązki prezesa Polskiego Towarzystwa Historyczno-Literackiego we Francji, które opiekuje się Biblioteką Polską w Paryżu. Za swoje dokonania został uhonorowany wieloma odznaczeniami, w tym Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego Virtuti Militari, Krzyżem

Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski i najwyższym wyróżnieniem nadawanym przez państwo francuskie – orderem narodowym Legii Honorowej (czas trwania: 58 min);

- 4) z Cecylią Rey – która stworzyła nieformalny ośrodek polski w Montrésor we Francji. Wraz ze swoją rodziną rozpoczęła trwający do dziś proces osiedlania się potomków rodu Branickich w domkach skupionych wokół zamku Reyów, tym samym czyniąc Montrésor miejscem pielęgnowania polskich tradycji poza granicami kraju (czas trwania: 35 min);

- 5) z Barbarą Kłosowicz-Krzywicką – działaczką francuskiej Polonii. Od początku swojego pobytu we Francji angażowała się w prace m.in. Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Polskich we Francji oraz Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu. Pełni funkcję prezesa Towarzystwa Opieki nad Polskimi Zabytkami i Grobami Historycznymi we Francji, które zajmuje się ochroną zabytków i zachowaniem pamięci o Polakach zasłużonych dla Ojczyzny. Jest współautorką książki *Na obcej ziemi – groby polskie na cmentarzach paryskich i w Montmorency* (czas trwania: 41 min);

Wywiad z Marią Reyową i Cecylią Rey w zamku Montrésor we Francji

Wywiad z Leonem Piesowockim prowadzi Jan W. Sienkiewicz

6) ze Stanisławem Augustem Morawskim - niezwykle zasłużonym dla włoskiej Polonii i rozpowszechniania polskiej kultury w tym kraju. Był jednym z założycieli Związku Polaków we Włoszech i wieloletnim prezesem Fundacji Rzymskiej im. Margrabiny J.S. Umiastowskiej. Za swoje zasługi został odznaczony Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Stanisław Morawski zmarł w grudniu 2019 r. (czas trwania: 59 min).

Rozmowy o polonikach

Co dwa tygodnie, w czwartkowe wieczory, na facebookowym profilu Instytutu Polonika były transmitowane na żywo rozmowy prowadzone przez dr Magdalenę Gutowską – szefową programu „Popularyzacja” – w ramach cyklu „Czwartek na luzie – kulsarowe rozmowy o polonikach”.

W roku 2020 odbyło się 17 takich spotkań: „Konservator zabytków i jego supermoce” (dr Paweł Boliński, kierownik Pracowni Dokumentacji Konserwatorskiej Malarstwa i Rzeźby ASP im. Jana Matejki w Krakowie); „Katedra ormiańska we Lwowie” (Paweł Baranowski, konserwator zabytków i dr Michał Wiśniewski z Międzynarodowego Centrum Kultury); „Muzeum, w którym straszy?”

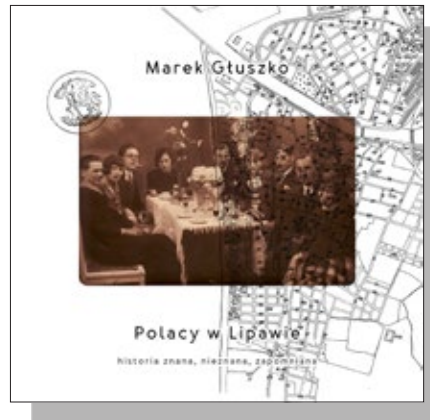
(Małgorzata Kot, dyrektor Muzeum Polskiego w Ameryce); „Jak Polacy podbili Padwę” (prof. Mirosław Lenart, dyrektor Archiwum Państwowego w Opolu, kierownik Pracowni Literatury Epok Dawnych w Instytucie Polonistyki i Kulturoznawstwa Uniwersytetu Opolskiego oraz Elżbieta B. Lenart, konserwator dzieł sztuki); „W gabinetach mistrzów polskiej medycyny” (lek. Jarosław Witkowski); „O czym szumią cisy na dawnych cmentarzach?” (dr Anna Długozima z Katedry Sztuki Krajobrazu na Wydziale Ogrodnictwa, Biotechnologii i Architektury Krajobrazu SGGW w Warszawie); „W poszukiwaniu fryzjera idealnego” (Adam Krupiński, badacz dziejów Antoine’a Cierplikowskiego); „Polskie gwiazdy na światowych salonach” (Marek Teler, dziennikarz); „Misja specjalna: konserwacja zabytków” (Anna Kudzia, konserwatorka dzieł sztuki); „Dokąd zawędrował Jan III Sobieski” (dr Marta Gołąbek, Muzeum Pałacu Króla Jana III w Wilanowie); „Festiwal Dziedzictwa Kresów... od kuchni” (Wiesław Kapel, wójt Gminy Lubaczów); „Inflanty jakich nie znacie” (Radosław Budzyński, historyk literatury polskiej); „Czy Polacy wymyślili wampiry” (Łukasz Kozak, mediewista, ekspert w dziedzinie technologii i nowych mediów oraz promocji

dziedzictwa kulturowego), „W alejkach cmentarza Łyczakowskiego” (Dorota Janiszewska-Jakubiak, dyrektor Instytutu Polonika), „W korytarzach Muzeum Polskiego w Rapperswilu” (Anna Tomczak odpowiedzialna za zbiory oraz inwentaryzację w Muzeum Polskim w Rapperswilu), „Hetmana sposób na miasto idealne” (Wojciech Kalwat, kurator wystawy „Hetman”), „Instytut POLONIKA... od kuchni” (przedstawiciele Instytutu).

Audiobooki

W 2020 r. Instytut opracował audiobooki na podstawie własnych publikacji książkowych. Nagrania są systematycznie udostępniane na instytucyjnej stronie internetowej wraz z możliwością

ich pobrania i zapisania na własnym nośniku. Wkrótce będą też dostępne na

portalach księgarni audiobookowych. Dotychczas ukazały się: M. Haykowski, *Henryk Bukowski. Imię żyje nadal* (wykonanie: MAQ Patryk Makowski, czyta Krzysztof Czeczot; 11 godz. 30 min); W. Przybyszewski, *Śledztwa kolekcjonera* (wykonanie: Osorno Krzysztof Czeczot, czyta Krzysztof Czeczot; 5 godz. 18 min); M. Głuszko, *Polacy w Lipawie. Historia znana, nieznaną, zapomniana* (wykonanie: MAQ Patryk Makowski, czytają: Magdalena Celmer, Maciej Więckowski; 8 godz. 10 min); B. Gutowski, *Dwudziestowieczne dzieje i sztuka cmentarza Na Rossie* (wykonanie: Akcepta, czyta Zbigniew Moskał; 6 godz. 35 min).

Wystawy

Wystawy organizowane w ramach programu „Popularyzacja” podejmują tematy związane z dziedzictwem kulturowym za granicą oraz dotyczą projektów realizowanych przez Instytut w ramach programu „Ochrona” i programu „Badania”. Instytut przygotowuje ekspozycje mobilne, stacjonarne oraz wystawy online.

Od roku 2021 możliwe będzie pobranie ze strony internetowej Instytutu

zarchiwizowanych wystaw w formacie PDF i w ramach współpracy z nami przygotowanie ich do samodzielnej ekspozycji.

„Jedźmy do Ameryki! Wycinki z historii Polonii amerykańskiej”

We współpracy z muzeami i ośrodkami kultury kolejny już rok wystawa o historii Polonii amerykańskiej w największych miastach USA wędrowała po Polsce i była

Wystawa „Jedźmy do Ameryki!” przed Kordegardą. Galeria Narodowego Centrum Kultury

prezentowana w następujących lokalizacjach: Skierniewice – Muzeum Historii Skierniewic (29.04-30.09.2020) oraz Basznia Dolna (13.10.2020-31.05.2021).

Autor wystawy: Bartłomiej Gutowski
Projekt ekspozycji: Barbara Kowalewska, Monika Rzepiejewska-Mroczek
Realizacja ekspozycji: Perfect Events.
Agencja reklamowa Rafał Krauze
Współorganizator: Narodowe Centrum Kultury

„Rossa. Wileńska nekropolia”

Mobilna wystawa zrealizowana w 2018 r., ukazująca historię i współczesne fotografie cmentarza Na Rossie w Wilnie

Rossa. Wileńska nekropolia

prezentowana była w kolejnych ośrodkach. Były to: Skierniewice – Muzeum Historii Skierniewic (15.04-10.09.2020); Wilkasy – Gminny Ośrodek Kultury (23.10-23.11.2020) oraz Basznia Dolna (bezterminowo).

Autorzy wystawy: Anna Sylwia Czyż, Bartłomiej Gutowski
Projekt ekspozycji: Maciej Stefański, Robert Pludra, Katarzyna Moszczyńska
Realizacja ekspozycji: Robert Pludra Industrial Design Studio
Współorganizator: Narodowe Centrum Kultury

„Hetman”

Mobilna wystawa prezentująca postać hetmana Stanisława Żółkiewskiego przygotowana została z okazji Roku Stanisława Żółkiewskiego (2020). Ekspozycja ilustrowana jest dziełami sztuki i materiałami archiwalnymi z epoki, a jej treść przetłumaczono na język angielski i ukraiński.

W związku z epidemią COVID-19 i ograniczeniem działalności instytucji kultury z udziałem publiczności, otwarcie wystawy (planowane na październik 2020) i jej ekspozycja zostały przełożone na 2021 r.

Wersja online wystawy po polsku, angielsku i ukraińsku została opublikowana na portalu Google Arts & Culture. Towarzyszący wystawie film animowany „Hetman” jest udostępniony na stronie internetowej Instytutu i w portalach społecznościowych.

Autor wystawy: Wojciech Kalwat
Projekt ekspozycji: Barbara Kowalewska, Monika Rzepiejewska-Mroczek
Realizacja ekspozycji: Perfect Events.
Agencja reklamowa Rafał Krauze
Współorganizator: Narodowe Centrum Kultury

„Tytus Brzozowski. 12 miast” (Tropami Polaków od Chicago po Tbilisi)

W ramach projektu przygotowana została wystawa akwarel autorstwa Tytusa Brzozowskiego. Artysta przedstawił w nich wybrane miasta świata i znajdujące się w nich poloniki: realizacje architektoniczne, inżynieryjne, pomniki. Łącznie jest to ponad 150 obiektów!

Przygotowano także materiały informacyjne, pakiety edukacyjne dla najmłodszych oraz opracowano materiał do ekspozycji online w ramach współpracy z Google Arts & Culture.

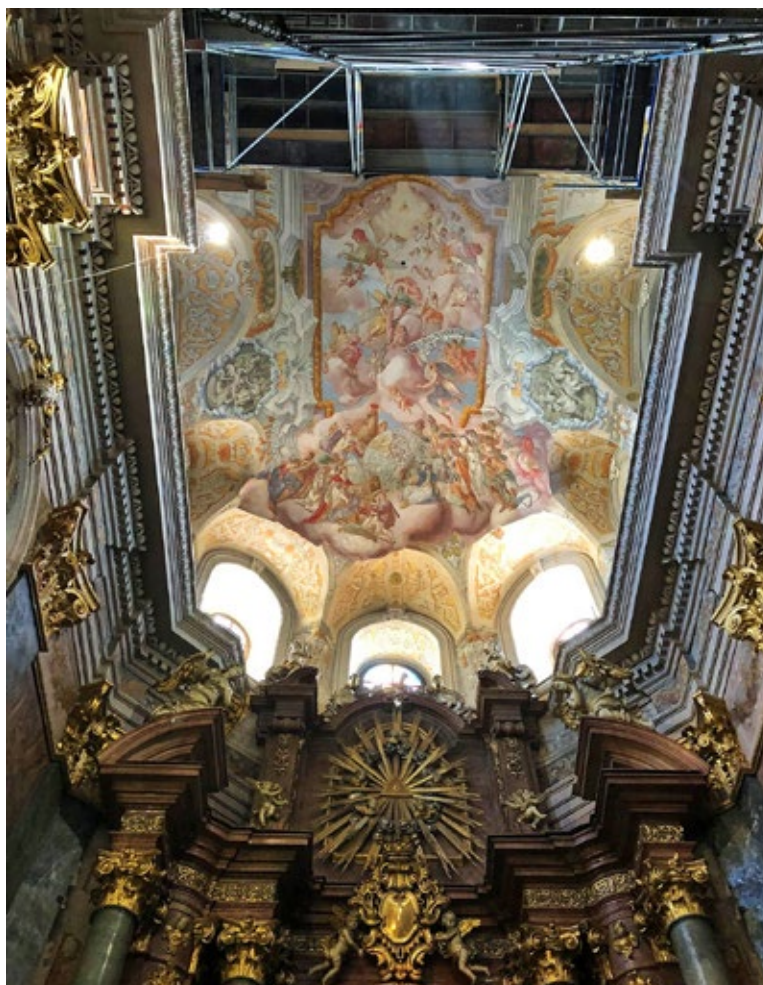

W związku z epidemią SARS-CoV-2 i ograniczeniem działalności instytucji kultury z udziałem publiczności otwarcie wystawy (planowane na 12 listopada 2020 r.) i jej ekspozycja zostały przełożone na 2021 r.

Kościół pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie. Etap III

Jest to projekt wieloletni (2020-2022) polegający na przygotowaniu interaktywnej wystawy poświęconej konserwacji fresków na sklepieniu dawnego kościoła jezuitów, a obecnie cerkwi garnizonowej pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie oraz złożoności procesów konserwacji zabytków. Nagrano materiał dokumentujący przebieg prac przeprowadzonych w 2020 r.

Kurator wystawy: Paweł Boliński

Freski w kościele pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie

Projekty edukacyjne

Projekty edukacyjne skierowane są zarówno do nauczycieli, jak i uczniów. Materiały przeznaczone dla dzieci powiązane są z programem szkolnym i przygotowane dla uczniów w określonych grupach wiekowych. Obejmują scenariusze lekcji, materiały dydaktyczne oraz publikacje multimedialne. Współpracujemy również z nauczycielami, przygotowując dla nich szkolenia oraz lekcje dla klas poświęcone edukacji na temat dziedzictwa kulturowego. W związku z pandemią nasze działania edukacyjne realizowane były przede wszystkim w formie online.

Scenariusze lekcji

Projekt polegał na opracowaniu scenariuszy interdyscyplinarnych zajęć lekcyjnych, dostosowanych do poziomów edukacyjnych i zgodnych z obowiązującą podstawą programową. Scenariusze

przeznaczone są do prowadzenia zajęć w dwóch grupach wiekowych nauczania początkowego: 5-6 lat i 7-9 lat.

W 2020 r. opracowano szesnaście scenariuszy lekcji powiązanych z odcinkami serialu „Polo i Nika” oraz filmem „Hetman”.

Autor scenariuszy: Karolina Vysata

Opracowanie graficzne: Marcin Liebel

Letnia wyprawa. Tylko dla dzieci

Latem 2020 r. na instytucyjnym portalu facebookowym zorganizowano cykl wakacyjnych spotkań online skierowanych do najmłodszych użytkowników Internetu. Tematem warsztatów było polskie dziedzictwo kulturowe pozostające poza granicami kraju przedstawione poprzez ciekawe miejsca, zabytki i osoby. W trakcie zajęć uczestnicy mogli dowiedzieć się:

- 1) „Jak zrobić swoje archiwum” (kim jest archiwista?), Karolina Vysata, Emilia Vysata-Jerzak, Maja Vysata-Jerzak (45 min);
- 2) „Jak zostać kanapkowym mistrzem” (kanapki według Franciszka Trześniewskiego), Anna M. Taraszewska (55 min);
- 3) „Jak zostać projektantem komnat maharadży” (twórczość Stefana Norbli-
na), Tomasz Mazur (1 godz. 21 min);
- 4) „Jak złamać szyfr Enigmy” (historia polskich matematyków, którzy rozwiązali zagadkę niemieckiej maszyny szyfrującej Enigma), Natalia Gorgol (55 min);
- 5) „Jak zrobić komiks” (kim jest ilu-
strator i historia Mariana Walenty-

- nowicza, twórcy Koziółka Matołka), Daniel Chmielewski (1 godz. 8 min);
- 6) „Jak zostać królem fryzjerów” (historia Antoniego Cierplikowskiego zwanego „królem fryzjerów” i „fryzjerem królów”), Adam Krupiński (1 godz.);
 - 7) „Jak zrobić domowe laboratorium” (o eksperymentowaniu i postaciach chemików polskich i polskiego pochodzenia oraz ich wynalazkach), Artur M. Wnuk (1 godz. 3 min);
 - 8) „Jak zrobić mozaikę” (o tworzeniu mozaiki i Józefie Mehofferze), Justyna Budzyń (1 godz. 1 min);
 - 9) „Jak zrobić animację” (jak powstaje film animowany i na czym polega podstawowa animacja), Natalia Krawczuk, Zofia Dąbrowska, Krzysztof Czeczot (59 min).

z możliwością pobrania do samodzielnego wydrukowania i wykorzystania w formie pomocy dydaktycznej zarówno w ramach nauczania stacjonarnego, jak i w czasie lekcji zdalnych.

Poloniko-planszówka. Rodzinna gra planszowa opowiadająca o polskich śladach za granicą. Etap I

Projekt obejmował przeprowadzenie konkursu na przygotowanie koncepcji konkursu na przygotowanie koncepcji kulturowym za granicą wraz z jej prototypem oraz instrukcją grania. Zwycięzca otrzymał nagrodę pieniężną i możliwość wydania gry przez Instytut, co jest planowane w kolejnym roku.

Książki edukacyjne dla dzieci

Przygotowana została seria dziesięciu książeczek w formie e-booków skierowanych do uczniów początkowych klas szkoły podstawowej, które przybliżają poloniki znajdujące się m.in. w Indiach, Francji, Ukrainie i Litwie. Ćwiczenia zawarte w książeczkach pozwalają dzieciom poszerzyć swoją wiedzę, a także ćwiczyć grafomotorykę i wyobraźnię przestrzenną.

E-booki opublikowane są w formie PDF na stronie internetowej Instytutu

Prasa (współpraca)

„National Geographic Odkrywca”

Kolejny już rok przygotowywano artykuły dla dzieci (8-12 lat) publikowane w czasopiśmie „National Geographic Odkrywca”. Ciekawe historie ludzi i miejsc, bogato ilustrowane zdjęciami, opowiadają młodszym czytelnikom o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą. W 2020 r. ukazały się artykuły: „Król fryzjerów, fryzjer królów – Antoni Cierplikowski”, nr 1-2 (70); „W trosce o skarby przyrody – Jan Kochanowski”, nr 3 (71); „Polski

król skrzypiec – Karol Lipiński”, nr 4 (72); „Królowa Hollywood – Pola Negri”, nr 5 (73); „Arkoni i Weleci” (polscy studenci na Politechnice Ryskiej), nr 6 (74); „Niezwykła szkoła dla wszystkich” (Liceum Krzemienieckie), nr 7-8 (75-76); „Kobieta niepokorna” (Gabriela Zapolska), nr 9 (77); „Po nauki do Padwy” (Polacy na Uniwersytecie Padewskim), nr 10 (78); „Ogród snu wiecznego” (cmentarz Na Rossie w Wilnie), nr 11 (79); „Na wieczną pamiątkę” (kaplica Boimów we Lwowie), nr 12 (80).

„Kumpel” Cogito

W kolejnych numerach czasopisma „Kumpel” Cogito publikowane są artykuły dla dzieci (6-10 lat) przedstawiające historie ludzi i miejsc związanych z polskim dziedzictwem kulturowym za granicą. W 2020 r. ukazały się: „Antoni Cierplikowski – fryzjer największych gwiazd”, nr 1 (251); „Maria Elżbieta Zakrzewska – pierwsza polska lekarka w USA”, nr 2

(252); „Dom w Starych Wasyliszkach – miejsce urodzenia Czesława Niemena”, nr 3 (253); „Sygurd Wiśniowski – podróżnik jakich mało”, nr 4 (254); „Polacy na Politechnice Ryskiej”, nr 5 (255); „Polscy lekarze na świecie” (Seweryn Gałęzowski, Rudolf Weigl, Hilary Koprowski, Antoni Cieszyński, Maria Zakrzewska), nr 6 (256); „Rudolf Modrzejewski i jego niezwykle mosty”, nr 7 (257); „Niezwykła szkoła. Liceum w Krzemieńcu”, nr 8 (258); „Polacy w Lipawie”, nr 9 (259); „Śladami Marszałka” (Józef Piłsudski), nr 10 (260); „Konserwator zabytków”, nr 11 (261); „Co jedli nasi dziadkowie, kiedy byli mali?”, nr 12 (262).

„Świerszczyk”

W roku 2020 nawiązana została współpraca z czasopiśmie „Świerszczyk”, którego odbiorcą są dzieci w wieku od 5 do 9 lat. Opublikowano dwa teksty: „Polska na świecie” (nr 4) oraz „Starodawne i zabawne” (nr 5).

Świat i ludzie
POLSKIE KORZENIE
Się w postaci historii postacie, wydarzenia historyczne, o których nie wszyscy słyszeli, a które zasługują na uwagę. Opowiadamy o nich w naszym cyklu artykułów.

Niezwykła szkoła

W 1805 roku w Krzemieńcu na Wołyniu powstała szkoła, która zmieniła to miasteczko w jeden z najważniejszych ośrodków kulturalnych na Kresach.

Katarzyna Rygiel

Gimnazjum Wołyńskie, z czasem przemianowane na Liceum Krzemienieckie (1920), zostało założone przez historyka i pedagoga Tadeusza Czackiego. Program nauczania stworzył działacz oświeceniowy Hugo Kołłątaj. Nowoczesna szkoła miała poprawić stan oświaty w regionie i wzmacniać poczucie tożsamości narodowej. Było to tym ważniejsze, że została otwarta tuż po trzecim rozbiore Polski (1795), kiedy nasz kraj na długo zmógł się w masy Europy.

Na siedzibę szkoły wybrano budynek dawnego Kolegium Jezuitskiego. Nowo otwarte gimnazjum przyciągnęło do Krzemienia grono wybitnych nauczycieli i zmieniło prowincjonalne miasteczko w ośrodek życia kulturalnego.

Skola dla wszystkich
Do Gimnazjum Wołyńskiego mogła uczęszczać młodzież ze wszystkich warstw społecznych, ponieważ nauka w tej szkole była bezpłatna. Wzruszeniem przyciąga były jedynie zdolności ucznia. Tylko na niektóre zajęcia (muzyczne, jazdę konną, fechtunek i taniec) zamożniejsi uczniowie musieli wnieść niewielkie opłaty. Z kolei gorzej sytuowani otrzymywali stypendia z kasy szkolnej. Placówka czepiała zyski z liczących majątków (fasów, zakładów produkcyjnych), była też wspierana darowiznami. Sam Czacki wydał na nią podobno dwie trzecie swojego majątku.

Najważniejsze: dobry program
Uczniowie spędzali w murach szkoły dziesięć lat. Przez pierwsze cztery lata uczyli się polskiego i języków obcych (w tym łaciny), a także geografii, arytmetyki, geometrii i religii. W następnych latach studiowali nauki matematyczno-przyrodnicze, ale również historię, prawo i literaturę. W programie były

Skolna biblioteka
Podstawą kolegiów było szkielety stała się biblioteka króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, która dobiec Czacki kupił od jego spadkobierców. Liczyła 25 tysięcy tytułów.

także zajęcia plastyczne i muzyczne. Zadbano i o kondyję fizyczną młodzieży; która jeździła konno, tańczyła, pływała i grała w pałania.

Dzieci ucznia wypełniali byt nauką. Młodzi ludzie przygotowywali się do zajęć już od 5 rano. Od 8 do 10 mieli lekcje (z przerwą na obiad), między 16 a 19 odbywali prace domowe, a po kolacji mieli czas na naukę indywidualną do 21.

Liceum Krzemienieckie
Szkoła w Krzemieńcu kształciła uczniów na poziomie uniwersyteckim i wychowywała ich w duchu patriotycznym. Z tego też powodu w ramach represji po upadku powstania listopadowego została zamknięta w 1832 roku. Dopiero w 1920 roku marszałek Józef Piłsudski zdecydował o jej ponownym otwarciu. Liceum Krzemienieckie nie podlegało kuratorium oświaty, ale realizowało własne programy nauczania. Zmieniła się też jego struktura, stało się bowiem zespołem kilkunastu szkół obejmujących m.in. gimnazjum, liceum matematyczno-przyrodnicze i humanistyczne, seminarium nauczycielskie, średnią szkołę rolniczą. Kres dalszemu rozwojowi szkoły pokrzyżowała II wojna światowa. W 1945 roku Krzemieniec znalazł się poza granicami Polski, na Ukrainie.

Material powstał we współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, www.polonika.pl

W Krzemieńcu uczył się m.in. poeta Juliusz Stowicki.

Znani wykładowcy i wychowankowie
Nauczycielami w liceum byli m.in.: Eugeniusz Stowicki (ojciec Juliusza), Aleksander Mickiewicz (brat Adama) i Joachim Lelewel. Wśród znanych wychowanków można wymienić poetę Juliusza Stowickiego, Mariusza Gosławskiego, Antoniego Malczewskiego i Zygmunta Rumia oraz budowniczo go kolei w Peru – Ernesta Malinowskiego.

Liceum Krzemienieckie
Szkoła w Krzemieńcu kształciła uczniów na poziomie uniwersyteckim i wychowywała ich w duchu patriotycznym. Z tego też powodu w ramach represji po upadku powstania listopadowego została zamknięta w 1832 roku. Dopiero w 1920 roku marszałek Józef Piłsudski zdecydował o jej ponownym otwarciu. Liceum Krzemienieckie nie podlegało kuratorium oświaty, ale realizowało własne programy nauczania. Zmieniła się też jego struktura, stało się bowiem zespołem kilkunastu szkół obejmujących m.in. gimnazjum, liceum matematyczno-przyrodnicze i humanistyczne, seminarium nauczycielskie, średnią szkołę rolniczą. Kres dalszemu rozwojowi szkoły pokrzyżowała II wojna światowa. W 1945 roku Krzemieniec znalazł się poza granicami Polski, na Ukrainie.

POLO I NIKA NA TROPIE POLONIKÓW

NIEZWYKŁY MOST NA CZEREMOSZU

Czeremosz to rzeka na Ukrainie. Dawniej, w latach 1919–1939, była tu granica państwa polskiego. Dzisiaj jest w innym miejscu, ale nad rzeką Czeremosz pozostały poloniki, czyli miejsca i zabytki związane z Polską.

NOWY MOST I TURYSYCI

W 1930 roku na Czeremoszu wybudowany został nowy **most drogowo-kolejowy**. Łączył on dwie miejscowości Kutry (Polska) i Wyżnycę (Rumunia). Most o długości około 300 metrów wykonano przede wszystkim z drewna. Obok toru kolejowego znajdowała się jedynka i chodnik dla pieszych. Most budowano tylko 2 i pół miesiąca i zrobili to saperzy wojskowi.

ile trwała podróż z Warszawy do Kut? Ponad 15 godzin!

Artykuły w czasopiśmie „National Geographic Odkrywca” o niezwykłej szkole w Krzemieńcu i kobiecie niepokornej, jaką była Gabriela Zapolska

Świat i ludzie
POLSKIE KORZENIE
Polscy mają na koncie wiele wspaniałych osiągnięć artystycznych i docenionych także za granicą. W naszym cyklu artykułów przybliżamy te dokonania oraz ludzi, którzy za nimi stało.

Kobieta niepokorna

„Na to mamy cztery ściany i sufit, aby brzyły swoje prać w domu i aby nikt o nich nie wiedział!” – mówi tytułowa bohaterka „Moralności pani Dulskiej”.

Najważniejsze utwory
krótkie formy: Akwarele (nowele), Menażeria ludzka (opowiadania)
powieści: O czym się nie mówi, O czym się nawet myśleć nie chce
dramaty: Moralność pani Dulskiej, Ich zworo, Skiz, Panna Maltcewska

Marzyła o byciu wielką aktorką, ale utrzymywała się dzięki pisaniu. Nie brakowało jej odwagi, by sprzeciwić się obyczajom, które obowiązywały na przełomie XIX i XX wieku.
Katarzyna Rygiel

Gabriela Zapolska, a właściwie Maria Gabriela Janowska, urodziła się 30 marca 1857 roku w Podhajcach, na Wołyniu (obecnie Ukraina). Jej ojciec był ziemianinem, a matka, aby wyjść za niego, porzuciła karierę baletową. Młoda Gabriela kształciła się w domu. Marzyła o aktorstwie. W wieku 19 lat została żoną oficera carskiego Konstantego Śnieżki-Błockiego. Gdyby nie nieudane małżeństwo, być może jej życie potoczyłoby się inaczej.

Burzliwa młodość
Gabriela odeszła od męża i w 1879 roku zaczęła występować w teatrze amatorskim w Warszawie. Kiedy wdała się w romans z jego dyrektorem, rodziną, chcąc uniknąć skandálu, ukiełbiła ją w klasztorze w Wyżniku, gdzie Gabriela jeszcze kilka lat miała czekać na uzyskanie rozwodu. Uciekała jednak i wyjechała do Wiednia. Poszła się nazwiskiem Zapolska, które wkrótce stało się jej pseudonimem. Tak odżywała wolność, ale straciła rodzinę, która się jej wyrzekła.

Aktorka i pisarka
Odgrą jako kobieta niezależna sama zarabiała na swoje utrzymanie, co w tamtych czasach nie było zbyt powszechne. W 1881 roku występowała w teatrach wędrownym w Galicji i Królestwie Polskim. Pisała też recenzje, teksty dziennikarskie i literackie.

W 1885 roku zadedykowała zbiorom nowel z tytułowanymi „Akwarele” i „została oskarżona o plagiat. Chciała niczego jej nie udowodnić, przegrała proces. Zahamana wyjechała do Paryża, by tam uczyć się aktorstwa. Przez jakiś czas grała w Théâtre Libre André Antoine’a, ale nie odniosła sukcesu. Połknięte było w polskich teatrach po powrocie z Paryża w 1895 roku. Wybuchowy charakter Zapolskiej nie przysporzył jej też utwory literackie, w których poruszał tematy trudne, niewygodne, wręcz zakazane. Przekształcała rzeczywistość z bodźca szczerości i szczegółowości, co oburzało opinię publiczną i przysporzyło na myśl twórczości francuskiego pisarza naturalisty Émile’a Zola. Z tej przyczyny krytycy nazwali Zapolską „Zolą w spódnicę”.

W swoich utworach opiewała też wady polskiego społeczeństwa: głupotę, cwaniactwo, hipokryzję. Poziom tekstał był bardzo nierówny, ponieważ pisała szybko, głównie na zamówienie, by zdobyć środki na życie. Największym sukcesem Zapolskiej okazał się dramat „Moralność pani Dulskiej”.

Samotność u schyłku życia
W 1901 roku Gabriela Zapolska ponownie wyszła za mąż za malarza Stanisława Janowskiego. Niestety 140 małżeństwo zakończyło się rozwodem. Ostatnie lata życia pisarka spędziła samotnie we Łwowie. Chorowała na depresję, traciła wzrok. Odeszła 17 grudnia 1921 roku.

Grób Zapolskiej na Cmentarzu Łyczakowskim we Łwowie.

Materiał powstał w współpracy z Narodowym Instytutem Polskiego Dziedzictwa Kulturowego za Granicą POLONIKA, www.polonika.pl

Konferencje, szkolenia, warsztaty

Instytut realizuje warsztaty edukacyjne adresowane do dzieci i rodziców oraz popularyzuje polskie dziedzictwo kulturowe za granicą również poprzez spotkania autorskie z twórcami wydawanych przez siebie książek.

Dom Spotkań z Historią (współpraca)

W ramach współpracy z Domem Spotkań z Historią zorganizowano dwa spotkania autorskie promujące publikacje Instytutu (*Cmentarz Na Rossie w Wilnie – historia, sztuka, przyroda; Parafie i kościoły polskie w Chicago*) oraz warsztaty dla dzieci, w czasie których prezentowane były filmy animowane „Polo i Nika”.

Spotkanie autorskie w Domu Spotkań z Historią promujące książkę „Parafie i kościoły polskie w Chicago”. Na zdjęciu (od prawej): Norbert Piwowarczyk, Katarzyna Chrudzimska-Uhera, Bartłomiej Gutowski, Anna S. Czyż i Magdalena Gutowska.

**WYDZIAŁ
PROGRAMÓW
DOTACYJNYCH**

Wolontariat – program grantowy Instytutu Polonika

Program „Polskie dziedzictwo kulturowe za granicą – wolontariat” wspiera zaangażowanie społeczne w ochronę materialnych elementów polskiego dziedzictwa kulturowego pozostającego poza granicami kraju i obejmuje zarówno obszar historycznej Rzeczypospolitej w jej granicach z 1772 r., jak i działania związane z ochroną i rewaloryzacją spuścizny kulturowej powstałej na emigracji.

W 2020 r. przeprowadzono procedurę konkursową, w wyniku której na 57 złożonych ofert wytypowano do realizacji 25 projektów na łączną kwotę 909 465,00 zł dofinansowania. Spośród zarekomendowanych do dofinansowania projektów z 16 beneficjentami zostały zawarte umowy. W przypadku 9 wniosków umowy nie zostały zawarte ze względu na pandemię COVID-19 i związane z nią ograniczenia w międzynarodowym ruchu granicznym. Dodatkowym ograniczeniem mającym wpływ na decyzję o przyjęciu dofinansowania przez beneficjentów było to, że w programie „Wolontariat” w dużej części uczestniczy młodzież poniżej 18. roku życia, co uniemożliwiło realizację wielu projektów, ponieważ rodzice i opiekunowie nie wyrazili zgody na wyjazdy zagraniczne. Natomiast

w przypadku Akademii Sztuk Pięknych studenci, zgodnie z zarządzeniem rektora, mieli zakaz opuszczania kraju.

Nie zawarto umów na następujące projekty zgłoszone przez beneficjentów: 1) Prace konserwatorskie przy zespole rzeźb ze zbiorów Muzeum Archidiecezji Lwowskiej – Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie; 2) Mogiłę pradziada ocal od zapomnienia – Kazachstan 2020 – Fundacja Studio Wschód; 3) Kamienny latopis Pomorzan i skarby Skarbka – Stowarzyszenie Magurycz; 4) Ochrona i konserwacja zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu – Fundacja Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie; 5) Polski cmentarz w Ostrogu – zabezpieczenie, dokumentacja i promocja – Polsko-Ukraińska Fundacja Współpracy Akademickiej „Obserwatorium”; 6) Pamiętamy! Białoruska wyprawa 2020 – Fundacja Niepodległości; 7) Strażnicy pamięci – harcerska służba dziedzictwu narodowemu na terenie Ukrainy – Chorągiew Podkarpacka Hufiec ZHP Kolbuszowa; 8) Inskrypcje Kresowe... – Stowarzyszenie „CRAS” Centrum Rozwoju Aktywności Społecznej; 9) Porządkowanie cmentarza Polskiego w Krzemieńcu – Stowarzyszenie Odra-Niemen.

Program „Wolontariat”

W roku 2020 zrealizowano następujące projekty:

Pamiętamy o Kresach – Obóz Wolontariacki we Lwowie. Etap II

Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Celem projektu było przeprowadzenie II etapu prac porządkowych przy wybranych kwaterach z polskimi grobami na cmentarzu Janowskim we Lwowie.

Tegoroczny program prac porządkowych został poszerzony o inwentaryzację i zabezpieczenie odnajdowanych na cmentarzu detali pochodzących z grobów – fotografii nagrobnych, płyt

inskrypcyjnych czy metaloplastyki, które zostały zabezpieczone – w celu stworzenia w przyszłości „rzeczowego archiwum”/lapidarium.

Dziedzictwo Tadeusza Czackiego w Krzemieńcu. Porządkowanie cmentarza Bazyliańskiego w Krzemieńcu na Ukrainie jako element wzmacniania wspólnoty Liceum Krzemienieckiego. Etap II

Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Był to II etap prac polskiej młodzieży w mateczniku edukacji oświeceniowej, jakim jest Krzemieniec i jego znakomite tradycje oświatowe.

Tegoroczna realizacja projektu obejmowała przeprowadzenie prac porządkowych (oczyszczenie z gałęzi, krzaków i małych drzewek) na terenie cmentarza Bazyliańskiego, gdzie pochowane są osoby zasłużone dla Liceum Krzemienieckiego oraz lokalnej społeczności.

Mogiłę pradiada ocal od zapomnienia 2020. Fundacja Studio Wschód

W ramach realizowanego projektu młodzi wolontariusze z Dolnego Śląska pracowali na czterech cmentarzach w: Zbarażu, Jazłowcu, Potoku Żółtym i Buczaczu. Prowadzone prace obejmowały porządkowanie cmentarzy, spisywanie i uczytelnianie inskrypcji nagrobnych oraz dokumentowanie wykonanych działań.

Prace na cmentarzu Janowskim

▲ Cmentarz Bazyliński w Krzemieńcu

► Praca wolontariuszy na cmentarzu w Zbarażu

Praktyki terenowe przy polskich nagrobkach na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency w Francji Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Pierwotnie beneficjent zakładał realizację terenowych praktyk dla polskich studentów uczelni konserwatorskich w Żółtkwi na Ukrainie. Z powodu zamknięcia granic ze względu na pandemię COVID-19 zorganizował wersję alternatywną projektu, który objął przeprowadzenie praktyk terenowych przy polskich nagrobkach na cmentarzu Les Champeaux w Montmorency we Francji. W ramach projektu wykonano prace

profilaktyczno-konserwatorskie przy 7 obiektach.

Uczestnikami projektu byli studenci polskich i ukraińskich uczelni konserwatorskich.

Kresowe cmentarze na Ukrainie – 2020 Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka

Działania pod tym hasłem prowadzone są przez harcerzy Chorągwi Łódzkiej ZHP już od 20 lat i koncentrują się wokół Kostiuchnowki, gdzie w budynku dawnej szkoły polskiej z 1936 r. funkcjonuje ośrodek harcerski.

W roku 2020 prowadzono prace porządkowe i pielęgnacyjne m.in. na starych polskich cmentarzach w Kowlu, Kołkach i w okolicach Buczacza, polskim cmentarzu w Przebrażu, cmentarzu polskich osadników w Tobałach i cmentarzu po polskiej osadzie historycznej w Optowej.

Harcerska Afryka 2020 Fundacja 20

Projekt miał na celu odszukanie i zadbanie o polskie miejsca pamięci w Afryce. Wykonana dokumentacja fotograficzna wykorzystana będzie do zwiększenia świadomości na temat losów polskich

Grób rodziny Góreckich

Prace na cmentarzu w Puźnikach

Prace na cmentarzu w Bwana Mkubwa

◀ Prace na cmentarzu w Kołomyi

▼ Prace na cmentarzu w Granowie

Pamięć i świadomość – zapomniane dziedzictwo na Ukrainie

Stowarzyszenie Wołyński Rajd Motocyklowy

Celem projektu było nie tylko porządkowanie zapomnianych polskich cmentarzy na Ukrainie, lecz także podnoszenie świadomości historycznej uczestników projektu z zakresu polskiego dziedzictwa kulturowego.

W ramach realizacji tegorocznego zadania zaplanowano prace porządkowe na polskich cmentarzach na Ukrainie w miejscowościach: Holuzja, Gaj, Granów i Suszno, które związane są z polskimi poetami: Iwaszkiewiczem, Rumelem, Ujejskim, Trembeckim. Z powodu utrudnień pandemicznych nie udało

wychodźców z armią gen. Andersa wśród Polaków w kraju i za granicą, a także wśród ludności tubylczej Afryki na terenach, gdzie żyli polscy wychodźcy.

Ekspedycja przeszkolonych wolontariuszy harcerskich, współpracujących z historykami, którzy jako jedni z pierwszych zajęli się ochroną polskich miejsc pamięci w Afryce, skupiła się na dotarciu, oczyszczeniu, odmalowaniu, inwentaryzacji i dokumentacji czterech polskich nekropolii w Zambii, miejsc dawnych polskich osiedli wychodźczych: Bwana Mkubwa, Mbala, Livingstone, Chipata.

Remont i porządkowanie zabytkowych cmentarzy rzymskokatolickich w Kołomyi, Starym Siole i Zimnej Wodzie 2020

Towarzystwo Miłośników Kultury Kresowej
Projekt zakładał porządkowanie zniszczonych cmentarzy kresowych w Kołomyi, Starym Siole i Zimnej Wodzie stanowiących dużą wartość historyczną w dziejach państwa i narodu polskiego.

W ramach zadania przeprowadzono m.in.: wycinkę i usunięcie zbędnej zieleni (chwasty, samosiejki, drzewa zagrażające

mogiłom); wydobyto z ziemi zapadnięte i przewrócone elementy kamiennych pomników i grobowców, oczyszczono odzyskane elementy i ustawiono je we właściwych miejscach; odnowiono napisy; wykonano impregnację; uporządkowano otoczenie; przeprowadzono inwentaryzację odnowionych i odkrytych mogił; opracowano wykaz pochówków.

się dotrzeć do miejscowości Holuzja i Gaj. Natomiast w miejscowości Granów, dzięki współpracy z miejscową ludnością, udało się odnaleźć drugi polski cmentarz, tzw. cmentarz w kukurydzy.

Odnalezione miejsca pochówku były prezentowane online w cyklu „#odnaleziona_mogila”, który stał się wirtualną biblioteczką odnalezionych miejsc pochówku.

Prace konserwatorskie oraz poszukiwawcze miejsc spoczynku pomordowanych w Puszczy Nalibockiej na Białorusi. Bractwo Bartne

Głównym celem projektu była konserwacja pomników upamiętniających polskich mieszkańców obecnej Białorusi – ofiar wojny partyzanckiej i pacyfikacji niemieckich oraz cywilnych mieszkańców

puszczy za zmordowanych podczas drugiej wojny światowej – a także godne upamiętnienie nieoznakowanych miejsc pochówku osób cywilnych (odtworzenie nagrobka na starym cmentarzu w Rudni Nalibockiej i postawienie krzyża na nieoznakowanej mogile w osadzie Kowaliowa).

Zgodnie z założeniami projektu przeprowadzono także prace poszukiwawcze, których efektem była dalsza weryfikacja informacji na temat mogił znajdujących się w Puszczy Nalibockiej.

Prace zakończyły się opracowaniem dokumentacji (opisowa i fotograficzna), sporządzeniem kart inwentaryzacyjnych oraz naniesieniem nowych lokalizacji na mapę topograficzną.

Badania architektoniczno-konserwatorskie kościoła pw. św. Stanisława w Szczercu Oddział Towarzystwa Opieki nad Zabytkami w Warszawie

Kościół pw. św. Stanisława w Szczercu na Ukrainie należy do historycznie najstarszej parafii w Archidiecezji Lwowskiej działającej nieprzerwanie aż do dzisiaj. Obiekt jest w znacznym zakresie nienaruszonym elementem dziedzictwa Rzeczypospolitej, który świadczy o dziejach sięgających czasów średniowiecznych.

Kościół nie jest w pełni rozpoznany, ponieważ nie ma kompleksowej dokumentacji konserwatorskiej.

Celem projektu była edukacja poprzez naukę wykonywania odkrywek i dokumentowania fotograficznego obiektu, wykonywania poprawnych analiz odkryć i ich opisu, poszerzanie wiedzy historycznej o polskich kościołach na Kresach, rozwijanie świadomości o konieczności ratowania dziedzictwa kulturowego Polski i Ukrainy oraz integracja środowisk naukowych, a także osób zaangażowanych w temat ratowania zabytków. Narzędziem do realizacji celu miał być obóz wolontariacki w Szczercu dla 13 wolontariuszy, którzy reprezentowali szeroki wachlarz profesji: służby konserwatorskie, technolodzy i konserwatorzy drewna, architekci oraz studenci architektury ostatnich lat, konserwatorzy dzieł sztuki, osoby b instytucji kultury.

Ograniczenia wynikające z pandemii COVID-19 spowodowały modyfikację założeń realizacji programu. Zamiast obozu eksperti z różnych dziedzin przeprowadzili serię wykładów (online) i szkoleń (warsztatowe w terenie) na temat badań mykologicznych, architektonicznych, stratygraficznych oraz oceny stanu technicznego wraz z warsztatami praktycznymi. Została także wykonana kwerenda archiwalna dla szczercezkiej świątyni.

Ostatecznie do Szczercza pojechał jeden ekspert wraz z jednym wolontariuszem, gdzie przeprowadzili badania stanu technicznego obiektu w formie warsztatowej in situ. Efektem było zrealizowanie filmu edukacyjnego na temat kościoła; wykonanie dokumentacji w formie zdjęć z drona; opracowanie edukacyjnej broszury na temat przeprowadzanych badań oraz przygotowanie dokumentacji na temat oceny stanu technicznego obiektu.

Wolontariat dla Kresów – Bołszowce i Podilla. Fundacja Brat Słońce

Projekt zakładał zaangażowanie 12-osobowej grupy wolontariuszy w uprzątnięcie polskich nagrobków na cmentarzach w Bołszowcach i Podilli, wykonanie fotograficznej dokumentacji obiektów, zaktualizowanie mapy cmentarza w Bołszowcach oraz stworzenie od podstaw mapy cmentarza w Podilli. Ponadto zakładał rozszerzenie monografii cmentarza w Bołszowcach (wydanej w 2019 r.) o informacje na temat Podilli (cmentarza i zachowanego we wsi kościoła).

Projekt został rozpoczęty, zrealizowano część przygotowawczą (organizacja obozu wolontariackiego), ale zamknięcie granic z Ukrainą z powodu pandemii

COVID-19 uniemożliwiło młodzieży wyjazd na obóz wolontariacki.

Projekt został pozytywnie rozliczony z wykonanej części. Niewykorzystana część dotacji została zwrócona.

Prace inwentaryzacyjno-porządkowe na polskich cmentarzach w separatystycznym Naddniestrzu (Mołdawia): Raszków i Jahorlik

Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Projekt zakładał porządkowanie terenu i wykonanie konserwacji profilaktycznej na cmentarzach.

W ramach projektu przeprowadzono prace porządkowe (oczyszczono z zieleni i śmieci) na cmentarzach w Raszkowie i Jahorliku; wykonano inwentaryzację (pomiarową) nagrobków i ogrodzenia. Nagrobki zostały wstępnie oczyszczone, spionowane, jak i zabezpieczono cenne ze względu na przedstawienia znalezione fragmenty (inskrypcje, fragmenty rzeźbiarskie i inne) w celu wykorzystania ich w kolejnych etapach prac.

Projekt zakończył się przygotowaniem dokumentacji fotograficznej i opisowej (stan zachowania, przyczyny niszczenia, wnioski do opracowania programów prac konserwatorskich).

► Prace w Jahorliku

▼ Cmentarz w Rudnikach, mogiła zbiorowa

Pamięci Okręgu Wileńskiego ZWZ-AK Stowarzyszenie Łagierników Żołnierzy Armii Krajowej

Celem projektu było uporządkowanie i zewidencjonowanie grobów żołnierzy Okręgu Wileńskiego ZWZ-AK poległych lub zmarłych na Wileńszczyźnie, w szczególności uczestników powstania wileńskiego 1944 r. – operacji „Ostra Brama”.

Projekt został zrealizowany dzięki pracom przeprowadzonym przez członków i wolontariuszy Stowarzyszenia ze środowisk polskich na Litwie. Bezpośredni udział wolontariuszy z Polski w pracach na Litwie był niemożliwy w związku

z wprowadzeniem obostrzeń związanych z pandemią COVID-19 (czasowe zamknięcie granic, kwarantanna itp.).

W ramach projektu 20 wolontariuszy rekrutujących się spośród młodzieży 3 szkół polskich na Wileńszczyźnie – partnerów projektu – wraz z opiekunami i historykami odwiedziło, uporządkowało i udokumentowało w formie opisów miejsc pamięci wraz z dokumentacją fotograficzną nekropole z mogiłami żołnierzy Okręgu Wileńskiego AK, w szczególności te rzadko odwiedzane i pamiętane przez Polaków.

Ormiański wolontariat na Kresach – prace inwentaryzacyjne i porządkowe na cmentarzach w Śniatynie i Kutach Fundacja Armenian Foundation

Projekt miał na celu ratowanie opuszczonych lub zaniedbanych cmentarzy Ormian polskich, znajdujących się na pograniczu Bukowiny, Pokucia i Huculszczyzny.

W ramach obozu wolontariackiego młodzi ludzie wykonali prace porządkowe na cmentarzach w Kutach i Śniatynie. Natomiast prace inwentaryzacyjne

były prowadzone w Śniatynie i Mikulińcach. W czasie pobytu w Kutach przeprowadzono prezentacje multimedialne o bitwie pod Zadwórzem i rodzinie Zarugiewiczów.

Dopełnieniem programu edukacyjnego było wyświetlenie filmu pt. „Ormiańska Matka, Jadwiga Zarugiewiczowa – symboliczna matka Nieznanego Żołnierza”. Zaplanowane było przygotowanie około 50 kart inwentaryzacyjnych. Niestety nie udało się znaleźć nowych nagrobków Ormian polskich zarówno na cmentarzach w Śniatynie, jak i Mikulińcach, i Kutach ze względu na niedostępność terenów cmentarzy, gdzie miały być

Prace na cmentarzu w Mikulińcach

prorowadzone poszukiwania. Usunięcie porastających te obszary drzew i krzewów samosiejek wymaga użycia ciężkiego sprzętu.

Zabytki sakralnej architektury drewnianej – kościoły w Rozłuczu, Ilniku i Wołczu, dzwonnica w Starej Soli **Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich w Bytomiu**

Celem działań było zaznajomienie młodzieży uczestniczącej w projekcie z historią obiektów sakralnych oraz z możliwościami uratowania tego typu obiektów przed zupełną ruiną, a w niektórych przypadkach (z uwagi na postępującą degradację materiału) prawdopodobnie jedynie przed zapomnieniem.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono działania szkoleniowo-badawcze pod nadzorem konserwatorów i historyków sztuki, którzy wraz z grupą wolontariuszy dokumentowali aktualny stan kilku obiektów sakralnych położonych w pobliżu obecnej granicy polsko-ukraińskiej. Cechą charakterystyczną był materiał, z którego zostały wykonane, czyli drewno.

Opracowana przez wolontariuszy, pod opieką specjalisty, dokumentacja (zdjęcia, pomiary, szkice) stała się podstawą do przygotowania wystawy pogłądowej dotyczącej badanych obiektów. Sporządzono też wstępną opinię konserwatorską dotyczącą dalszego sposobu

postępowania i wskazań do opracowania programu prac konserwatorskich dla sakralnych obiektów drewnianych.

Porządkujemy zapomniane cmentarze pogranicza 2020

Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Gminy Ulhówek – Robim Co Możem

Projekt zakładał uporządkowanie, a więc przywrócenie do „czytelnego stanu” polskich cmentarzy, kwater, pojedynczych mogił, okolic kaplic i kościołów w wybranych miejscowościach przedwojennych powiatów: rawskiego, żółkiewskiego i sokalskiego.

Zakładane cele zostały zrealizowane, a nawet przekroczone, tj. rozszerzone o inne miejsca pochówków i cmentarze. W ramach realizacji zadania porządkowano cmentarze w Czerwonogradzie, Korczowie, Stajach, Uhnowie oraz dodatkowo w miejscowościach: Łubów, Waręż i Wielkie Mosty. Uporządkowano również miejsce symbolicznej mogiły w Stanisławce, otoczenie kościoła pw. św. Marka w Warężu oraz miejsce po byłej kaplicy rzymskokatolickiej w Zawonii.

Rozpoczęto inwentaryzację cmentarza miejskiego w Uhnowie. Skatalogowano ok. 400, w większości kamiennych nagrobków pochodzących w zdecydowanej większości z bruśnieńskich warsztatów kamieniarskich.

Wykonano też kwerendę naukową w Centralnym Państwowym Archiwum

◀ Wolontariusze w Rozłuczu

Wolontariusze na cmentarzu w Czerwonogradzie (Krystynopolu)

Historycznym Ukrainy we Lwowie, pozyskano materiały świadczące o lokacji cmentarza grzebalnego (jak i wcześniejszego przykościelnego). Archiwalia te znajdują się w zespole Namiestnictwa Galicyjskiego, aktach Konsystorza rzymskokatolickiego, greckokatolickiego i stanowią korespondencję pomiędzy wymienionymi instytucjami, mapy katastralne, szkice oraz inne. Przeprowadzona kwerenda pozwoliła na określenie innych miejsc, gdzie mogą znajdować się informacje na temat cmentarza w Uhnowie.

Wszystkie zrealizowane projekty zostały pozytywnie rozliczone. Przeprowadzono 1 kontrolę in situ (Kresowe cmentarze na Ukrainie – 2020 – Związek Harcerstwa Polskiego Chorągiew Łódzka) oraz kontrole dokumentacji księgowej 5 projektów (1. Mogiłę pradziada ocal od zapomnienia 2020 – Fundacja Studio Wschód; 2. Prace konserwatorskie oraz poszukiwawcze miejsc spoczynku pomordowanych w Puszczy Nalibockiej na Białorusi – Bractwo Bartne; 3. Dziedzictwo Tadeusza Czackiego w Krzemieńcu. Porządkowanie cmentarza bazylińskiego w Krzemieńcu na Ukrainie jako element wzmocnienia wspólnoty Liceum Krzemienieckiego – Towarzystwo Tradycji Akademickiej; 4. Harcerska Afryka 2020. Pamiętamy. Polskie nekropolie w Afryce. – Fundacja 20; 5. Zabytki sakralnej architektury drewnianej – kościoły w Rozłuczu, Ilniku i Wołczu, dzwonnica w Starej Soli – Towarzystwo Miłośników Lwowa i Kresów Południowo-Wschodnich w Bytomiu).

Zarządzanie programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”

Od 2020 r. Instytut Polonika jest instytucją zarządzającą programem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”. W ramach tej funkcji przeprowadzono procedurę konkursową i odwoławczą, w wyniku której podpisano 55 umów na realizację projektów. W 3 przypadkach ze względu na pandemię COVID-19 nastąpiła rezygnacja z realizacji już po podpisaniu umowy, w przypadku projektów realizowanych na Białorusi wpływ na tę decyzję miała dodatkowo sytuacja polityczna związana z wyborami prezydenckimi w tym kraju.

W trakcie realizacji projektów Instytut przeprowadził 54 komisje konserwatorskie kontrolujące przebieg oraz odbierające prace. Obejmowały one projekty realizowane we Lwowie, Żółkwi, Drohobyczu, Mościskach, Olyce, Bołszowcach, Rawie Ruskiej, Hruszowie, Sąsiadowicach, Stryju, Iwano-Frankiwsku, Kutach, Kamieńcu Podolskim, Złoczowie, Londynie i Wilnie. Rozpoczęto także weryfikację nadesłanych raportów końcowych projektów realizowanych w roku 2020 oraz przeprowadzono nabór wniosków do programu na 2021 rok.

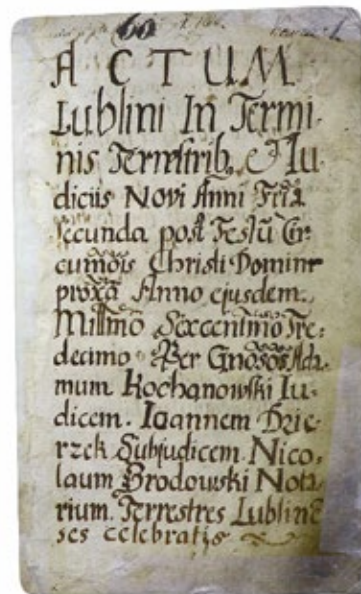
Program MKiDN

W ramach programu „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą” Instytut nadzorował realizację następujących projektów:

Digitalizacja ksiąg sądowych z XVI-XVIII w. z Narodowego Archiwum Historycznego Białorusi w Mińsku

Beneficjent: Wojewódzka Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie

Celem projektu było zdigitalizowanie ksiąg sądów szlacheckich i miejskich z XVI-XVIII w. powstałych w kancelariach działających na terenie przedrozbiorowego województwa lubelskiego, bełskiego i ziemi chełmskiej. W latach 60. XX w. rewindykowano z ZSRR część

► *Księgi ziemskie lubelskie z lat 1548–1623*

archiwaliów, które w końcu lat 80. XIX w. wywieziono do Wilna z Archiwum Akt Dawnych w Lublinie i które nie wróciły do Polski na mocy traktatu ryskiego z 1921 r. Część z nich nadal jednak pozostaje w Narodowym Archiwum Historycznym Białorusi w Mińsku (NAHB). Są to księgi: miejskie lubelskie, ziemskie lubelskie, ziemskie urzędowskie, grodzkie horodelskie, Trybunału Zamojskiego dla Miast Ordynacji Zamojskiej.

Digitalizacja objęła łącznie 19 ksiąg, które zostały zamieszczone w Bibliotece Cyfrowej Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Lublinie i są dostępne online.

Polonica w zasobach Archiwum Państwowego w Lewoczy (Słowacja). Etap IV

Beneficjent: Muzeum Okręgowe w Nowym Sączu

Projekt był kontynuacją wspólnych z partnerami słowackimi działań z lat 2015–2017 i dotyczył opracowania zasobu archiwalnego poloników obejmujących zagadnienia związane z pograniczem sądecko-spiskim. W IV etapie pracą badawczą objęto kolekcje dot. 13 miast spiskich i starostwa spiskiego od drugiej połowy XVI do pierwszej połowy XVIII w.

Opracowanie zawiera 82 archiwalia: wstęp historyczny, spis poloników wraz z nagłówkami i przypisami historycznymi, przepisane z rękopisu dokumenty

w języku łacińskim i staropolskim oraz tłumaczenia z łaciny na język polski i z języka polskiego na język słowacki. Całość uzupełnia materiał fotograficzny pozyskany podczas poprzednich kwend. Dodatkowo przygotowana została wystawa promująca projekt.

Kwerendy naukowe oraz wydanie publikacji: J. Giedroyc, S. Kisielewski, „Listy 1946–1991”, oprac. Ł. Garbal

Beneficjent: Towarzystwo Więź

Celem projektu było przeprowadzenie naukowych kwerend archiwalnych w: Instytucie Literackim w Maisons-Laffitte, Archiwum Stefana Kisielewskiego w Warszawie oraz w Instytucie Pamięci Narodowej. Ten bogaty materiał historyczny został wykorzystany w opracowaniu edytorskim książki źródłowej: *Jerzy Giedroyc, Stefan Kisielewski, Listy 1946–1991* (wydanie w serii Archiwum „Kultury”). Publikacja jest kontynuacją serii wydawniczej upowszechniającej źródłowe badania naukowe dotyczące dziejów paryskiej „Kultury” i Instytutu Literackiego oraz relacji

kraj-emigracja po drugiej wojnie światowej. Wydanie publikacji w roku 2020 było uczczeniem 20. rocznicy śmierci redaktora Jerzego Giedroycia.

Odbudowa Sanktuarium Matki Bożej w Bołszowcach (Ukraina) – konserwacja alabastrowego ołtarza głównego. Etap III

Beneficjent: Prowincja św. Antoniego i bł. Jakuba Strzeżmie Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych (franciszkanów)

Sanktuarium Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Bołszowcach potocznie zwane jest kościołem Zwiastowania lub sanktuarium Matki Bożej. Pierwszy kościół drewniany wraz z przyległym zespołem budynków ufundował w 1624 r. hetman Marcin Kazanowski (1566–1636) i zaprosił ojców karmelitów trzewickowych.

Budowę kościoła murowanego, który jest do dziś, rozpoczął ok. 1718 r. Jan Gałęcki, pułkownik wojsk koronnych, jako dopełnienie ślubu za cudowne uzdrowienie, budowę zaś dokończyła wdowa po

nim, Eleonora. W czasie pierwszej wojny światowej świątynia została doszczętnie zrujnowana, ale po odbudowie funkcjonowała do kolejnej wojny. W 1947 r. kościół został zamknięty. Dopiero od 2001 r. rozpoczęła się ponowna odbudowa świątyni przez zakon franciszkanów.

Obecnie sanktuarium uznawane jest za jeden z najcenniejszych zabytków architektury późnobarokowej na zachodniej Ukrainie. Wewnątrz kościoła znajduje się unikatowy alabastrowy ołtarz główny.

W ramach projektu objęto konserwacją centralną część alabastrowego ołtarza (bez mensy). Prace miały na celu uratowanie przed dalszą destrukcją ołtarza poważnie zniszczonego przez pożary w świątyni i działania wandalów. W trakcie prowadzonych prac oczyszczono ołtarz, a detale zrekonstruowano i prawidłowo sklejono. Dzięki temu przywrócony został estetyczny walor obiektu.

Prace konserwatorskie wykonywali dyplomowani konserwatorzy z Polski i absolwenci podobnej specjalizacji z Politechniki Lwowskiej pod kierownictwem Andrzeja Kazberuka (ASP w Warszawie).

Izba Polska Taagerup 2020 – bezpieczeństwo zwiedzających Beneficjent: Fundacja Ochrony Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego „Terpa”

Muzeum Izba Polska Taagerup w Danii jest jedyną placówką z zachowanym układem pomieszczeń, prezentującą dzieje polskiej emigracji zarobkowej w Skandynawii w XIX w. i na początku XX w.

Celem projektu był remont schodów na utrzymanie ekspozycji we właściwym stanie technicznym i zapewnienie zwiedzającym bezpieczeństwa, szczególnie tym, którzy mają problemy z poruszaniem się. Wyremontowane schody usprawnią poruszanie się gości po wystawie.

Digitalizacja zbiorów archiwalnych Instytutu Piłsudskiego w Londynie, kolekcje Piłsudskich i Stefana Mayera Beneficjent: Fundacja na rzecz Dziedzictwa Narodowego im. Józefa Piłsudskiego

W ramach projektu zdigitalizowano i wykonano zabezpieczenia cyfrowe kolekcji Józefa, Jana i Bronisława Piłsudskich

Instytut Piłsudskiego w Londynie,
dziennik czynności S. Mayera

► Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Łyścu

▼ Polski Instytut Naukowy w USA,
digitalizacja kolekcji K. Popiela i O. Haleckiego

oraz kontynuowano prace nad archiwum nr 100 „Kolekcja Stefana Mayera”.

Łącznie zdigitalizowano ponad 4200 stron dokumentów, które zostały opisane. Oryginały zabezpieczono w pudełkach archiwalnych (bezkwasowych). Kolekcje są dostępne online na stronie <https://www.pilsudski.org.uk>.

Digitalizacja zbiorów archiwalnych Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce – kolekcje Karola Popiela i Oskara Haleckiego

**Beneficjent: Fundacja na rzecz Dziedzictwa
Narodowego im. Józefa Piłsudskiego**

W 2020 r. w ramach projektu dokończono (rozpoczętą w 2019 r.) digitalizację zespołu archiwalnego nr 9 (kolekcja Karola Popiela) z zasobów Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce (PIASA, Polish Institute of Arts and Sciences of America). Dodatkowo zdigitalizowano kolekcję Oskara Haleckiego.

Łącznie w ramach realizacji projektu zdigitalizowano 92 foldery i ponad 10 000 stron dokumentów. Całość jest dostępna na stronie archiwów PIASA. Oryginalne materiały zabezpieczono w pudełkach archiwalnych (bezkwasowych).

Prace remontowo-konserwatorskie kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Łyścu (Ukraina). Etap I

Beneficjent: Fundacja Niepodległości

Parafia rzymskokatolicka w Łyścu została ufundowana przez Andrzeja Potockiego w 1669 r. Pod koniec XVIII w. doszło do połączenia z istniejącą od ok. 1728 r. parafią ormiańskokatolicką. Pierwszy, drewniany kościół, powstał co najmniej do połowy wieku XVIII (w drugiej połowie wieku kościół został odbudowany). Funkcjonująca do dzisiaj murowana świątynia wzniesiona została w latach 1834–1853 jako wspólny kościół parafialny dwóch

obrzędów katolickich – ormiańskiego i łacińskiego.

Celem projektu było przygotowanie opinii technicznej stwierdzającej przyczyny zawilgoceń ścian fundamentowych i przyziemia kościoła filialnego pw. Wniebowzięcia NMP w Łyścu, co było niezbędne do określenia technologii remontu uszkodzonych fragmentów ścian i znalezienia adekwatnego sposobu likwidacji przyczyn zjawiska.

Opinia taka została przygotowana.

Kościół pw. św. Anny w Sąsiadowicach (Ukraina) – izolacja pozioma i pionowa metodą iniekcji. Etap II

**Beneficjent: Fundacja Ochrony Zabytków
„Pro Monumentis Republica”**

Historia kościoła sięga XVI w., gdy ówczesni właściciele ziemscy Herbutowie wybudowali w Sąsiadowicach drewnianą kaplicę dla kultu św. Anny. W 1589 r. wybudowano kościół murowany,

Kościół pw. św. Anny w Sądziadowicach

*Plakat informujący o mickiewiczianach
w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu*

konsekrowany w 1591 r. Opiekę zarówno nad świątynią, jak i klasztornymi zabudowaniami sprawowali od 1603 r. aż do 1946 r. ojcowie karmelici. Zabudowania od 1613 r. chronił mur obronny z 4 basztami, z których jedna pełni teraz rolę dzwonnicy. W 1626 r. mur wzmocniono wałem ziemnym. Po drugiej wojnie kościół popadł w ruinę, a w 1989 r. został odzyskany przez wspólnotę rzymskokatolicką w Sądziadowicach, która przystąpiła do jego odbudowy.

W ramach prac wykonano izolację poziomą fundamentów i ścian świątyni od strony południowej i zachodniej. Przygotowano także odprowadzenie wód opadowych z rynien poza obrys fundamentów kościoła, a także wykonano rów zaporowo-odwadniający ściany południowej i zachodniej.

Publikacja dwujęzycznego albumu Rysunki artystów polskich z Muzeum Lubomirskich we Lwowie

**Beneficjent: Zakład Narodowy
im. Ossolińskich**

Celem projektu było wydanie dwujęzycznego, polsko-ukraińskiego albumu

prezentującego kolekcję polskich rysunków z dawnych zbiorów Muzeum Lubomirskich we Lwowie. Podjęte działania były kontynuacją zadania realizowanego przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich w latach 2015–2016, w wyniku którego odnaleziono we Lwowie ponad 4500 polskich rysunków. Kolekcja ta, pochodząca ze zbiorów najstarszego polskiego

publicznego muzeum, pozostała we Lwowie i nie była znana polskim badaczom.

Na publikację składają się dwa artykuły przybliżające losy gromadzonego przez sto lat zbioru oraz część katalogowa prezentująca ponad 150 prac wybitnych artystów, m.in. J. Chełmońskiego, J. Fałata, M. Gierymskiego, J. Kossaka, A. Kotsisa, J. Malczewskiego, J.P. Norblina, K. Sichulskiego, L. Wyczółkowskiego. Większość prac zawartych w albumie nie była wcześniej prezentowana w Polsce.

Mickiewicziana i numizmaty w zbiorach Biblioteki Polskiej w Paryżu – opracowanie i upowszechnianie cyfrowych kolekcji

**Beneficjent: Towarzystwo Przyjaciół
Biblioteki Polskiej w Paryżu**

Efektom projektu jest przygotowanie cyfrowych wizerunków dwóch kolekcji ze zbiorów Biblioteki Polskiej w Paryżu (BPP) oraz ich udostępnienie w Internecie. Pierwsza z nich to kolekcja po Adamie Mickiewiczu i jego bliskich, tzw. mickiewicziana (przedmioty pamiątkowe codziennego użytku, biżuteria). Stanowi ona część kolekcji zlokalizowanego

► Obraz „Ostatnia podróż” autorstwa Jacka Malczewskiego, po konserwacji

▼ Nagrobek abp. W.H. Sierakowskiego po konserwacji

w BPP Muzeum Adama Mickiewicza (sfotografowanej dotychczas w 75%). Druga to kolekcja numizmatów (medale, medaliony i monety).

Obie kolekcje są dostępne online na stronie <http://www.przyjacielebpp.org>.

Prace konserwatorskie i restauratorskie wybranych obrazów znajdujących się w Fundacji Kościuszkowskiej

Beneficjent: The Kosciuszko Foundation Poland (Fundacja Kościuszkowska Polska)

Projekt polegał na wykonaniu prac konserwatorskich i restauratorskich trzech obrazów, które stanowią część kolekcji sztuki polskiej w siedzibie Fundacji Kościuszkowskiej w Nowym Jorku.

W ramach projektu odrestaurowano trzy obrazy: „Ostatnia podróż”, Jacek Malczewski (1894, olej na płótnie); „Figura nr 84”, Jan Lebenstein (1960, olej na płótnie); „Cracovie I”, Tadeusz Kantor (olej i collage na płótnie).

Prace konserwatorskie nagrobków i posadzek w katedrze łańciewskiej (Lwów) oraz sarkofagów w kościele w Haliczu. Etap IV

Beneficjent: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Katedra łańciewska we Lwowie, czyli bazylika archikatedralna Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, to jeden z najcenniejszych zabytków dawnej Rzeczypospolitej. Jako jeden z niewielu kościołów

funkcjonowała nieprzerwanie po 1945 r. Bogate wyposażenie świątyni tworzyli najwybitniejsi lwowscy artyści, dzięki temu powstały dzieła ważne nie tylko historycznie, lecz także wybitnie artystycznie.

Projekt polegał na przeprowadzeniu prac konserwatorskich i konserwatorsko-rekonstrukcyjnych przy nagrobkach arcybiskupa Ferdynanda Kickiego oraz arcybiskupa Wacława Hie-

ronima Sierakowskiego, znajdujących się w kaplicy Pana Jezusa Ukrzyżowanego w katedrze łańciewskiej we Lwowie, oraz przy relikwiarzach bł. Jakuba Strzemie i św. Faustyna pierwotnie znajdujących się w lwowskiej katedrze, a obecnie w kościele parafialnym pw. bł. Jakuba Strzemie i św. Hipolita w Haliczu.

W przypadku tablicy inskrypcyjnej abp. Sierakowskiego przeprowadzono pełną konserwację z rekonstrukcją inskrypcji poprzez uzupełnienie odpowiednio dobranymi zaprawami i kitami. Tablica inskrypcyjna abp. Kickiego została zrekonstruowana jedynie w obrębie inskrypcji.

Prace konserwatorskie i rekonstrukcyjne przy polskich zabytkach w Raszkwie

Beneficjent: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Projekt polegał na przeprowadzeniu prac konserwatorskich na katolickim cmentarzu Polskim w Raszkwie. W latach ubiegłych na cmentarzu przeprowadzono wizje lokalne i komisje konserwatorskie,

► Odbudowa zakrystii kościoła pw. św. Michała Archaniola w Rawie Ruskiej na Ukrainie

▼ Polski nagrobek na cmentarzu w Raszkowie w Mołdawii, po konserwacji

w trakcie których wyselekcjonowano najbardziej wartościowe nagrobki wymagające kompleksowej renowacji – bezcenne pod względem formy artystycznej i wartości historycznej.

W 2020 r. konserwacji podany został obiekt, który składa się z prostopadłociennej podstawy wykonanej w czterech fragmentach z lokalnego wapienia. Na jego podstawie usytuowana jest kolumna. Kapitel nagrobka opracowany został bardzo skromnie z zastosowaniem najprostszych układów profili, częściowo zachowany, ale z dużą liczbą ubytków.

Kolumnę zwieńcza marmurowy gazon odróżniający się poziomem wykonania warsztatowego od wapiennych elementów. Obiekt jest jedynym tak oryginalnym przykładem rozwiązania formy nagrobka odnalezionym na cmentarzu Polskim w Raszkowie. W celu zatrzymania procesów destrukcyjnych oraz przywrócenia pierwotnych, artystycznych walorów kompozycyjnych wykonana została pełna konserwacja i restauracja nagrobka wraz z rekonstrukcją utraconych elementów.

Odbudowa zakrystii kościoła pw. św. Michała Archaniola w Rawie Ruskiej

Beneficjent: Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

W ramach projektu zrealizowano: prace studyjne, ekspertyzy i prace projektowe (opracowanie programu funkcjonalnego z wytycznymi konserwatorskimi dla zakrystii oraz opracowanie projektu budowlanego odbudowy

zakrystii z kosztorysem); roboty budowlane rewitalizacyjne przy zakrystii w stanie surowym (roboty przygotowawcze i rozbiórkowe, roboty murowe zakrystii, wieńce, wykonanie dachu z pokryciem dachówką ceramiczną i obróbkami blacharskimi).

Ratunkowe prace konserwatorskie w dawnym kościele jezuitów pw. Świętych Piotra i Pawła we Lwowie (obecnie garnizonowa cerkiew greckokatolicka). Etap VIII

Beneficjent: Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kultury KON-FEDERACJA
Projekt polegał na przeprowadzeniu ratunkowych prac konserwatorskich na fasadzie dawnego kościoła jezuitskiego pw. Świętych Piotra i Pawła (obecnie greckokatolicka świątynia garnizonowa), która jest wybitnym przykładem wczesnego baroku w architekturze dawnej Rzeczypospolitej. Fasada świątyni przedstawia podęcznikowy przykład barokowego

◀ Fragment fasady dawnego kościoła jezuitów pw. Świętych Piotra i Pawła, po konserwacji

▼ Zabytkowy cmentarz w Złoczowie

jezuickiego kościoła wzorowanego na rzymskim kościele Il Gesù. Bogata w rzeźby i detal architektoniczny jest najpiękniejszym przykładem wczesnego baroku w tym mieście.

W zakres prac weszła konserwacja techniczna najcenniejszych elementów fasady, rzeźb oraz detalu architektonicznego. Pracami zostały objęte bogato rzeźbione elementy detalu kamiennego oraz rzeźby znajdujące się na XVII w. fasadzie autorstwa Giacomo Briano. W 2020 r. oczyszczono kamień, usunięto wcześniejsze wadliwe uzupełnienia, odsolono powierzchnię, częściowo podklejono oraz wykonano iniekcję i wstępną impregnację.

Ochrona dziedzictwa kulturowego dawnego województwa ruskiego

Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa Kulturowego

W ramach projektu wykonano działania przy cennych obiektach polskiego dziedzictwa kulturowego na terenie dawnego województwa ruskiego, których stan

wymagał pilnych prac konserwatorskich mających charakter ratunkowy. Konserwacją objęto figurę św. Floriana autorstwa Piotra Wójtowicza na dawnym budynku straży pożarnej we Lwowie, manierystyczny portal kaplicy przykościelnej oraz pamiątkową płytę Tadeusza Kościuszki z kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Stryju, a także nagrobki Andzi Kuryłowiczówny, Leonardy Chorzemskiej i Eugenii z Łysych Jung na zabytkowym cmentarzu w Złoczowie.

Polichromia iluzjonistyczna w kościele w Mościskach

Prace konserwatorskie w kościele pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Mościskach

Beneficjent: Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kultury KON-FEDERACJA

Kościół pw. Narodzenia św. Jana Chrzciciela w Mościskach jest najstarszą parafią dawnej diecezji przemyskiej, powstała w 1404 r. i uposażoną przez Władysława Jagiełłę. Obecny kształt świątyni otrzymała pod koniec XVI w. Dekoracja malarska autorstwa Juliana Kruczewskiego powstała w 1902 r. i zdobi całe wnętrze świątyni.

Projekt był kontynuacją prac konserwatorskich przy XVII-wiecznych polichromiach iluzjonistycznych w kaplicy Matki Bożej Częstochowskiej. W ramach prac na sklepieniu i części ścian dokończono konserwację techniczną i estetyczną oraz rekonstrukcję i aranżację fragmentów malowideł niezachowanych. Prace realizował międzynarodowy zespół konserwatorów oraz studentów konserwacji Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie i Lwowie. Projekt umożliwił wymianę doświadczeń i promocję polskiej szkoły konserwatorskiej.

► Mury klasztoru w Berdyczowie
po renowacji

▼ Nagrobek Iwana Bartoszewskiego
po konserwacji

Renowacja i rewaloryzacja murów klasztoru w Berdyczowie. Etap V

**Beneficjent: Krakowska Prowincja Zakonu
Karmelitów Bosych**

Zabytkowy zespół klasztorny zakonu karmelitów bosych w Berdyczowie został ufundowany w 1630 r. na miejscu dawnej twierdzy rodu Tyszkiewiczów i zwany był Fortecą Najświętszej Maryi Panny. Przez wieki było to jedno z najważniejszych miejsc kultu religijnego, a także ośrodek nauki i kultury na ziemiach ukraińskich. W okresie od XVII do XVIII w. odgrywał szczególną rolę polityczną i militarną. Burzliwe dzieje regionu zmuszały tamtejszych zakonników do czterokrotnego opuszczenia klasztoru – czterokrotnie też tam wracali. W 2011 r. Kościół katolicki ogłosił go narodowym sanktuarium Ukrainy.

Przeprowadzone w ramach projektu prace dotyczyły renowacji najbardziej zagrożonego fragmentu muru północnego o długości 30 m, przylegającego do tzw. baszty północnej. Wykonano też renowację istniejącego muru ceglanego i kamiennego wraz z przyporami. Mur wzmocniono wieńcem żelbetowym.

Prace restauratorsko-konserwatorskie na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie. Etap XIII

**Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa
Kulturowego**

Cmentarz Łyczakowski we Lwowie to szczególna nekropolia nie tylko ze względu na pochowane osobistości, lecz także

wysoką wartość artystyczną tamtejszych nagrobków.

W ramach projektu wykonano prace konserwatorskie przy nagrobkach (wybranych przez polsko-ukraińską komisję) i przywrócono im pierwotne walory. Pracami objęto następujące nagrobki: NN z aniołem oraz napisem PAX autorstwa Zygmunta Kurczyńskiego, Joanny z Roszkowskich Bogghowund (sarkofag autorstwa Antona Schimsera), Konstantego Stanka (autorstwa Z. Kurczyńskiego), Iwana Bartoszewskiego, Teresy Kulczyckiej (I etap).

Prace konserwatorskie przy zabytkach polskich w Żółkwi. Etap VI

**Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa
Kulturowego**

Świątynia pw. Królowej Niebios oraz Świętych Wawrzyńca Diakona i Stanisława Biskupa i Męczennika w Żółkwi została ufundowana przez hetmana Stanisława Żółkiewskiego. Powstała w latach 1606-1618. Jej wzniesienie było

Fragment fryzu kolegiaty św. Wawrzyńca w Żółkwi, po konserwacji

wypełnieniem architektonicznego układu miasta idealnego, realizowanego zgodnie z myślą urbanistyczną epoki renesansu.

Celem prac było przywrócenie pierwotnej formy kamiennym ornamentom, oczyszczenie ich z ciemnych nawarstwień i zabezpieczenie przed dalszą destrukcją. Prace prowadzone były na zewnątrz kościoła przy kamiennym, unikalnym w skali światowej fryzie zbudowanym z tryglifów i metop. Narożniki fryzu zdobione są polskimi orłami, w metopach zaś widnieją płaskorzeźby nawiązujące do zwycięskiej bitwy pod Kluszyńem i prezentujące chwałę oręża polskiego. Zakres prac obejmował: 4 metopy, 5 tryglifów, gzyms pod metopami i tryglifami oraz nad nimi, okna, 2,5 kapitelu, a także konserwację fryzu obiegającego wschodnią zakrystię i jej 4 okna.

Prace remontowo-konserwatorskie w kościele pw. Chrystusa Króla w Kutach. Etap VII

Beneficjent: Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Usytuowany w centrum Kut kościół parafialny pw. Chrystusa Króla został

▼ *Elewacja kościoła pw. Chrystusa Króla w Kutach na Ukrainie, po konserwacji*

wybudowany w latach 1896–1898 staraniem ks. Jana Smagowicza i według projektu przygotowanego przez Łukasza Juliana Bodaszewskiego ze Lwowa – ucznia Juliana Zachariewicza. Jest to świątynia w stylu neogotyckim. W czasie drugiej wojny światowej kościół w Kutach został uszkodzony i zdewastowany, a następnie zamieniony na magazyn opakowań szklanych. W 1990 r. kościół został odzyskany przez wspólnotę parafialną. Prace konserwatorskie przy tym kościele trwają już od ponad 20 lat.

Jest to kolejny już etap prac konserwatorskich kościoła pw. Chrystusa Króla w Kutach (prace przy warstwach barwnych), które tym razem objęły powierzchnię ścian elewacji południowej

*Kościół Nawiedzenia Najświętszej
Maryi Panny i Świętej Tekli w Tadaniach
na Ukrainie*

świętyni, ścianę szczytową nad prezbiterium oraz dwie ściany boczne nad dwoma pulpitowymi dachami zakrystii. Elewacje – północna, prezbiterium i południowa – zostały naprawione i otynkowane. Ponadto pomalowano elewację południową oraz wykonano niezbędne, równoczesne wyrównanie spadków terenu wokół kościoła.

**Rewaloryzacja konserwatorska kościoła
pw. Nawiedzenia Najświętszej Maryi
Panny i Świętej Tekli w Tadaniach na
Ukrainie. Etap III**

Beneficjent: Fundacja MOSTY

Kościół został ufundowany przez chorażego bełskiego Mikołaja Józefa Koca w 1734 r. Wnętrza świątyni zdobią malowidła z roku 1838. Natomiast w 1945 r. kościół został zamknięty. W okresie sowieckim korzystano z niego jako magazynu przykołchozowego i międłarni lnu. Świątynia w 1992 r. została zwrócona wiernym. W 2016 r. odkryto tu m.in. relikwiarz zawierający szaty grobowe i pamiątki po arcybiskupie halickim bł. Jakubie Strzemię.

W ramach realizacji projektu przeprowadzono specjalistyczne analizy eksperckie oraz opracowano ich wyniki w formie dokumentacji projektowej remontu zabytkowej więźby dachowej i remontu dachu kościoła pw. Nawiedzenia NMP i Świętej Tekli w Tadaniach. Wykonano projekt nowej instalacji elektrycznej,

*Dzwonnica kolegiaty
pw. Świętej Trójcy
w Ołyce, po konserwacji*

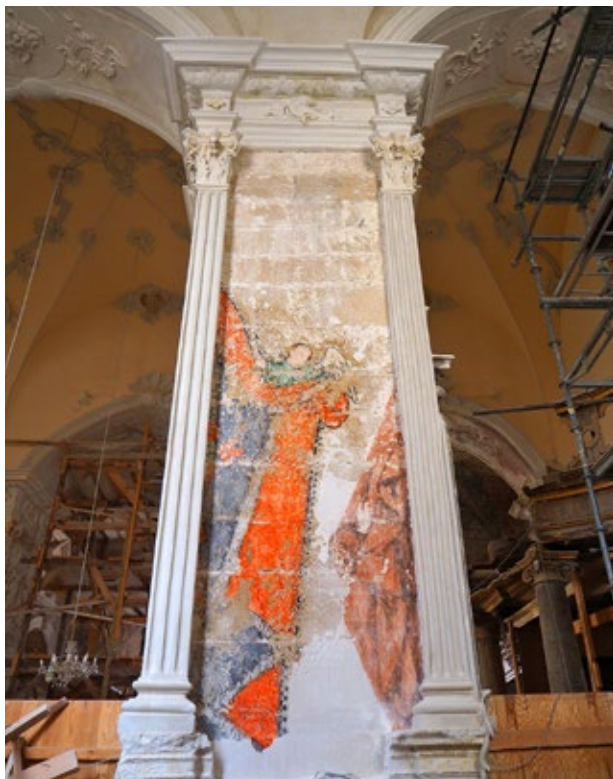
alarmowej ppoż, oświetleniowej i odgromowej. Dodatkowo usunięto nieuszczelności w dachu i wykonano doraźne naprawy więźby dachowej. Pozwoliło to na tymczasowe zabezpieczenie dachu przed jego niszczeniem.

**Ratunkowe prace konserwatorskie
w kolegiacie pw. Świętej Trójcy w Ołyce
(etap VII)**

**Beneficjent: Fundacja Dziedzictwa
Kulturowego**

Projekt obejmował kontynuowanie ratunkowych prac konserwatorskich

w uważanej za najpiękniejszy kościół Wołynia kolegiacie pw. Świętej Trójcy w Ołyce. W ramach realizacji projektu wykonano prace konserwatorskie przy XVII-wiecznej dzwonnicy oraz elementach wyposażenia kolegiaty. Konieczne było odtworzenie dachu oraz przywrócenie walorów estetycznych, unikatowemu w skali całego Wołynia zespołowi drewnianych rozet. Dodatkowo wykonano konserwację dwóch drewnianych rzeźb apostołów, zatrzymując destrukcję drewna, oraz przeprowadzono renowację alabastrowych rzeźb aniołów z nawy

◀ Portal w kościele pw. św. Mikołaja w Kamieńcu Podolskim na Ukrainie

▶ Prace konserwatorskie na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

głównej i prezbiterium, co pozwoliło na powstrzymanie dalszej destrukcji substancji zabytkowej. Jednocześnie wykonano prace konserwatorskie przy posadzce w lewej nawie z zachowaniem jak największej części oryginalnych elementów, co pozwoliło na odtworzenie posadzki w jej pierwotnym wyglądzie.

Prace ratunkowo-konserwatorskie w kościele pw. św. Mikołaja w Kamieńcu Podolskim na Ukrainie. Etap VIII

Beneficjent: Towarzystwo Tradycji Akademickiej

Przeprowadzono prace konserwatorskie i restauratorskie przy dekoracjach sztukatorskich i portalu prowadzącym do kaplicy Ukrzyżowanego Pana Jezusa (w lewej, północnej nawie kościoła). Renesansowa

kaplica powstała na początku XVII w. z fundacji rodziny Humieckich. Portal jest jednym z najstarszych obiektów w kościele.

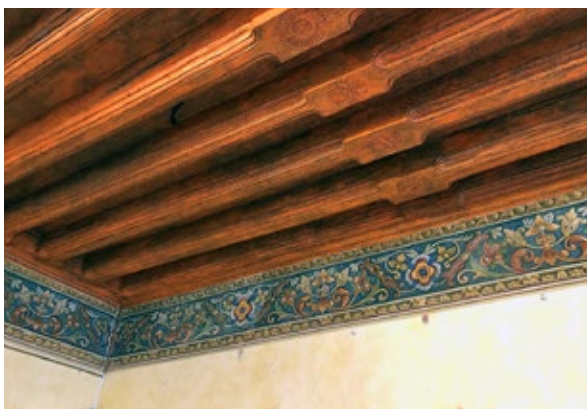
W ramach projektu wykonano prace stabilizacyjne i wzmocnienie konstrukcyjne poprzez miejscowe scalenie portalu z murem, zespojenie odspojonych fragmentów kamiennych oraz przytwierdzenie ruszającego się herbu. Równie ważnym zabiegiem było usunięcie zwietrzałych warstw barwnych, które osadzone głęboko w porach kamienia doprowadziły do ich zatkania, a co za tym idzie nieprzepuszczalności pary wodnej i w dalszym etapie osłabienia struktury kamienia. Wykonano rekonstrukcje elementów sztukatorskich oraz uzupełnienia ubytków, dzięki czemu zostały uczynione formy.

Prace konserwatorskie na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie

Beneficjent: Związek Rodowy Dzieduszyckich herbu Sas

Na cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie znajduje się kilkanaście nagrobków rodziny Dzieduszyckich, która zarówno z miastem, jak i jego okolicami związana jest od XV w. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że rodzina Dzieduszyckich jest uznawana za wnoszącą znaczący wkład w historię, kulturę i rozwój dwóch narodów, tj. Polaków i Ukraińców. Działalność rodziny jest świadectwem wspólnej historii i wspólnoty wartości narodów i państw.

Celem projektu było przeprowadzenie prac konserwatorskich dwóch XIX-wiecznych nagrobków rodziny Dzieduszyckich: z krzyżem i koroną cierniową z sygnaturą Henryka Périera (kw. 68) i z Matką Bożą (kw. 2). Usunięto nawarstwienia chemiczne i biologiczne.

◀ *Sala reprezentacyjna w Kamienicy Królewskiej przed konserwacją i po jej wykonaniu*

▲ *Prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim we Lwowie*

Zabezpieczono miejsca, w których nagrobki były popękane, albo miały duże ubytki. Wykonano również rekonstrukcję płyt z inskrypcjami. Nagrobki poddano także hydrofobizacji.

Prace konserwatorskie we wnętrzu Kamienicy Królewskiej we Lwowie. Etap II
Beneficjent: Stowarzyszenie na rzecz Ochrony Dziedzictwa Kultury KON-FEDERACJA

Projekt polegał na przeprowadzeniu prac konserwatorskich we wnętrzu sali reprezentacyjnej na pierwszym piętrze w oficynie Kamienicy Królewskiej (pałacu Korniaкта) we Lwowie, gdzie znajduje się fryz podstropowy o kompozycji kwiatowo-roślinnej arabski oraz drewniany

strop z elementami dekoracji rzeźbiarskiej. W trakcie prowadzenia prac odkryto (pod warstwą XX-wiecznych tynków) fragmenty renesansowych malowideł na fryzie sali. W związku z dokonanym w trakcie projektu odkryciem stwierdzono konieczność wykonania pełnej konserwacji nowo odsłoniętych renesansowych fragmentów. Wykonano też próby dostosowania odsłoniętych już malowideł z początku XX w. do malowideł renesansowych.

Prace konserwatorskie na cmentarzu Janowskim we Lwowie. Etap II
Beneficjent: Fundacja Dziedzictwo Kresowe im. Orłąt Lwowskich

Cmentarz Janowski jest drugim, po Łyczakowskim, pod względem wielkości

zachowanym cmentarzem na terenie Lwowa. Jest to miejsce pochówku wielu osób zasłużonych dla miasta, jego kultury, edukacji i funkcjonowania. Spoczywają tu również polscy żołnierze. Wśród najznamienszych obiektów są grobowce: rodziny Dziegielewskich z płaskorzeźbą „Droga do wieczności” Teobalda Orkasiewicza, nagrobki z warsztatu Henryka Périera czy też groby z zakładu kamieniarsko-rzeźbiarskiego Władysława Korzewicza i Ludwika Tyrowicza.

W ramach drugiego etapu prac konserwatorskich odrestaurowano dwa grobowce: rodziny Dziegielewskich (z płaskorzeźbą Teobalda Orkasiewicza) oraz rodziny Tomaszewskich, (sygnowany przez Henryka Périera).

Wykonanie ekspertyzy kościoła pw. św. Stanisława w Dourges we Francji Beneficjent: Fundacja MOSTY

Projekt dotyczył kościoła pw. św. Stanisława w Dourges we Francji, wybudowanego w latach 20. XX w. dla polskiej emigracji zarobkowej. W jego wnętrzu znajduje się unikalne dzieło rzeźbiarskie Jana Szczepkowskiego w postaci drewnianego ołtarza głównego z przedstawieniem Bożego Narodzenia, a także kolekcja kilkudziesięciu sztandarów i chorągwi reprezentujących różnego typu organizacje i stowarzyszenia społeczne polskiej emigracji.

W związku z wadami technicznymi przy wykonywaniu odprowadzania wód opadowych z dzwonnicy przez wiele lat następowało niszczenie części sklepienia nawy oraz osłabienie konstrukcji dzwonnicy. Dodatkowo duża wilgoć i możliwość pojawienia się grzyba oraz pleśni mogą zagrażać zabytkowi.

W ramach projektu wykonano analizę stanu zachowania części przedniej dzwonnicy, w tym kopuły i rynien, wraz ze sposobem odprowadzania wód opadowych. Wykonano dokumentację fotograficzną i rysunkową. Pobrano próbki zapraw tynkarskich z elewacji i wykonano ich badania.

Kościół jest na liście zabytków Francji i wraz z historycznym osiedlem w Dourges z początku XX w. został wpisany na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Kościół pw. św. Stanisława w Dourges we Francji

▼ Kaplica Orzeszków w Zakozielu na Białorusi

Rewaloryzacja konserwatorska kaplicy Orzeszków w Zakozielu na Białorusi.

Etap II

Beneficjent: Fundacja „Pomoc Polakom na Wschodzie”

Kaplica rodowa Orzeszków w Zakozielu to jeden z ważniejszych polskich zabytków na Polesiu, przy którym udało się nawiązać konstruktywną współpracę ze stroną białoruską: lokalnymi władzami i działaczami społecznymi ratującymi zabytki w woj. brzeskim.

Projekt polegał na przygotowaniu opracowań technicznych i konserwator-

skich zabytkowej neogotyckiej kaplicy Orzeszków w Zakozielu na Białorusi. Ze względu na pogarszający się stan techniczny obiektu, szczególnie w zakresie więźby dachowej i ścian nośnych kaplicy, konieczne było wykonanie badań: zawilgocenia obiektu, stratygraficznych warstw tynkarskich i malarskich, spektrograficznych próbek malarskich oraz próbek na szlify. Konieczne też było przygotowanie programu prac konserwatorskich i projektu zabezpieczenia obiektu oraz inwentaryzacja zieleni wraz ze wstępną opinią dendrologiczną.

Konserwacja cmentarzy tatarskich w Sorok Tatarach na Litwie. Etap I **Beneficjent: Fundacja Promocji Sztuk**

W Sorok Tatarach znajduje się najstarszy zachowany meczet na Litwie (odnowiony w 1993 r. przez polskie Przedsiębiorstwo Państwowe Pracownie Konserwacji Zabytków) oraz cztery zabytkowe cmentarze. W ramach projektu działaniami objęto trzy cmentarze. Na największej nekropolii tatarskiej na ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego (Wielka Zireć), o pow. ponad 4 ha, porośniętej lasem, której początki należy łączyć z powstaniem wsi, odkryto zespół najwcześniejszych inskrypcji tatarskich z XVII w.

Prace prowadzono także na dwóch mniejszych cmentarzach, każdy o pow. ok. 0,5 ha: Drozdowska Zireć (z najstarszą datowaną inskrypcją z 1626 r.) i Stara Zireć. Na wszystkich tych nekropoliach mogiły mają formę tradycyjną (z kamieniami polnymi, bez nagrobków warsztatowych). W ramach realizacji projektu częściowo oczyszczono tereny cmentarzy z krzaków i chwastów. Zinventaryzowano

i rozpoznano stan zachowania mogił i nagrobków wymagających konserwacji oraz wykonano wstępne badania geofizyczne w celu określenia układu i zasięgu mogił.

Interwencyjne prace konserwatorskie wokół mozaiki Józefa Mehoffera w najstarszej części katedry ormiańskiej we Lwowie

Beneficjent: Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Katedra ormiańska to jeden z najcenniejszych obiektów sakralnych Lwowa. Projekt miał na celu przeprowadzenie kolejnego etapu prac konserwatorskich przy mozaikach zaprojektowanych na początku XX w. przez Józefa Mehoffera, w najstarszej części świątyni.

Prace rozpoczęto od ogólnego oczyszczenia powierzchni zabytku z luźnych zanieczyszczeń, następnie podklejono tynki w głębszych warstwach oraz podklejono tesery i rozwarstwienia tynku w wierzchnich warstwach. Doczyszczono mechanicznie i chemicznie całą powierzchnię i dwukrotnie zdezynfekowano całość

◀ *Konserwacja cmentarza tatarskiego w Starej Zireci*

▼ *Mozaiki Józefa Mehoffera w najstarszej części katedry ormiańskiej*

remontowanej powierzchni. W trakcie prac przy mozaice rozpoczęto też działania przy malowidłach, które przede wszystkim oczyszczono z luźnych zanieczyszczeń. Następnie podklejono odspojenia tynków w głębszych warstwach i rozwarstwienia tynku w wierzchnich warstwach. W części północno-wschodniej wzmocniono strukturę osłabionego zabytku. Po dwukrotnej dezynfekcji położono pulpy mające na celu absorbcję soli z malowideł. W tym samym czasie wykonano końcowe doczyszczanie chemiczne powierzchni mozaiki, a także scalono estetycznie mozaikę w centralnej zachodniej części prezbiterialnej. Następnie usunięto pulpy z malowideł.

Obraz „Modlitwa w Ogrójcu”
Józefa Chojnickiego, po konserwacji

Prace konserwatorskie i restauratorskie przy obrazie „Modlitwa w Ogrójcu” z katedry lwowskiej obrządku łacińskiego

Beneficjent: Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Przedmiotem projektu był XVIII-wieczny obraz autorstwa Józefa Chojnickiego. Stan zachowania dzieła był wyjątkowo zły. Konieczne prace konserwatorskie i restauratorskie polegały na powstrzymaniu dalszej destrukcji obiektu oraz stabilizacji warstw technologicznych oryginału poprzez poprawienie ich właściwości mechanicznych, a także przywrócenie obrazowi wartości artystyczno-estetycznych, odbioru estetycznego, które zostały zaburzone na skutek dramatycznych

▼ **Organy po remoncie w kościele pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Krzemieńcu**

uszkodzeń. Po wykonaniu wszelkich koniecznych prac dzieło zostanie umieszczone w pierwotnym miejscu, tj. na zasuwie w ołtarzu Przemienienia Pańskiego.

Prace ratunkowe przy instrumencie organowym, szafie organów i podłodze na chórze muzycznym w kościele w Krzemieńcu

Beneficjent: Stowarzyszenie Absolwentów Akademii Dziedzictwa

Po 1832 r., w ramach represji po powstaniu listopadowym, wszystkie katolickie świątynie w Krzemieńcu zostały decyzją cara przekazane Cerkwi Prawosławnej. Dotyczyło to również

kościółka parafialnego pw. św. Antoniego wraz z klasztorem franciszkanów. Pozbawieni świątyni wierni rozpoczęli jednak starania o pozwolenie na budowę nowego, rzymskokatolickiego kościoła parafialnego. Dzięki zebranych przez nich funduszom i determinacji proboszcza, ks. Józefa Szczepanowskiego, w latach 1853–1857 powstała w Krzemieńcu świątynia pod wezwaniem patrona łuckiej diecezji, św. Stanisława Biskupa i Męczennika.

W ramach realizacji projektu w kościele przeprowadzono pierwszy etap ratunkowych prac konserwatorskich przy instrumencie organowym, szafie organów i podłodze na chórze muzycznym.

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Wilnie – konserwacja polichromii sklepień nawy głównej. Etap III

Beneficjent: Prowincja św. Maksymiliana Marii Kolbego Zakonu Braci Mniejszych Konwentualnych w Polsce

W XIV-XV w. kościół początkowo wybudowany był w stylu gotyckim dla zakonu franciszkanów. W XVIII w. został przebudowany w stylu barokowym. Po powstaniu styczniowym Rosjanie zniszczyli wnętrze kościoła i przekształcili go na archiwum. W okresie międzywojennym świątynia wciąż należała do franciszkanów, by po drugiej wojnie światowej władze radzieckie ponownie urządziły tu archiwum. Po odzyskaniu przez Litwę niepodległości franciszkanie znów objęli kościół opieką duszpasterską.

Celem projektu było ratowanie zachowanych fragmentów osiemnastowiecznych malowideł figuralnych (wyprawy ścienne, malowidła figuralne i ornamentalne) znajdujących się na sklepieniu nawy głównej kościoła franciszkanów pw. Wniebowzięcia NMP. Zadaniem było konserwację zniszczonych, barokowych dekoracji, sztukaterii oraz malowideł rozmieszczonych na ścianach

▲ *Polichromia w kościele pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Wilnie*

► *Litografia Jana Nepomucena Lewickiego*

i sklepieniach kościoła. Wykonane prace polepszają stan techniczny polichromii oraz przywracają wnętrzu kościoła jego dawny barokowy charakter.

Konserwacja zespołu obiektów na podłożu papierowym ze zbiorów artystycznych Towarzystwa Historyczno-Literackiego/Biblioteki Polskiej w Paryżu

Beneficjent: Muzeum Narodowe w Gdańsku
Projekt obejmował pełną konserwację zespołu 84 litografii Jana Nepomucena Lewickiego (1795–1871), polskiego rytownika, malarza i rysownika, działającego w Paryżu, dokąd wyemigrował po powstaniu listopadowym. Konserwacji zostały poddane litografie czarno-białe i kolorowe pochodzące z albumu graficznego *Les costumes du peuple polonais* (71 obiektów) i luźne ryciny z innych albumów (13 obiektów).

Na rycinach przedstawione są pary w historycznych strojach ludowych i szlacheckich z różnych regionów Polski, umundurowanie wojsk, a także obyczaje i obrzędy ludowe. Litografie mają wysoką wartość artystyczną, ale nie mogły być eksponowane ze względu na zły stan zachowania.

Publikacja katalogu rzeźby polskiej z XIX i pierwszej połowy XX wieku ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki

Beneficjent: Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Projekt miał na celu opublikowanie materiału naukowego, który powstał w wyniku prac inwentaryzacyjnych przeprowadzonych w 2017 r. w zbiorach Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki.

Autorem katalogu jest Igor Chomyn, kustosz działu malarstwa i rzeźby oraz

główny inwentaryzator Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki, który od wielu lat zajmuje się polską sztuką w zbiorach ukraińskich. Zaprezentowany w katalogu materiał obejmuje 238 obiektów pochodzących z XIX i pierwszej połowy XX wieku. W większości są to prace artystów w różny sposób związanych z Lwowem, takich jak: Tadeusz Barącz, Tadeusz Błotnicki, Luna Drexler, Parys Filippi, Kazimiera Małaczyńska (Pajzderska), Antoni Popiel, Janina Reichert-Toth, Julia Smolkówna. W kolekcji są również dzieła znanych i cenionych rzeźbiarzy, m.in. Ksawerego Dunikowskiego, Henryka Glicensteina, Zygmunta Kurczyńskiego, Władysława Oleszczyńskiego, Teodora Rygiera, Tomasza Oskara Sosnowskiego, Wacława Szymanowskiego czy Leona Mieczysława Zawiejskiego.

Tematyka kolekcji obejmuje zarówno pojedyncze posągi i grupy rzeźbiarskie, jak i portretowe popiersia, głowy osobistości historycznych, a także kompozycje będące modelami pomników i dzieła o tematyce rodzajowej.

Remont nagrobków na cmentarzu w Drohobyczu. Etap VIII

Beneficjent: Fundacja Niepodległości

Projekt polegał na przeprowadzeniu prac porządkowych przy 52 polskich nagrobkach na cmentarzu parafialnym przy ul. Truskawieckiej w Drohobyczu. Oczyszczono: nagrobki, krzyże, postumenty i cokoly, połączono części połączonych krzyży. Żeliwne krzyże pokryto farbą antykorozyjną oraz wykonano fundamenty, umocowania płyt i strąconych krzyży.

Prace konserwatorskie polichromii w prezbiterium kościoła pw. św. Franciszka i św. Bernarda w Wilnie. Etap II

Beneficjent: Fundacja Promocji Sztuk

Obiekt jest przejawem wysoko rozwiniętej kultury artystycznej Rzeczypospolitej Obojga Narodów, ściśle związanej z zachodnimi ośrodkami cywilizacji i sztuki

◀ Publikacja katalogu rzeźby polskiej z XIX i pierwszej połowy XX wieku ze zbiorów Lwowskiej Narodowej Galerii Sztuki

Nagrobek na cmentarzu w Drohobyczu

▼ Detal polichromii przed konserwacją

europejskiej. Zachowane dekoracje malarskie pochodzą z XVI-XVIII wieku, są świadectwami aranżacji wnętrza w okresie ponad 200 lat.

W ramach projektu przeprowadzony został drugi etap prac konserwatorskich

*Konfesjonat w katedrze łacińskiej,
po konserwacji*

► *Fragment witraża
„Matka Boża Królowa Aniołów”*

polichromii ściennych południowej ściany prezbiterium kościoła. Kontynuowane były prace techniczne polichromii w prezbiterium w zakresie technicznego opracowania muru i wypraw, usunięcia wypraw cementowo-wapiennych oraz adaptacja i scalenie technologiczne wypraw historycznych.

Konserwacja dwóch drewnianych konfesjonatów z XVIII w. w lwowskiej katedrze obrządku łacińskiego. Etap III **Beneficjent: Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej**

Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia NMP we Lwowie, zwana katedrą łacińską, jest jednym z najcenniejszych zabytków na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. We wnętrzu świątyni zachowało się także cenne wyposażenie, w którego tworzeniu uczestniczyli najwybitniejsi lwowscy artyści.

Zabytkowe konfesjonaty z XVIII w. należą do wyposażenia, które wypełniło wnętrza katedry dzięki zaangażowaniu abpa Wacława Hieronima Sierakowskiego. Usytuowane są w nawach bocznych przy ścianach pomiędzy arkadami kaplic. Zostały wykonane przez stolarzy i snycerzy lwowskich tj. Lisowskiego w roku 1776 oraz Pisaka i Seredyńskiego w latach 1777-1778. Mają bogatą dekorację ornamentalną (rocaille) oraz złożone rzeźby przedstawiające popiersia świętych i figurki aniołków.

Przeprowadzone prace obejmowały: inwentaryzację elementów konfesjonatów; wstępne oczyszczenie powierzchni; wprowadzenie środków grzybo- i pleśniobójczych; zabezpieczenie warstw technologicznych; demontaż elementów konstrukcyjnych; oczyszczenie odwrocia elementów; oczyszczenie powierzchni z zanieczyszczeń organicznych, brudu i kurzu; wzmocnienie struktury drewna z zastosowaniem preparatu zwalczającego drzewojady; zespolenie poprzez sklejenie pękniętych, rozklejonych drewnianych elementów konfesjonatów; naprawę konstrukcji konfesjonatów łącznie z wymianą elementów niespełniających parametrów konstrukcyjnych; naprawę elementów mechanicznych tj. zamków, zawiasów; wymiana instalacji elektrycznej; usunięcie wtórnych warstw interwencji.

Prace konserwatorskie witraża „Matka Boża Królowa Aniołów” w lwowskiej katedrze obrządku łacińskiego. Etap III **Beneficjent: Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej**

Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia NMP we Lwowie jest jednym z najcenniejszych obiektów historycznych i zabytkowych na terenach dawnej Rzeczypospolitej. Prace wybitnych lwowskich artystów można podziwiać we wnętrzach świątyni do dzisiaj. Wśród tych dzieł jest zaprojektowany przez Teodora Axentowicza w 1895 r. witraż, który wyróżnia się swoim rozmiarem oraz bogatą kolorystyką. Jest to największy (14 m × 3 m) witraż w katedrze.

Projekt był kontynuacją, rozpoczętych w 2018 r., prac konserwatorskich przy witrażu „Matka Boża Królowa Aniołów” znajdującym się w oknie chóru muzycznego świątyni. Projekt obejmował przeprowadzenie kompleksowej konserwacji 30% witraża oraz wykonanie i montaż wewnętrznej, metalowej armatury dla całego witraża.

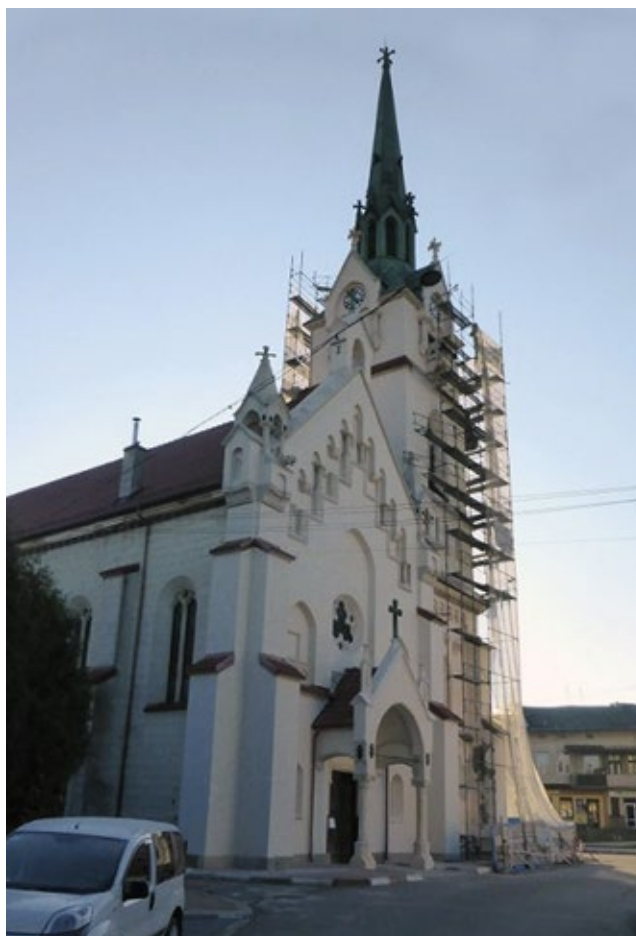
▼ *Konfesjonał w kościele parafialnym w Iwano-Frankiwsku, po konserwacji*

Konserwacja konfesjonału znajdującego się w kościele parafialnym pw. Chrystusa Króla w Iwano-Frankiwsku

Beneficjent: Fundacja Niepodległości

Kościół w Iwano-Frankiwsku (d. Stanisławowie) wzniesiono w 1932 r. na terenie dzielnicy zwanej Górka dzięki staraniom rodzin pracowników Polskich Kolei Państwowych. Zaprojektowany został przez architekta Stanisława Trełę.

17 października 1939 r. kościół zamknięto, ale w czasie niemieckiej okupacji 1941-1944 jego działalność została chwilowo reaktywowana. W latach

Kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Stryju na Ukrainie w trakcie prac renowacyjnych

1961-1989 kościół pełnił funkcję magazynu. Od początku lat 90. XX w. trwa renowacja świątyni.

W ramach projektu wykonano prace polegające na oczyszczeniu konfesjonału, uzupełnieniu braków, wzmocnieniu konstrukcji oraz nałożeniu niezbędnych zabezpieczeń i impregnacji. Efektem działań jest przywrócona wartość estetyczno-plastyczna, zgodnie z myślą autorską twórców dzieła przez jego zabezpieczenie i wzmocnienie wytrzymałości mechanicznej i spójności struktury drewna oraz przez uzupełnienie brakujących elementów.

Roboty renowacyjne i odtworzeniowe elewacji kościoła pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny w Stryju na Ukrainie. Etap II

Beneficjent: Fundacja Semper Fidelis na rzecz Archidiecezji Lwowskiej

Parafia erygowana została w połowie XIV w. za czasów Kazimierza III Wielkiego. Wyposażenie pierwszego budynku kościoła parafialnego ufundowane zostało przez króla Jagiełłę w 1427 r. W XVII w. na skutek powtarzających się klęsk, pożarów i najazdów, ulegał kolejnym zniszczeniom. Później był kilkakrotnie odbudowywany i remontowany.

◀ Prace konserwatorskie w kruchcie zachodniej w katedrze łacińskiej

Świątynia otrzymała wystrój eklektyczny, z przewagą elementów neogotyckich oraz zachowaniem nielicznych elementów renesansowych. Na elewacjach znajdują się tablice pamiątkowe poświęcone Janowi III Sobieskiemu – wmurowana w 1933 r., tablica umieszczona w 250. rocznicę Odsieczy Wiedeńskiej, i tablica poświęcona Tadeuszowi Kościuszce – wmurowana w 1917 r., w setną rocznicę śmierci Naczelnika. W kościele znajduje się też tablica (z 1883 r.) upamiętniająca Jana III Sobieskiego i 200-lecie zwycięstwa pod Wiedniem.

Po drugiej wojnie światowej kościół nie został zamknięty, jako jeden z nielicznych na ukraińskim Podkarpaciu, był nieprzerwanie czynny. Dzięki temu uniknął kolejnych zniszczeń i w całości zachował jednolite neogotyckie wyposażenie z przełomu XIX i XX w.

W ramach realizacji projektu odnowiono dolną część elewacji frontowej kościoła oraz część górną wieży.

Prace konserwatorskie kruchty zachodniej w katedrze lwowskiej obrządku łacińskiego

Beneficjent: Stowarzyszenie Oświaty i Kultury Polskiej

Bazylika archikatedralna Wniebowzięcia NMP (tzw. katedra łacińska) we Lwowie jest jednym z najcenniejszych zabytkowych obiektów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej.

Projekt polegał na przeprowadzeniu prac konserwatorsko-technologicznych kruchty zachodniej będącej pierwszym pomieszczeniem w wejściu głównym do bazyliki. Opracowano dokumentację opisową i inwentaryzację dekoracji malarskich zachowanej polichromii wnętrza kruchty. Przeprowadzono działania mające na celu zahamowanie procesu niszczenia i degradacji obiektu. Podklejono wstępnie odspojenia tynków w głębszych warstwach, przeprowadzono wzmocnienia strukturalne wypraw oraz podklejono rozwarstwienia tynków w wierzchnich

warstwach z użyciem materiałów mineralnych. Kamienne cokoly i obramienia wszystkich drzwi i cegły oczyszczono parą wodną pod zwiększonym ciśnieniem, a następnie dwukrotnie dezynfekowano preparatami biobójczymi.

Rozbudowa portalu internetowego i archiwum cyfrowego online Stałej Konferencji MABPZ. Etap III

Beneficjent: Fundacja „Silva Rerum Polonarum”

Etap III budowy portalu, sekretariatu online i archiwum cyfrowego Stałej Konferencji MABPZ w roku 2020 obejmował publikację kolejnych 64 artykułów i referatów z poszczególnych sesji MABPZ w Archiwum Cyfrowym MABPZ, uzupełnienie treści i grafiki podstron dla 13 sesji MABPZ, wprowadzenie nowych funkcjonalności portalu, uzupełnień, poprawek systemowych i graficznych zgłaszanych przez instytucje członkowskie MABPZ, wprowadzenie uaktualnień

dla kolejnej sesji organizowanej w Argentynie w 2020 r. (publikacje ogłoszeń, komunikatów, programów itp.). Projekt obejmował też cykliczne prace administracyjno-techniczne portalu.

Redakcja i druk: Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej, tom XI-XIV. Etap II (kontynuacja)

Beneficjent: Instytut Badań nad Dziedzictwem Kulturowym Europy

Projekt obejmował wydanie materiałów pokonferencyjnych w formie książki pt. *Stan badań nad wielokulturowym*

dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej, t. XI-XIV. Obecny etap był etapem końcowym i polegał na naukowej redakcji, opracowaniu naukowym i druku. Wydano 4 tomy (łącznie ok. 110 arkuszy wydawniczych z ilustracjami) w nakładzie po 145 egz. każdy z tomów.

Inwentaryzacja i digitalizacja zbiorów w Muzeum Polskim w Rapperswilu

Beneficjent: Fundacja na rzecz Dziedzictwa Narodowego im. Józefa Piłsudskiego

W 2021 r. jest planowany przez miasto remont zamku w Rapperswilu, siedziby Muzeum Polskiego. Zbiory i kolekcje będą musiały być przeniesione do magazynów lub czasowej siedziby, dlatego istnieje konieczność wykonania pełnego inwentarza zbiorów. Celem zadania było dokonanie minimum 4,4 tys. wpisów (dodanych obiektów) do bazy danych. Drugim celem zadania była digitalizacja zespołu „Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Polskich w Szwajcarii”, które działało w latach 1946–1982. Stowarzyszenie zakładali przede wszystkim Polacy internowani w czasie drugiej

wojny światowej w Szwajcarii, którzy tam zdobyli średnie i wyższe wykształcenie techniczne.

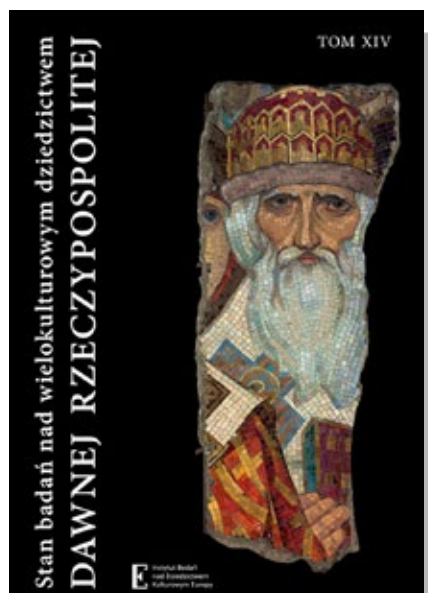
W roku 2020 przypadała 80. rocznica internowania polskich żołnierzy w Szwajcarii, a tak opracowany zespół ukazuje m.in. wkład polskich inżynierów w kulturę materialną tego kraju.

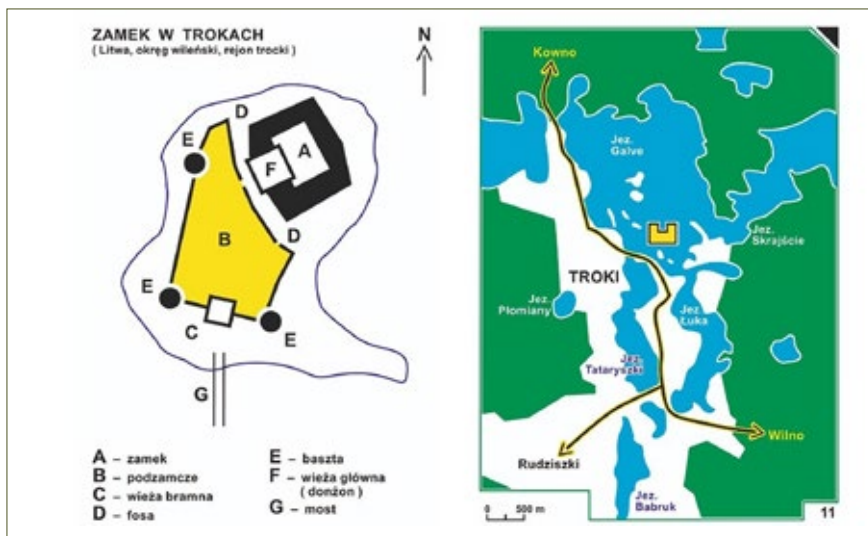
Digitalizacja zespołu „Legiony Polskie” z Instytutu Piłsudskiego w Ameryce

Beneficjent: Fundacja na rzecz Dziedzictwa Narodowego im. Józefa Piłsudskiego

Celem projektu było zdigitalizowanie i udostępnienie archiwum dotyczącego powstania i działań Legionów Polskich: zespołu archiwalnego 028 „Legiony Polskie, Polska Organizacja Wojskowa, Naczelny Komitet Narodowy, Związek Strzelecki”. Kolekcja liczy 0,68 mb (około 6 tys. stron dokumentów), zakres dat to lata 1912–1977. Do końca 2020 r. zdigitalizowanych zostało 2500 stron z tego cennego archiwum.

Zdigitalizowana kolekcja dostępna jest na stronie Kolekcji Archiwalnych Online Instytutu Piłsudskiego.

Strona z atlasu dla niewidomych i słabowidzących „Zamki i twierdze obronne na Kresach”

▼ Pomnik polskich pionierów inżynierii w Limie

dostępnym dla osób z dysfunkcją wzroku. Na atlas złożyły się tzw. tyflografiki i tyfłomapy wykonane w specjalnej technologii, która umożliwia czytanie dotykiem i uszkodzonym wzrokiem.

Na barwnych planszach dotykowych przedstawiono najważniejsze zamki na Kresach, z możliwie precyzyjną ich lokalizacją i opisem spuścizny kulturowej (Bar, Birże, Chocim, Kamieniec Podolski, Krzemieniec, Łuck, Międzybóż, Mir, Nieśwież, Olesko, Troki, Wilno, Żółkiew). Przygotowany opis został wydany w formie publikacji (powiększony druk, wersja HTML). Ponadto wydano broszurę w brajlu zawierającą wykaz objaśnień skrótów brajlowskich zastosowanych na tyflografikach.

Renowacja pomnika Jana Edwarda Habicha i Polaków zasłużonych dla Peru w Limie

Beneficjent: Polskie Towarzystwo Studiów Latinoamerykanistycznych

Pomnik, którego autorem jest francuski rzeźbiarz Libero Valente Perrón, znajduje się w Parku Polskim (Parque Polonia),

który zamiennie nazywany jest również Parkiem Habicha. Pomnik został ufundowany w 1914 r. z prywatnych środków Peruwiańczyków, którzy docenili wkład Jana Edwarda Habicha (twórcy w latach

1875–1876 r. pierwszej politechniki na kontynencie południowoamerykańskim) i Polaków w rozwój niepodległego państwa. Przybyli oni do Peru w drugiej połowie XIX i na przełomie XX w. Ich działania miały istotny wpływ na modernizację i rozwój niemal każdej dziedziny infrastruktury młodej wówczas Republiki Peru.

W ramach realizacji projektu pomnik oczyszczono, zdezynfekowano środkiem biobójczym, usunięto wtórne uzupełnienia oraz trwale zabrudzenia

i plamy z powierzchni marmuru. Podklejono pęknięcia i uzupełniono ubytki, a powierzchnię pokryto mikrowoskiem. Wykonano odwodnienie, zabezpieczając przed podciąganiem w przyszłości wody z gruntu.

Przygotowano także materiały przedstawiające bohaterów pomnika oraz ilustrujące proces renowacji pomnika. Będą one opublikowane w języku polskim i hiszpańskim w formie okolicznościowego folderu.

Prace ratunkowo-konserwatorskie przy elewacji frontowej zabytkowego kościoła polskiego przy Devonia Road w Londynie. Etap I

Beneficjent: Archidiecezja Katowicka

W roku 1930 kościół przy 2 Devonia Road został nabyty przez Polską Misję Katolicką w Anglii i Walii. Aktu poświęcenia i oddania kościoła do polskiego użytku dokonał 12 października 1930 r. Prymas Polski August Kardynał Hlond. W czasie drugiej wojny światowej był tutaj „dom” Rządu RP na Uchodźstwie i - wraz z przyległym budynkiem przy 4 Devonia Road - służył dachem nad głową wielu polskim żołnierzom. W latach powojennych stał się kościołem parafialnym dla Polaków zamieszkałych w północnym Londynie. Zbudowany jest w stylu gotyku kolegiackiego. Zachodnia, frontowa fasada pokryta jest wapieniem z Kentu i ozdobiona kamieniem ciosowym.

W ramach projektu oczyszczono fragment elewacji (pinakle i nakrywy) kościoła gorącą parą wodną z zastosowaniem preparatów chemicznych oraz czyszczono je mechanicznie, przeprowadzono dezynfekcję i działania biobójcze, wzmocniono mocno zwietrzałe powierzchnie elementów kamiennych, zrekonstruowano 7 płyt nakrywowych oraz krzyż szczytowy. Usunięto także wtórne kity, spoiny i nawarstwienia, zunifikowano kolorystycznie wykonane uzupełnienia, przeprowadzono hydrofobizację elementów kamiennych.

Polski kościół w Londynie w trakcie prac konserwatorskich

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Instytut Polonika ma status wydawcy punktowanych publikacji naukowych nadany w 2019 r. przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Są one wydawane głównie w ramach serii „Studia i Materiały” o profilu stricte naukowym. Seria prezentuje przede wszystkim efekty badań własnych Instytutu Polonika, ale w uzasadnionych przypadkach także powstałe poza naszym instytutem.

W ramach działalności wydawniczej Instytut publikuje również książki popularnonaukowe z zakresu prowadzonej

przez siebie działalności. Publikacje wzbogacone są atrakcyjnym materiałem ilustracyjnym, ponieważ dbamy nie tylko o poprawność merytoryczną, lecz także wysoki poziom edytorski.

Udzielamy jednocześnie wsparcia i nawiązujemy współpracę z innymi wydawcami w zakresie publikowania wartościowych projektów związanych z popularyzowaniem wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym za granicą.

Publikacje naukowe

w koedycji z innym instytucjami bądź wydawnictwami.

Każda wydawana przez Instytut Polonika monografia naukowa otrzymuje – zgodnie z wykazem Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego z 2019 r. – 80 punktów (poziom I).

Stosujemy się do ustalonej procedury recenzji naukowej dla wszystkich monografii naukowych lub monografii pod redakcją naukową oraz przestrzegamy zasad etyki publikacyjnej mających na celu przeciwdziałanie nieuczciwym praktykom publikacyjnym, w szczególności zgodne z wytycznymi Komitetu do spraw Etyki Publikacyjnej (COPE – Committee on Publication Ethics).

SERIA „STUDIA I MATERIAŁY”

Seria wydawnicza „Studia i Materiały” jest pokłosiem realizowanych przez program „Badania polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” projektów dokumentacyjnych i badawczo-studialnych. W serii tej są publikowane także efekty studiów spoza Instytutu Polonika, które ze względu na istotne znaczenie dla badania i poznania polskiego dziedzictwa kulturowego poza granicami kraju są przyjmowane do druku w naszym wydawnictwie. Z tych samych względów wydajemy publikacje naukowe

Turecki pasza i szlachta: korespondencja osmańskiego gubernatora Chocimia Iliasza Kołczaka paszy ze szlachtą Rzeczypospolitej z lat 1730-1739, Mirosław Kaczka, Dariusz Kołodziejczyk
Trzyletni (2018-2020) projekt, realizowany przez dr. Mirosława Kaczkę i prof. dr. hab. Dariusza Kołodziejczyka, obejmował

badanie oryginalnych listów w języku polskim z lat 30. XVIII w. szlachty polskiej do chocimskiego Kołczaka paszy, które znajdują się w zasobach archiwalnych w Czernihowie. Wynikiem tych prac badawczych było przygotowanie do publikacji edycji oryginalnych 355 listów, opatrzenie ich naukowym komentarzem

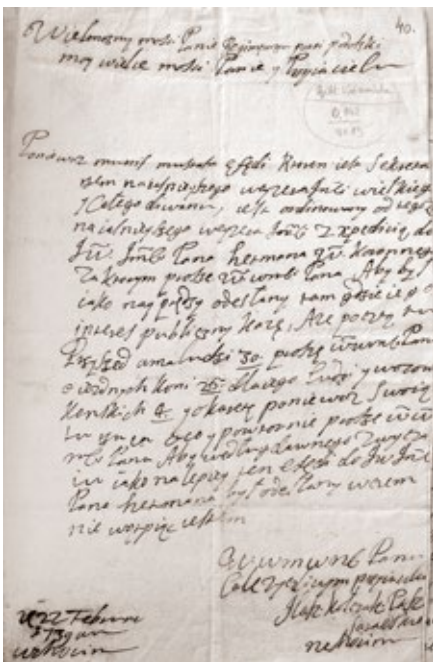

Johann Christian Kamsetzer, Audyencja posła polskiego u sułtana Abdulhamida I w 1777 r., Biblioteka Kórnicka PAN

▼ Książę Filip w drodze do pracowni Feliksa Topolskiego, lata 60. XX w., fot. arch. J.W. Sienkiewicza

W ramach projektu realizowanego w latach 2019–2020 przez prof. dr. hab. Jana W. Sienkiewicza, wybitnego znawcę polskiej sztuki emigracyjnej XX w., został przygotowany autorski katalog wraz z komentarzem omawiającym charakter

dotyczącym tła historycznego i samej korespondencji, a także materiałem ilustracyjnym pochodzącym z tej epoki.

Nakład: 200 egz.

ISBN 978-83-66172-32-6

Polska sztuka na emigracji w londyńskiej kolekcji Matthew Batesona, Jan Wiktor Sienkiewicz

W zbiorach brytyjskiego kolekcjonera Matthew Batesona znajdują się liczne dzieła polskich artystów: malarzy, rzeźbiarzy i grafików, tworzących na terenie Wielkiej Brytanii i w innych krajach po 1939 r.

◀ Własnoręczny list Iliaszka Kotczaka paszy, adresowany do regimentarza partii podolskiej wojska koronnego Stefana Jeło Malińskiego, pisany w Chocimiu 22 lutego 1739 r.; Biblioteka Kórnicka PAN

kolekcji oraz prezentującym twórców. Zawiera on pełne tłumaczenie na język angielski oraz 171 zdjęć dokumentujących całą kolekcję.

Nakład: 200 egz.

ISBN 978-83-66172-31-9

Polejowscy. Karta z dziejów lwowskiego środowiska artystycznego w drugiej połowie XVIII wieku, Agata Dworzak

Bracia Piotr i Maciej Polejowscy byli czołowymi przedstawicielami lwowskiego środowiska twórców rzeźby rokokowej. Stworzyli wiele wybitnych dzieł na terenie miasta i województwa lwowskiego, a także w zachodniej Małopolsce. Choć twórczość rodziny Polejowskich była już poddawana badaniom i analizom, to nigdy nie została w całości opracowana naukowo. Dr Agata Dworzak z Uniwersytetu Jagiellońskiego na podstawie badań źródłowych, najnowszych publikacji oraz wielostronnej analizy badawczej, zaprezentowała ich dorobek artystyczny na tle prężnego i nowatorskiego środowiska rzeźbiarskiego Lwowa w połowie XVIII stulecia.

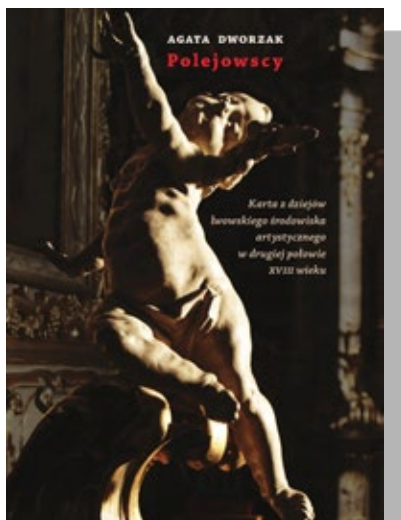
Książka została wydana przez Instytut Polonika w koedycji z Towarzystwem Naukowym „Societas Vistulana” z Krakowa. Nakład: 420 egz.

ISBN 978-83-66172-24-1 (Instytut Polonika)

ISBN 978-83-65548-65-8 (Societas Vistulana)

Prace rytowników i wydawców augsburskich dla polskiej klienteli w XVII-XVIII wieku, Zbigniew Michalczyk. Etap III

Augsburg był w epoce baroku czołowym ośrodkiem twórczości graficznej w Europie Środkowej. Badania źródłowe przeprowadzone zarówno w roku

▲ Piotr Polejowski (atrybucja), Lwów, kościół Dominikanów, fragment rzeźby „Eques Jesu Christi et S. Dominici”

► Matthäus Gundelach (rys.), Lucas Kilian (ryt.), portret księcia Władysława Wazy (późniejszego Władysława IV), 1625, SuSBA

Georg Christoph Kilian, *Święty Jan Kanty*, ok. 1767 r.

2018, jak i w 2019 w Kunstsammlungen und Museen, Staats- und Stadtbibliothek w Augsburgu oraz Zentralinstitut für Kunstgeschichte w Monachium pozwoliły na identyfikację około 220 dzieł graficznych zamawianych przez polskich odbiorców. Autor z niezwykłą erudycją zaprezentował i omówił zebrany materiał z uwzględnieniem kontekstu historycznego i artystycznego.

W 2020 r. wykonano skany dzieł zidentyfikowanych w ośrodkach niemieckich, uzyskano recenzje publikacji, przeprowadzono prace redakcyjne oraz wykonano skład publikacji do druku, który zaplanowano w połowie 2021 r.

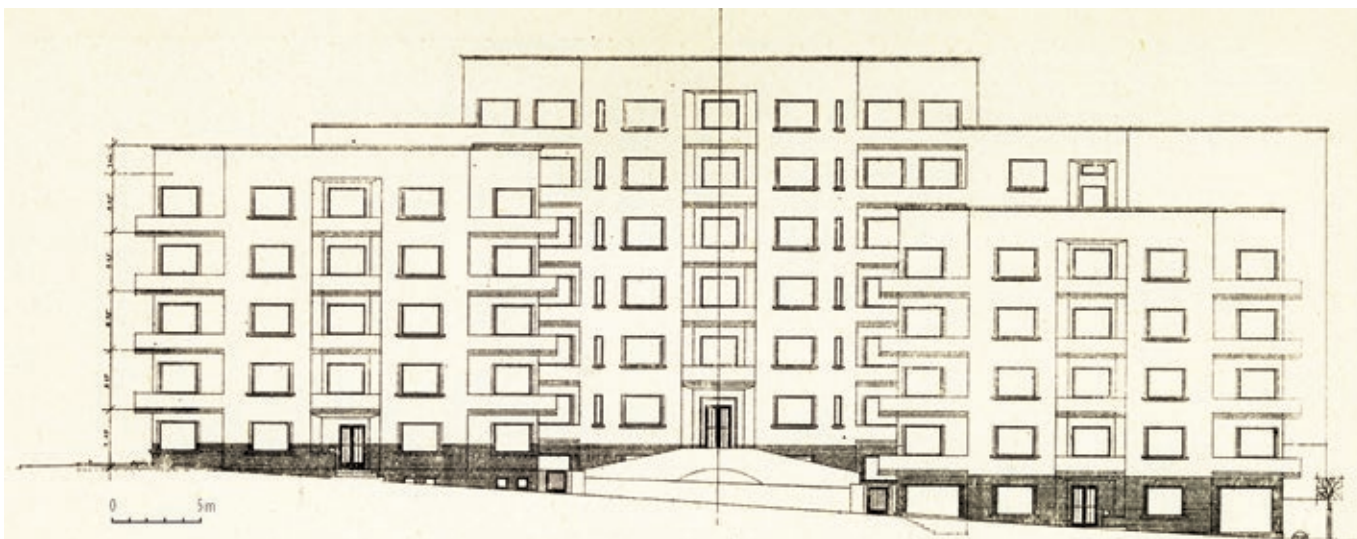
► *Domy mieszkalne Zakładu Pensyjnego Funkcjonariuszów we Lwowie, 1927, proj. Władysław Minkiewicz, A. Widok elewacji; B. Plan wysokiego parteru*

▼ *Gmach Miejskich Zakładów Elektrycznych we Lwowie, proj. Tadeusz Wróbel i Leopold Karasiński, projekt nagrodzony w XXIX Konkursie Związku Stowarzyszeń Architektów Polskich z 1934 r.*

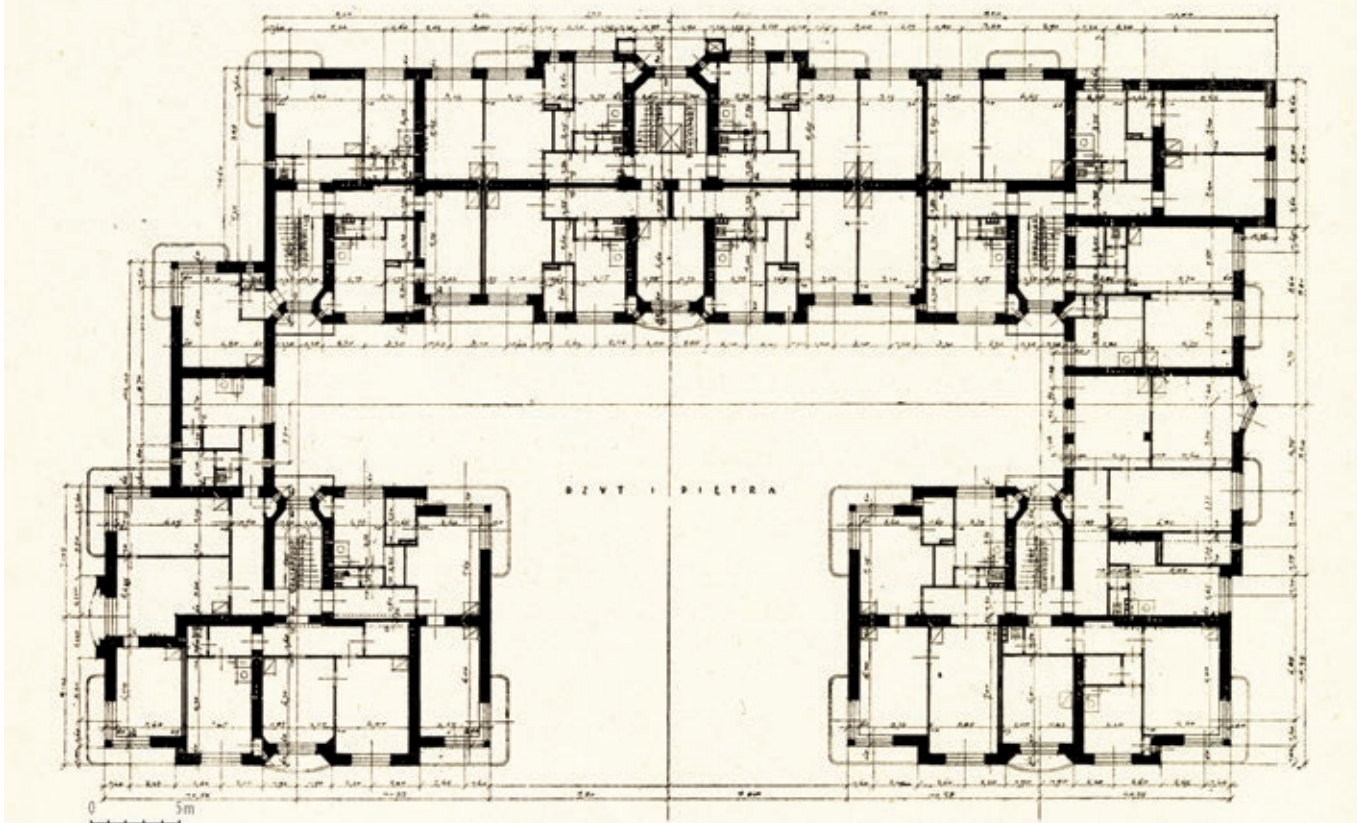

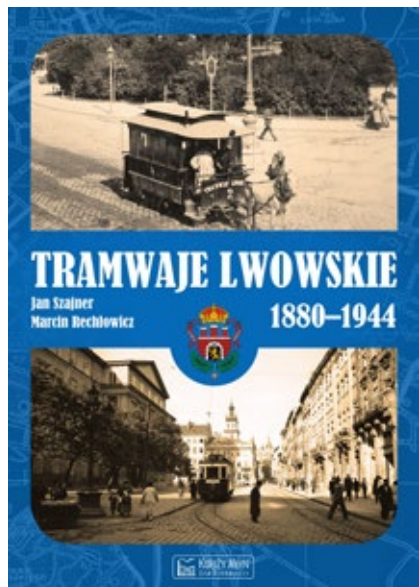
Regeneracja i modernizacja. Architektura Lwowa okresu dwudziestolecia międzywojennego, Jakub Lewicki. Etap II Publikacja prezentuje w szerokim ujęciu lwowską architekturę okresu międzywojennego, która do tej pory jest niedostatecznie poznana i opracowana. Przygotowana przez prof. dr. hab. Jakuba Lewickiego, znawcę architektury modernistycznej, praca oparta jest na badaniach źródłowych i porównawczych, zawiera także obszerny materiał ilustracyjny. W ramach drugiego etapu prac wykonano opracowanie redakcyjne i graficzne.

Publikacja ukaże się drukiem w połowie 2021 r.

Elewacja od ul. Stryjskiej.

WYDAWNICTWA W KOEDYCJI

Tramwaje lwowskie 1880–1940, Jan Szajner, Marcin Rechłowicz

Książka jest efektem wieloletnich i żmudnych badań dwóch autorów o lwowskich korzeniach, którzy przedstawiają powstanie i rozwój miejskiego transportu szynowego we Lwowie. Monografia ma charakter historyczno-popularyzatorski, lecz przygotowana została z pełnym aparatem badawczym. Książka – opatrzona obszernym materiałem ikonograficznym pochodzącym z różnych źródeł i o bardzo szerokim spektrum tematycznym – jest bardzo cenną pozycją obrazującą ważną kartę z historii Lwowa.

Wydawcą publikacji jest Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński przy dofinansowaniu ze strony Instytutu Polonika.

Nakład: 600 egz.

ISBN 978-83-77295-06-9

Publikacje popularnonaukowe

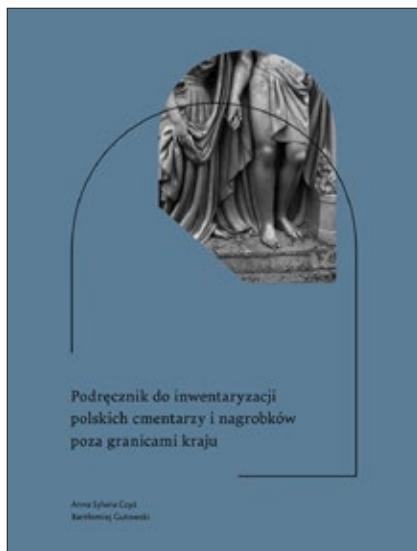
Publikacje popularnonaukowe wydawane w ramach programu „Popularyzacja polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą” dotyczą szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego za granicą i podejmują bardzo różne tematy i wątki z tym związane. Przeznaczone są dla zróżnicowanych grup odbiorców – od dorosłych koneserów sztuki i historii, poprzez czytelników szukających wiedzy o polskim dziedzictwie kulturowym, aż do uczniów i dzieci.

PUBLIKACJE WŁASNE

Podręcznik do inwentaryzacji polskich cmentarzy i nagrobków poza granicami kraju, Anna Sylwia Czyż, Bartłomiej Gutowski

Publikacja jest pierwszym, opracowanym przez doświadczonych specjalistów podręcznikiem do inwentaryzacji cmentarzy. Zawiera szczegółowe definicje i opisy (diagramy, schematy itp.) tworzące słownik pojęć wymaganych do prawidłowego opisu inwentaryzacyjnego, opis dobrych praktyk oraz wzory kart inwentaryzacyjnych. Podręcznik przeznaczony jest zarówno dla osób, które zawodowo zajmują się opieką nad nekropoliami poza granicami Polski, jak i dla wolontariuszy

prowadzących takie działania. Podręcznik wzbogacają liczne ilustracje oraz aneks uwzględniający aspekty prawne organizacji pracy wolontariuszy przy inwentaryzacji polskich cmentarzy poza granicami kraju. Publikacja jest także dostępna w formie pliku PDF opublikowanego na stronie internetowej Instytutu Polonika; wkrótce będzie też wydana drukiem w tłumaczeniu na język ukraiński.

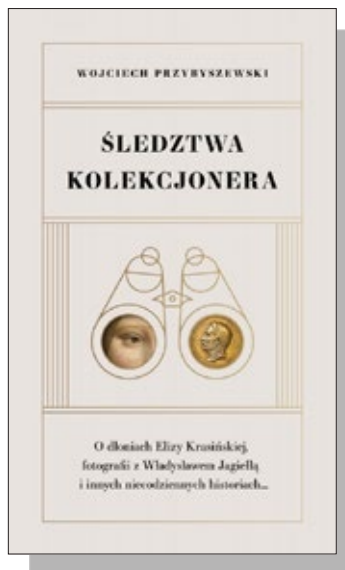
Nakład: 1000 egz.

ISBN 978-83-66172-30-2

Śledztwa kolekcjonera, Wojciech Przybyszewski

Wydana w 2020 r. publikacja jest zbiorem esejów napisanych przez historyka i kolekcjonera, dotyczących polskich pamiątek i zabytków rozrzuconych po świecie. Autor opowiada o swoich poszukiwaniach poloników, kontaktach z Polonią, odkryciach i niesamowitych historiach towarzyszących badaniom.

Książka zawiera na nowo opracowane teksty publikowane już w latach 2010-2019 w czasopiśmie „Spotkania

► *Kościół pw św. Franciszka z Asyżu, Detroit, USA, fot. N. Piwowarczyk*

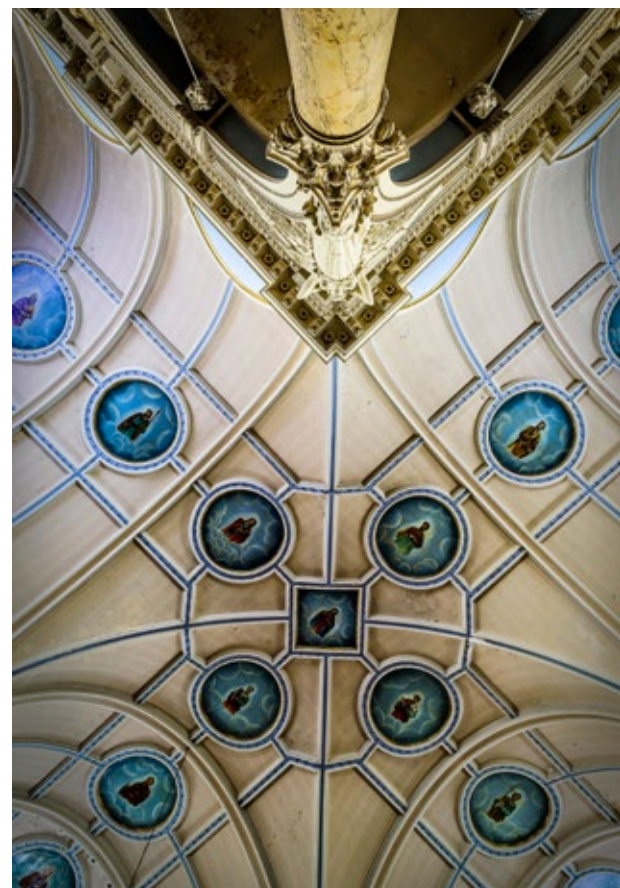
z Zabytkami”. Treść urozmaica bogaty materiał ilustracyjny i piękna szata graficzna.

Nakład: 500 egz.

ISBN 978-83-66172-23-4

Materiały pokonferencyjne MAB

Jest to coroczna publikacja zawierająca materiały ze Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (MAB), która odbywa się każdego roku w innym mieście świata. Aktualna publikacja (wersja elektroniczna) składa się z tekstów pokonferencyjnych z 41. Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie,

która odbyła się 14-18 września 2019 r. w Lublinie. Jej hasłem było „100-lecie niepodległości Polski z perspektywy zbiorów i działalności instytucji zrzeszonych w MAB”.

Druk zaplanowano w 2021 r.

ISBN 978-83-66172-14-2

Parafie i kościoły polskie w Michigan, Massachusetts i Minnesocie, Anna Sylwia Czyż, Bartłomiej Gutowski

Jest to dwujęzyczna publikacja albumowa zawierająca historie Polaków i związanych z nimi zabytków sakralnych w USA. W albumie znajdują się także plany prezentowanych kościołów. Całość jest

bogato ilustrowana artystycznymi fotografiami Norberta Piwowarczyka.

Druk zaplanowano w 2021 r.

ISBN: 978-83-66172-33-3

Na skraju imperium, Mieczysław Jałowicki. Etap III

Projekt polega na przygotowaniu do publikacji wspomnień Mieczysława Jałowickiego, które przybliżają współczesnemu czytelnikowi fenomen wielokulturowości i wielonarodowości dawnej Rzeczypospolitej. Jest to poszerzone i wzbogacone wydanie – książka zawiera materiał ilustracyjny ze źródeł archiwalnych i wydana będzie w 2021 r. w trzech wersjach językowych: po polsku, litewsku i łątewsku.

Druk zaplanowano w 2021 r.

ISBN 978-83-66172-27-2 (wersja polska),
978-83-66127-28-9 (wersja litewska), 978-83-66172-29-6 (wersja łątewska)

Pocztówka ilustrująca fragment Wilna w publikacji Na skraju imperium Mieczysława Jałowickiego

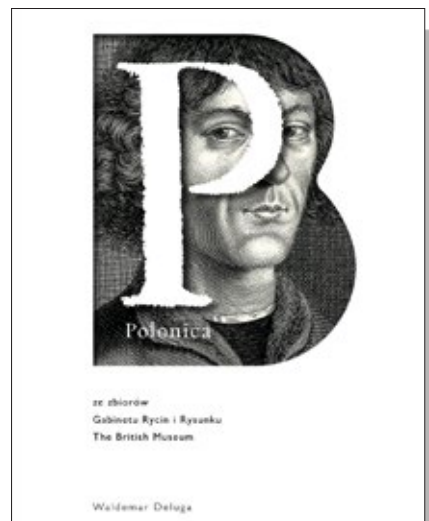
Polonica ze zbiorów Gabinetu Rycin i Rysunku British Museum, Waldemar Deluga. Etap III

Publikacja ma na celu prezentację katalogu poloników (grafik), które znajdują się w zbiorach Muzeum Brytyjskiego. Książka przygotowana jest do druku w 2021 r. w dwóch wersjach językowych: polskiej i angielskiej.

W ramach III etapu prac wykonano weryfikację językową i techniczną składu książki oraz zaktualizowano bibliografię.

Druk zaplanowano w 2021 r.

ISBN 978-83-66172-08-1 (wersja polska),
ISBN 978-83-66172-03-6 (wersja angielska)

Polacy na Łotwie, Monika Michaliszyn. Etap III

Przygotowywana jest dwujęzyczna, polsko-łątewska, publikacja opisująca wkład Polaków we wspólne dziedzictwo kulturowe Łotwy oraz przedstawiająca wspólną 450-letnią historię Polaków i Łotyszy.

W 2020 r. wykonano kwerendę archiwalnych materiałów ilustracyjnych,

*Kościół polski w miejscowości Wiśta w Kanadzie,
fot. S. Stolarczyk*

pozyskano materiał ilustracyjny z zasobów bibliotek i archiwów łotewskich, litewskich i estońskich, przeprowadzono autorską korektę tekstu. Projekt będzie kontynuowany.

Katedra w Pińsku, Krzysztof Heyke. Etap III

Publikacja przygotowywana jest w formie albumu zdjęć z naukowo opracowanym wstępem prezentującym katedrę, która wraz z klasztorem franciszkanów stanowi obecnie najokazalszą budowlę i najcenniejszy zabytek Pińska na Białorusi.

W III etapie prac zaakceptowany został ostateczny wybór materiału ilustracyjnego oraz układ merytoryczny.

Polacy w Kanadzie. Historia grobami znaczone, Stanisław Stolarczyk. Etap I

Bogato ilustrowana publikacja prezentować będzie historię osadnictwa polskiego w Kanadzie opisaną poprzez zachowane nagrobki, cmentarze i kościoły.

W 2020 r. przygotowany i opracowany został materiał ilustracyjny oraz autorski tekst książki. Projekt będzie kontynuowany.

WYDAWNICTWA W KOEDYCJI

Inflanty Polskie, Gustaw Manteuffel. Etap III

W 1879 r. polski historyk i etnolog, krajoznawca, prawnik Gustaw Manteuffel opublikował pracę *Inflanty Polskie*

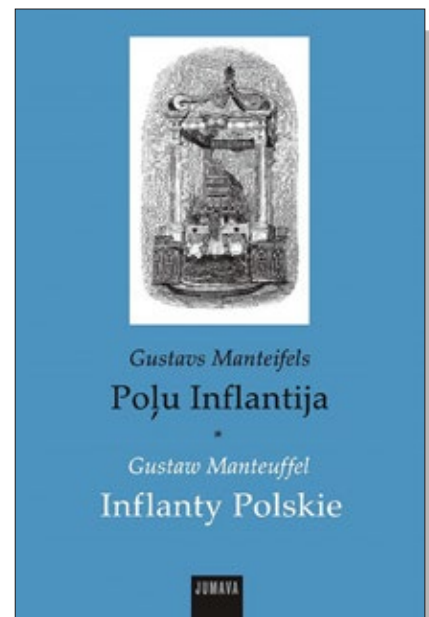
poprzedzone ogólnym rzutem oka na siedmiowiekową przeszłość całych Inflant, która była pierwszym naukowym opracowaniem dotyczącym Inflant napisanym w języku polskim. Instytut Polonika w koedycji z łotewskim wydawnictwem Jumava przygotował wznowienie tego dzieła. Opublikowana w 2020 r. dwujęzyczna (polsko-łotewska) publikacja została wzbogacona o wstęp prezentujący postać i działalność G. Manteuffla (oprac. R. Budzyński) oraz dodatkowy materiał ilustracyjny.

Nakład: 1000 egzemplarzy
ISBN 987-83-66172-21-0 (Instytut Polonika)

ISBN 978-99-34203-99-2 (Jumava)

Sekrety Lwowa, cz. 2, Jurij Smirnow

Jest to drugi tom książki napisanej przez dziennikarza polskiego dwutygodnika „Kurier Galicyjski” ukazującego się na Ukrainie. Popularyzatorska publikacja

przedstawia w przystępny i lekki sposób, sięgając do anegdot i ciekawostek, miejsca, osoby i wydarzenia z historii Lwowa. Instytut Polonika dofinansował wydanie drugiej części książki przez Księży Młyn Dom Wydawniczy Michał Koliński.

Nakład: 3000 egzemplarzy
ISBN 978-83-7729-439-0

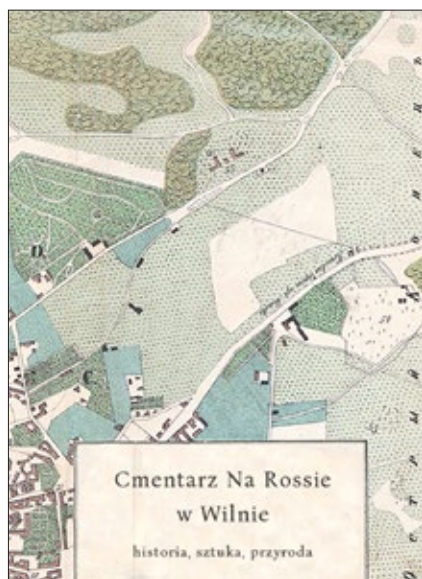
Cmentarz Na Rossie w Wilnie – historia, sztuka, przyroda, red.: Anna Sylwia Czyż, Bartłomiej Gutowski. Wyd. II uzupełnione

Jest to kompleksowo opracowana monografia jednej z najważniejszych wileńskich nekropoli wydana przez Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana” we współpracy z Instytutem Polonika.

Cmentarz Na Rossie jest miejscem spoczynku wielu osób ważnych dla polskiej historii i kultury. Miejsce to, będące częścią polskiego dziedzictwa znajdującego się poza granicami kraju, jest również istotnym elementem dziedzictwa i tożsamości współczesnej, niepodległej Litwy.

W monografii szczegółowo opracowane są nie tylko wątki związane z historią i sztuką, lecz także z przyrodą i zagospodarowaniem terenu.

Nakład: 200 egzemplarzy
ISBN 978-83-66172-26-5 (Instytut Polonika)
ISBN 978-83-65548-70-2 (Societas Vistulana)

KSIĄŻKI DLA DZIECI I MŁODZIEŻY

Na tropie poloników

Jest to seria zeszytów dla dzieci, głównie uczniów pierwszych klas szkoły podstawowej. Celem publikacji jest zapoznanie małych odbiorców m.in. z pojęciem „polonik” oraz pokazanie im, gdzie za granicą mogą znaleźć polskie ślady.

W 2020 r. przygotowane zostały dwa bogato ilustrowane zeszyty, uzupełnione w naklejki. Tematyką pierwszego są bajki, baśnie i opowieści („Na tropie niezwykłych opowieści”), drugiego – kulinaria („Zeszyt kulinarny”).

Wykonawca: Design Studio
Nakład: 2 × 5000 egzemplarzy

Baśnie i legendy z terenów dawnej Rzeczypospolitej. Etap I

Celem projektu jest przybliżenie dzieciom historii wielonarodowościowej Rzeczypospolitej (miejsc, ludzi i zjawisk) poprzez wybrane baśnie i legendy z ówczesnych terenów naszego kraju i opublikowanie ich w formie atrakcyjnej

graficznie książki dla najmłodszych czytelników.

W ramach pierwszego etapu prac rozpoczęta została kwerenda w publikacjach od lat 20. XX w. celem zgromadzenia materiałów do dalszego opracowania.

Projekt będzie kontynuowany.

Manteuffel dla dzieci (tytuł roboczy), Radosław Budzyński

Przygotowywana publikacja skierowana jest do dzieci w wieku 8-12 lat. Jej celem jest przybliżenie młodym odbiorcom polskiego dziedzictwa kulturowego znajdującego się na Łotwie, a dokładnie na terenie dawnych Inflant Polskich (dzisiejszej Łatgalii), poprzez opowieści o jednej z najważniejszych postaci urodzonych w tamtym rejonie, czyli etnografie, historyku i krajoznawcy Gustawie Manteufflu. Podróżując razem z bohaterem, młody człowiek będzie miał szansę poznać historię i bohaterów związanych z Polską i Łatgalią, zabytki oraz tradycje będące częścią wspólnej historii tych krajów.

W 2020 r. przygotowany został tekst autorski książki. Projekt będzie kontynuowany.

Kim jest konserwator dzieł sztuki?, Anna Kudzia

Publikacja przeznaczona jest dla dzieci w wieku 8-12 lat. Głównym jej celem jest przybliżenie młodym czytelnikom zawodu konserwatora, wyjaśnienie, czym się zajmuje i dlaczego, na czym polega jego praca, jakich używa narzędzi. Autorka – konserwator dzieł sztuki – przedstawia tajniki pracy konserwatora i tłumaczy, dlaczego trwa ona długo i w czym przypomina zadania dla detektywa. Publikacja będzie bogato ilustrowana z wykorzystaniem materiałów dotyczących prac konserwatorskich prowadzonych poza granicami kraju.

W 2020 r. przygotowany został tekst autorski książki. Projekt będzie kontynuowany.

Gustaw Manteuffel

Konserwator przy pracy

INSTYTUT W INTERNECIE

Strona internetowa

Strona internetowa Instytutu Polonika pełni funkcję wizerunkową, informacyjną i edukacyjną. Przez cały rok prowadzone były działania SEO zgodnie z zaleceniami Google'a, dzięki którym strona była wyżej pozycjonowana w wynikach wyszukiwania. Działania te objęły tworzenie przyjaznego adresu URL, formułowanie adekwatnych, ułatwiających wyszukiwanie tytułów, opisów i nagłówków w tekstach na stronie, przygotowanie unikalnej i zrozumiałej w odbiorze treści merytorycznych artykułów. Nasza strona cały czas się rozwija, by odpowiadać nowym potrzebom, które pojawiają się podczas realizowanych przez Instytut projektów. Dlatego też w 2020 r. przeprowadzono szereg modyfikacji, których celem było stworzenie nowych funkcjonalności, usprawnienie niektórych mechanizmów oraz dostosowanie strony do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W roku 2020 strona www.polonika.pl odnotowała 63 877 wejść. Liczba ta jest większa niż suma odwiedzających portal w latach 2018-2019.

Polonik tygodnia

Bardzo ważnym elementem strony jest zakładka „Polonik tygodnia” przygotowywana przez Wydział Ekspertki. Celem tego cyklu jest pokazanie różnorodności

polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, zarówno pod względem tematycznym, jak i geograficznym. Dotychczas prezentowane były przede wszystkim

zabytki sztuki świeckiej i sakralnej (architektura, malarstwo i rzeźba), ale także fortyfikacje, różnego rodzaju zabytki techniki, a nawet nietypowe miejsca, np.

◀ Pomnik króla Władysława Jagiełły,
Central Park, Nowy Jork, USA

▶ Grafika do jednego ze spotkań online
w cyklu „Czwartek na luzie. Kulturalne
rozmowy o polonikach”

Media społecznościowe

Od początku swojego istnienia Instytut położył mocny nacisk na komunikację i promocję swoich działań we wszystkich mediach internetowych. Jest to niezwykle trudne zadanie, biorąc pod uwagę fakt, że w dzisiejszych czasach społeczność jest narażona na otrzymywanie bardzo wielu informacji, co utrudnia odsiewanie wartościowych i dobrych treści od tych łatwiej konsumowanych.

Na początku roku 2020 rozpoczęła się pandemia, która sprawiła, że życie w dużej mierze przeniosło się głównie do strefy online, a konkurencja w Internecie znacznie wzrosła. W związku z tym Wydział Komunikacji i Zarządzania Wiedzą podjął działania mające na celu przybliżenie internautom działalności Instytutu Polonika w jak najbardziej przyjaznej formie. Efektem wdrożonych prac było przygotowanie spójnej szaty graficznej dla wszystkich naszych materiałów. Dzięki temu odbiorcy natychmiast i bez problemów mogą odróżnić posty Instytutu Polonika spośród różnorodnych informacji udostępnianych przez profile innych instytucji. Nasze działanie spotkało się z pozytywnym odbiorem internautów.

Podstawowym kanałem komunikacji był profil na Facebooku, którego liczba odbiorców zwiększała się przez cały rok, by w grudniu osiągnąć 3657 nowych polubieli. Sprawilo to, że liczba fanów naszego profilu zwiększyła się do ponad 9 tys.

Drugim kanałem wykorzystywanym do kontaktu z internautami był Instagram, który pozwalał dotrzeć do nieco młodszej grupy odbiorców. Jednocześnie kontynuowaliśmy działania na Tweeterze oraz rozpoczęliśmy aktywną komunikację na LinkedIn.

W ciągu roku, za pomocą social mediów, przedstawiliśmy ponad 100 sylwetek Polaków, którzy działali za granicą. W ramach cyklów: #LiterackiePoloniki, #MedycznePoloniki, #SportowePoloniki, #FilmowePoloniki oraz #KalendarzAdwentowy prezentowaliśmy osiągnięcia i postacie znanych a czasem zapomnianych naszych rodaków żyjących i tworzących poza obecnymi granicami Polski. We współpracy z programem Popularyzacja przeprowadziliśmy 17 spotkań online w ramach „Czwartków na luzie – kulturalowych rozmów o polonikach”, podczas których zabieraliśmy internautów w podróż do świata sztuki, historii, a przede wszystkim polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą.

Nie zapomnieliśmy także o młodych użytkownikach Internetu, dla których zorganizowaliśmy na naszym Facebooku wakacyjny cykl warsztatów online (łącznie 9) „Letnia wyprawa online. Tylko

Zakład Przyrodolecznicy dr. Apolinarego Tarnawskiego w Kosowie Huculskim oraz książki. Spośród wielu interesujących materiałów w 2020 r. znajdziemy artykuły o pomniku króla Władysława II Jagiełły w nowojorskim Central Parku, pomniku polskich pionierów inżynierii w Peru czy też o rogu myśliwskim Zygmunta III Wazy ze zbiorów Livrustkamaren w Sztokholmie.

Obiekty opisywane w ramach cyklu „Polonik tygodnia” znajdują się zarówno na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej, jak i w miejscach związanych z polską emigracją polityczną i zarobkową na wszystkich kontynentach. Pełna wersja wpisów umieszczana jest na stronie internetowej Instytutu w każdy poniedziałek, a wersja skrócona publikowana jest w mediach społecznościowych. Są to bardzo pozytywnie odbierane materiały, które budzą duże zainteresowanie naszych odbiorców.

dla dzieci” (szerzej omówiony w programie „Popularyzacja”), w ramach którego wspólnie odkrywaliśmy różne polskie ślady za granicą, czyli polonika. Dużym zainteresowaniem w sieci cieszył się także zorganizowany przez Instytut konkurs na rodzinną grę planszową, na który wpłynęło aż 48 zgłoszeń!

Staramy się prowadzić komunikację w angażujący i ciekawy sposób, tak żeby nasi odbiorcy mieli poczucie, iż mają dostęp do naprawdę wartościowych i ważnych informacji. Udało nam się stworzyć grupę bliskich, zaangażowanych fanów, którzy potrafią się dzielić swoimi przemyśleniami, a przede wszystkim własną wiedzą. Dzięki temu profile Instytutu są pozytywnie odbierane przez internautów i dzięki nim stale się rozwijają.

Instytut Polonika na portalu Google Arts & Culture

Instytut Polonika współpracuje z portalem internetowym Google Arts & Culture, w którym muzea, galerie i instytucje kultury prezentują swoje zbiory i projekty w postaci interaktywnych wystaw online. Odbiorcami są internauci na całym świecie.

W 2020 r. Instytut udostępnił galerię zdjęć i wirtualne wystawy: „Polish Cathedrals” w Chicago (wersja polska i angielska); „Polacy w Lipawie. Rozdział z historii lotewskiego miasta” (wersja polska, angielska i łotewska); „Twarze świętych. Arcydziało Jana Henryka Rosena w katedrze ormiańskiej we Lwowie” (wersja polska i angielska); „Rossa. Wileńska nekropolia” (wersja polska, angielska i litewska); „Padewskie herby obywateli Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Miniatury z księgi nacji polskiej Uniwersytetu Padewskiego” (wersja polska, angielska i włoska); „Hetman. Stanisław Żółkiewski” (wersja polska, angielska i ukraińska).

Portal Polonicum – popularyzatorska platforma edukacyjna

W toku działań związanych z tworzeniem portalu, pod roboczą nazwą Polonicum, program „Popularyzacja” przeprowadził prace badawczo-rozwojowe. W ich ramach ustalona została struktura bazy danych i dokonano rozeznania w narzędziach do zarządzania danymi. Odbyły się spotkania z ekspertami wybranych instytucji (m.in. Narodowy Instytut Dziedzictwa, Muzeum Narodowe w Warszawie czy Fundacja Ośrodka KARTA) oraz prywatnymi firmami specjalizującymi się w oprogramowaniu bazodanowym i współpracującymi z instytucjami kultury. Zakładana struktura bazy i schematy metadanych są konsultowane m.in. z Narodowym Archiwum Cyfrowym oraz Narodowym Instytutem Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów.

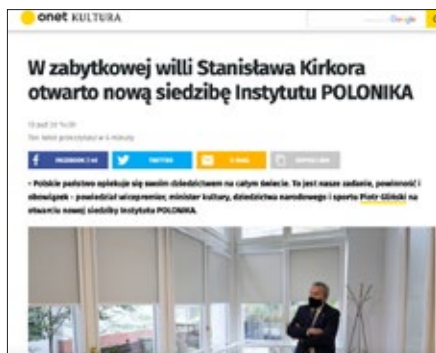
Działania będą kontynuowane w 2021 r.

INSTYTUT W MEDIACH

Rok 2020 ze względu na panującą ogólnoswiatową pandemię COVID-19 był niezwykle trudny, mimo tego Instytut Polonika wielokrotnie pojawiał się w programach telewizyjnych, audycjach radiowych oraz na łamach prasy. Łącznie w 2020 r. ukazało się prawie 2300 publikacji. Prowadzona komunikacja dotyczyła projektów realizowanych w ramach naszej statutowej działalności – bieżących prac konserwatorskich, projektów badawczych oraz wydarzeń online popularyzujących polskie dziedzictwo kulturowe za granicą.

Promocja realizowanych przez Instytut projektów była kierowana dwutorowo

– zarówno do bardzo szerokiego grona odbiorców, którzy nie spotkali się dotychczas z pojęciem polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, jak i do węższego grona osób zainteresowanych tą tematyką. Dotarcie do szerokiego grona odbiorców umożliwiła współpraca z najpopularniejszymi stacjami telewizyjnymi i radiowymi oraz z popularnymi tytułami prasowymi. Informacje dotyczące naszej

działalności pojawiały się w takich rozgłośniach radiowych, jak: Polskie Radio Jedyńka, Dwójka, Trójka, Radio dla Ciebie, Polskie Radio 24 czy Radio Kampus. Dotarcie do nowego, szerokiego grona odbiorców zapewniły publikacje informacji w mediach online, w tym na portalach Onet.pl i RMF24.pl.

W ramach stałej współpracy z magazynem „W Podróż z PKP Intercity – Narodowym Przewoźnikiem Kolejowym” systematycznie ukazywały się artykuły prezentujące polskie dziedzictwo kulturowe za granicą. Były to następujące publikacje: „Spojrzenie w oczy Zmysłom (o twórczości Jana Henryka Rosena); *Siła światła... lampy naftowej* (o Janie Zehu, wynalazcy lampy naftowej i pionierze przemysłu naftowego); *Perła Wołynia odzyskuje dawny blask* (o pracach

konserwatorskich prowadzonych przez Instytut Polonika w kolegiacie Świętej Trójcy w Ołyce na Wołyniu); *Polski inżynier mostów świata* (o Stanisławie Kierbedziu, pionierze budowy żelaznych mostów kratownicowych), *Drezno – (niegdyś wspólna) perła Saksonii* (o polonikach, które można znaleźć w tym mieście), *Zapomniany strażnik polskiej kultury* (o Maksymilianie Ossolińskim i Zakładzie Narodowym im. Ossolińskich we Wrocławiu, Wiedniu i Lwowie); *Geniusz baroku. Szymon Czechowicz i jego dzieła* (o wystawie w Muzeum Narodowym w Krakowie i dziełach odrestaurowanych staraniem Instytutu Polonika), *12 miast Tytusa Brzozowskiego* (historia poloników od Lwowa i Wilna, przez Drezno i Padwę, po Chicago przedstawiona w serii obrazów autorstwa Tytusa Brzozowskiego).

W wyniku utrzymywania stałych relacji z mediami informacje na temat działalności Instytutu Polonika ukazywały się zarówno w prasie ogólnopolskiej, jak i lokalnej, m.in. były to: „Rzeczpospolita”, „Nasz Dziennik”, „Polska The Times”, „Do Rzeczy”.

► *Infografika „Podsumowanie roku 2020. Instytut POLONIKA”*

Inne działania Instytutu

W roku 2020, w którym z powodu ogólnoświatowej pandemii COVID-19 zdecydowanie ciężiej i trudniej było przemieszczać się między krajami, Instytut Polonika zaprosił internautów do muzycznej podróży po Lwowie... online. Stało się to za sprawą projektu „Tak brzmi Lwów”. Przewodnikami po lwowskich tradycjach muzycznych byli pianista i klawesynista Stanisław Łopuszyński oraz dr Michał Piekarski. W projekt, składający się z dwóch krótkometrażowych filmów, zaangażowali się także wybitni, młodzi muzycy, którzy w dobie pandemii postanowili przygotować specjalną aranżację najpiękniejszych utworów muzyków polskiego pochodzenia, np. preludium Ludomira Różyckiego. Filmy zostały umieszczone na instytutowym profilu na

YouTube i Facebooku oraz na stronie internetowej i są dostępne dla każdego.

Instytut przygotował także liczne materiały graficzne i drukowane związane z profilem swojego działania. Najważniejszym z nich był kalendarz ścienny prezentujący obrazy Tytusa Brzozowskiego, które stworzył we współpracy z Instytutem Polonika w ramach cyklu „12 miast”. Kalendarz jest wyjątkowym wydawnictwem, ponieważ kryje w sobie ponad 150 poloników z całego świata wraz z ich opisami w języku polskim i angielskim. Dzięki temu pozwala dotrzeć z informacjami także do zagranicznych odbiorców. Wyjątkowa szata graficzna i druk najwyższej jakości sprawiły, że kalendarz cieszył się bardzo dużym zainteresowaniem.

www.polonika.pl